

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Hoofdredacteur:

E. J. C. van Hootegem, Luitenant-Generaal der Infanterie

Plaatsvervangend Hoofdredacteur:

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Redactie:

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad - Nadruk verboden

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.

Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU)

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:

Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 4 47 15

Abonnementsprijs: f 18,- per jaar - Buitenland f 22,50 per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 2

Redactioneel gedeelte

De „koningin van het slagveld” in het moderne gevecht 3

De Franse nationale kernmacht „Force de Frappe”, door L. J. Creemers, G. F. P. Straver en J. A. Eijkhout, Majors van de Koninklijke Luchtmacht 5

Nieuwe uitgaven 4, 19

Pantserinfanterie, component van het gevechtsteam, door J. de Lange, Kapitein der Geneeskundige Troepen GSB 20

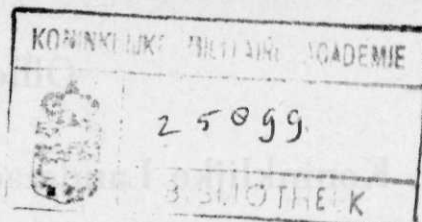
Veiligheid van verbindingen, door W. Jung, Majoor van de Verbindingsdienst 24

Uit het dagboek van Kapitein Van Woelderens, GSIII, door A. Wolting, tijd. Luitenant-Kolonel der Infanterie 32

MTO, officier wegtransport of onderhoudsofficier? door J. D. Backer, Luitenant-Kolonel der Huzaren b.d. 36

De guerrilla-strijdwijze in Algerije, door H. Eefting, Eerste Luitenant der Infanterie 39

Uit de buitenlandse vakpers 42

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Hoofdredacteur:

E. J. C. van Hootegem, Luitenant-Generaal der Infanterie

Plaatsvervangend Hoofdredacteur:

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Redactie:

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad - Nadruk verboden

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.

Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU)

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:

Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 4 47 15

Abonnementsprijs: f 18,- per jaar - Buitenland f 22,50 per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 2

Redactioneel gedeelte

De „koningin van het slagveld” in het moderne gevecht 3

De Franse nationale kernmacht „Force de Frappe”, door L. J. Creemers, G. F. P. Straver en J. A. Eijkhout, Majors van de Koninklijke Luchtmacht 5

Nieuwe uitgaven 4, 19

Pantserinfanterie, component van het gevechtsteam, door J. de Lange, Kapitein der Geneeskundige Troepen GSB 20

Veiligheid van verbindingen, door W. Jung, Majoor van de Verbindingsdienst 24

Uit het dagboek van Kapitein Van Woelderens, GSIII, door A. Wolting, tijd. Luitenant-Kolonel der Infanterie 32

MTO, officier wegtransport of onderhoudsofficier? door J. D. Backer, Luitenant-Kolonel der Huzaren b.d. 36

De guerrilla-strijdwijze in Algerije, door H. Eefting, Eerste Luitenant der Infanterie 39

Uit de buitenlandse vakpers 42

Officiële Mededelingen

Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

De aandacht wordt gevestigd op:

LaO Nr 65014. Intrekking cursusregeling als bedoeld in Landmachtorder 61015 voor militairen beneden de rang van tweede luitenant.

LaO Nr 65015. Aanmaak van leggerbescheiden bij opkomst voor eerste oefening. Mechanische voorbereiding van leggerbescheiden met registratieve gegevens zal in den vervolge plaatsvinden bij de onderdelen in plaats van bij de afdeling Mevag.

LaO Nr 65017. Districtsbeschikking 1965. Vernieuwing van de beschikking in verband met de gewijzigde districten der indelingsraden.

Landmachtmededeling Nr 030-65. Bescheiden bij opening in een hospitaal.

Landmachtmededeling Nr 033-65. Wijziging van het reglement op de inwendige dienst bij de K.L. Betreft bezoek aan de correspondentie van en aan in de kazernes gestrafte militairen.

Landmachtmededeling Nr 036-65. Wijziging Vs 2-1593. Dragen van burgerkleding tijdens verlof en bewegingsvrijheid aan alle militairen toegestaan.

Landmachtmededeling Nr 037-65. Wijziging van het reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht met betrekking tot de gevallen waarin buitengewoon verlof wordt verleend.

Honderdvijftig jaar Fonds 1815

Voor ons ligt het herdenkingsboek 1815-1965 van het Fonds ter aanmoediging en ondersteuning van den Gewapenden Dienst in de Nederlanden (Fonds 1815 voor Oud-Militairen en Nagelaten Betrekkingen), een erkenntenis der Nederlanders aan hun verdedigers, zoals

De legerleiding stelt er prijs op vast te stellen, dat het adverteren in dit tijdschrift uiteraard het verkrijgen van voorkeur voor leveranties aan de Koninklijke Landmacht of aan de Koninklijke Luchtmacht niet kan inhouden.

Einde van de Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht.

de ondertitel luidt, die de Luitenant ter Zee van Speciale Diensten der derde klasse KMR drs. Ph. M. Bosscher aan zijn boekje heeft gegeven.

Dit Fonds, zo kan men in het voorwoord van Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins der Nederlanden lezen, *heeft de afgelopen anderhalve eeuw goed werk verricht ten behoeve van het personeel van onze krijgsmacht.*

Het gaat ons bij deze publikatie minder om de inhoud van het herdenkingsboekje, een „historische verhandeling”, die, zoals de auteur opmerkt, niet de pretentie heeft volwaardig te zijn, maar om de doelstelling van het Fonds zelf: „het zorgen voor de oud-militair, die recht heeft op hulp in zijn moeilijkheden van de zijde van zijn landgenoten, wier leven, vrijheid en welvaart hij bereid was te beschermen met inzet van zijn gehele persoon”.

De wijze waarop dit geschiedt en de samenwerking, die daarbij plaatsvindt met andere, soortgelijke fondsen, kan onmogelijk in de regelen worden geschetst, die ons daarvoor ter beschikking zouden kunnen staan. Beter lijkt het belangstellenden — en die moeten er toch zowel in als buiten de strijdkrachten onnoemelijk veel zijn in dit geval — te verwijzen naar het Fonds zelf, dat is gevestigd: *Nes 57, Amsterdam.* v.H.

Adreswijzigingen

De aandacht wordt nogmaals erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijkswege „De Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit *uitsluitend* kenbaar dienen te maken bij de commandant van het onderdeel, waarbij ze in onderhoud zijn gesteld. Derhalve niet *telefonisch* of schriftelijk bij de administratie van „De Militaire Spectator” of bij de Afdeling Personeelspubliciteit van het Ministerie van Defensie. De commandant van vorenbedoeld onderdeel zendt de voorgeschreven mutatie-opgave aan de Afdeling Centrale Personeelsdocumentatie van het M.v.D., waarna toezending aan het nieuwe adres volgt.

BETALING ABONNEMENT 1966

Tot 7 januari a.s. bestaat gelegenheid het abonnement voor het jaar 1966 à f 18,— te voldoen per postwissel of door storting/overschrijving op postrekening Nr 4 47 15 ten name van Moormans Periodieke Pers N.V. met vermelding: „abonnement De Militaire Spectator, 1966”.

Wie na 7 januari gireert is f 0,70 incassokosten verschuldigd, daar dan de kwitanties in omloop zijn.

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
ZWARTEWEG 1 — DEN HAAG

De „koningin van het slagveld”

in het moderne gevecht

* * Toen het in de Eerste Wereldoorlog duidelijk werd, dat de infanterist tegen de mitrailleur geen enkele kans meer maakte, vond men de tank uit. Een voertuig met enige pantserbescherming tegen vijandelijke infanterievuur, en met rupsbanden om zich in het sterk doorploegde gevechtveld voort te bewegen. *De tank werd het nieuwste hulpwapen voor de koningin van het slagveld, de infanterie.*

In 1918 was dit nieuwe wapen nog steeds in ontwikkeling en dit zette zich voort in de periode tussen de beide wereldoorlogen, hetgeen tenslotte voerde tot de geboorte van het pantserwapen, zoals wij dat zagen toen Duitse tankformaties, razendsnel en vrijwel ongehinderd, in Polen en Frankrijk, en later aanvankelijk ook in Rusland en Noord-Afrika, tot diep in de geallieerde stellingen doordrongen, om vaak beslissende successen te boeken.

Het tankwapen had de rol van het hoofdwapen, de infanterie, overgenomen om de simpele reden, dat de verdediger er voorlopig geen antwoord op wist. *De koningin van het slagveld bleek een koning te hebben gehuwd, die haar niet slechts beschermde, doch die langzaam maar zeker de leiding overnam.*

Maar de strijd tussen pantser en projectiel was er in die dagen een waarbij de overwinnaar snel wisselde. En het gloednieuwe hoofdwapen riep dra krachten op, die het gingen overheersen. Pantserafweerwapens van allerlei soort verschenen op het slagveld, met het gevolg dat de tacticus niet langer ongehinderd op de slag- en stootkracht van zijn pantserformaties kon rekenen. Steeds sterker werd het tankelement daarvan bedreigd en tenslotte werd het duidelijk dat de oorspronkelijke beschermer van de infanterie, op zijn beurt, door dat wapen moest worden beschermd; de infanterie moest de antitankwapens van de verdediger voor haar rekening nemen, die hun vuur verrassend, op korte en middelbare afstanden op de aanstormende tanks konden openen, door zich eerst op het laatste ogenblik in de strijd te mengen.

Het gevecht van de toekomst zal een uitermate beweeglijk karakter dragen en eenheden zullen over veel grote ruimten moeten opereren dan in het verleden ooit het geval was.

Om een voorbeeld te geven: internationaal wordt momenteel aangenomen dat een gemengd eskadrons/compagniesteam, bestaande uit twee pelotons van elk der wapens, in oorlogstijd een oppervlakte van 25 km² nodig heeft om te manoeuvreren.

Een toekomstige oorlog zal nooit meer het oude beeld te zien geven, waarbij de aanvaller een stelling attaqueert, die een gefixeerde frontlijn heeft en een aaneengesloten vuurfront van eenheden, die zich ter hardnekkige verdediging hebben ingegraven.

De „georganiseerde hardnekkige verdediging” van de Tweede Wereldoorlog is even dood als de „stellingoorlog” van de eerste; verdedigen zal nog slechts succes kunnen opleveren als het „maximaal dynamisch” geschiedt. Door de gehele beschikbare strijdmacht, en niet alleen door die, welke voor het uitvoeren van een tegenaanval is aangewezen.

Het verdedigend gevecht van de toekomst zal in wezen een, bij het desbetreffende niveau passend, slijtageproces te zien geven; een op en neer golvende strijd, waarbij elke beschikbare man beweeglijk optreedt, listig bijdragende tot het uiteindelijke doel: het buiten gevecht stellen van zoveel mogelijk vijandelijk personeel en materieel onder het lijden van zo weinig mogelijk eigen verliezen.

En waarbij de tegenaanval, die toch altijd nog zal komen, met zo weinig mogelijk personeel, maar met een zo groot mogelijke vuurkracht zal worden uitgevoerd.

De infanterie is nu gemechaniseerd. Ware dit niet zo, dan zou zij niet aan haar nieuwe taak kunnen voldoen en voor de tanks eerder een blok aan het been zijn dan een steun.

De moderne tactiek wordt in beginsel op elk niveau gevoerd door het infanterie-tankteam of,

zo men wil, het tank-infanterieteam, want slechts de gevechtssomstandigheden zullen telkenmale uitmaken op welk wapen het zwaartepunt moet worden gelegd.

De tijd dat de infanterie de koningin van het slagveld was is even goed voorbij als die, waarbij de tank als de koning daarvan fungeerde. Men doet er bij beide wapens goed aan dit te beseffen, want met een *onredelijk* wapenchauvi-

nisme alléén is nog nooit een oorlog gewonnen. En indien men de oude term „la reine de la bataille” dan tóch zou willen handhaven, hebben wij daartegen geen enkel bezwaar, mits dit in moderne zin geschiedt.

De koningin van het slagveld in moderne zin nu, is het uit beide wapens samengestelde gevechtsteam dat, als zodanig, bij elke toekomstige gevechtsvorm zal optreden.

Nieuwe uitgaven

Conventional warfare in the nuclear age, door O. Heilbrunn, 164 blz. Uitg.: George Allen & Unwin Ltd., Londen, 1965. Prijs: 21 sh.

Schr. is van oordeel dat een leger, dat een conventionele oorlog wil voeren tegen een met kernwapens uitgeruste vijand, ook indien deze nog niet worden gebruikt, moet optreden als ware de nucleaire oorlog al begonnen. Men zal nooit tijd hebben van de ene vorm van strategische en tactische verdediging op de andere over te gaan, aangezien inzet van kernwapens altijd min of meer plotseling zal komen. Dat leger moet dus, van het begin af aan, verspreid over grote diepten en breedten strijden, de oorlog beweeglijk voeren en zeker niet beginnen met een statische verdediging. Men zal dan ook niet meer kunnen spreken van een frontlijn of van te verdedigen stroken. Men mag er ook niet meer op rekenen, dat de verdediger een vijand zal kunnen tegenhouden die enkele malen zo sterk is als hijzelf. De huidige NAVO-theorie die dit tracht vol te houden is er naast. Om een oorlog met alleen conventionele middelen het hoofd te kunnen bieden is een geheel andere strategische en tactische doctrine nodig. De NAVO zal een geconcentreerde aanval alleen kunnen weerstaan als zij kans ziet een grote macht in de rug van de vijand te brengen teneinde hem van het slagveld te isoleren. Alleen bij een dergelijke vechtwijze heeft de huidige NAVO-strategie van de voorwaartse verdediging zin.

v.H.

The military and society in Latin America, door J. J. Johnson, 308 blz. Uitg.: Oxford University Press, Londen, 1965. Prijs: 56 sh.

In de afgelopen eeuw was het wederrechtelijke militaire ingrijpen in de burgerlijke politiek nergens zo gewoon als in Latijns-Amerika. Hoewel in deze toestand in zeker opzicht wel enige verandering is gekomen, is het ook vandaag nog zo, dat de militaire aspiraties in de meeste Latijnsamerikaanse staten sterk ingrijpen in de loop der politieke gebeurtenissen.

Het boek van Johnson legt in het bijzonder de nadruk op het zich wijzigende sociale karakter van de militaire samenleving. Het doelt op een weergave van wat zal kunnen geschieden als de militaire klasse ertoe zou overgaan invloed uit te oefenen op de industrialisatie, het staatskapitalisme en de hervorming op landbouwgebied.

Een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de strijdkrachten van Brazilië, waartoe is overgegaan omdat juist de Braziliaanse officieren, meer dan hun soortgenoten in andere Latijnsamerikaanse staten, bijdragen tot de ontwikkeling van de burgerlijke samenleving.

De auteur had ongeveer 500 interviews met militairen en burgers van geheel Latijns-Amerika; hij is hoogleraar in de geschiedenis aan de universiteit van Stanford in Californië, waar zijn werk eveneens is uitgegeven.

v.H.

zo men wil, het tank-infanterieteam, want slechts de gevechtssomstandigheden zullen telkenmale uitmaken op welk wapen het zwaartepunt moet worden gelegd.

De tijd dat de infanterie de koningin van het slagveld was is even goed voorbij als die, waarbij de tank als de koning daarvan fungeerde. Men doet er bij beide wapens goed aan dit te beseffen, want met een *onredelijk* wapenchauvi-

nisme alléén is nog nooit een oorlog gewonnen. En indien men de oude term „la reine de la bataille” dan tóch zou willen handhaven, hebben wij daartegen geen enkel bezwaar, mits dit in moderne zin geschiedt.

De koningin van het slagveld in moderne zin nu, is het uit beide wapens samengestelde gevechtsteam dat, als zodanig, bij elke toekomstige gevechtsvorm zal optreden.

Nieuwe uitgaven

Conventional warfare in the nuclear age, door O. Heilbrunn, 164 blz. Uitg.: George Allen & Unwin Ltd., Londen, 1965. Prijs: 21 sh.

Schr. is van oordeel dat een leger, dat een conventionele oorlog wil voeren tegen een met kernwapens uitgeruste vijand, ook indien deze nog niet worden gebruikt, moet optreden als ware de nucleaire oorlog al begonnen. Men zal nooit tijd hebben van de ene vorm van strategische en tactische verdediging op de andere over te gaan, aangezien inzet van kernwapens altijd min of meer plotseling zal komen. Dat leger moet dus, van het begin af aan, verspreid over grote diepten en breedten strijden, de oorlog beweeglijk voeren en zeker niet beginnen met een statische verdediging. Men zal dan ook niet meer kunnen spreken van een frontlijn of van te verdedigen stroken. Men mag er ook niet meer op rekenen, dat de verdediger een vijand zal kunnen tegenhouden die enkele malen zo sterk is als hijzelf. De huidige NAVO-theorie die dit tracht vol te houden is er naast. Om een oorlog met alleen conventionele middelen het hoofd te kunnen bieden is een geheel andere strategische en tactische doctrine nodig. De NAVO zal een geconcentreerde aanval alleen kunnen weerstaan als zij kans ziet een grote macht in de rug van de vijand te brengen teneinde hem van het slagveld te isoleren. Alleen bij een dergelijke vechtwijze heeft de huidige NAVO-strategie van de voorwaartse verdediging zin.

v.H.

The military and society in Latin America, door J. J. Johnson, 308 blz. Uitg.: Oxford University Press, Londen, 1965. Prijs: 56 sh.

In de afgelopen eeuw was het wederrechtelijke militaire ingrijpen in de burgerlijke politiek nergens zo gewoon als in Latijns-Amerika. Hoewel in deze toestand in zeker opzicht wel enige verandering is gekomen, is het ook vandaag nog zo, dat de militaire aspiraties in de meeste Latijnsamerikaanse staten sterk ingrijpen in de loop der politieke gebeurtenissen.

Het boek van Johnson legt in het bijzonder de nadruk op het zich wijzigende sociale karakter van de militaire samenleving. Het doelt op een weergave van wat zal kunnen geschieden als de militaire klasse ertoe zou overgaan invloed uit te oefenen op de industrialisatie, het staatskapitalisme en de hervorming op landbouwgebied.

Een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de strijdkrachten van Brazilië, waartoe is overgegaan omdat juist de Braziliaanse officieren, meer dan hun soortgenoten in andere Latijnsamerikaanse staten, bijdragen tot de ontwikkeling van de burgerlijke samenleving.

De auteur had ongeveer 500 interviews met militairen en burgers van geheel Latijns-Amerika; hij is hoogleraar in de geschiedenis aan de universiteit van Stanford in Californië, waar zijn werk eveneens is uitgegeven.

v.H.

De Franse nationale kernmacht „Force de Frappe” *

door L. J. CREEMERS, G. F. P. STRAVER en J. A. EIJKHOUT,
Majors van de Koninklijke Luchtmacht

Inleiding

In de nacht van 4 december 1964 aanvaardde de Franse Nationale Vergadering met grote meerderheid de militaire programwet tot 1970. Deze wet is gericht op de verdere uitbreiding en voltooiing van het Franse nationale atoomslagwapen, de „Force de Frappe”. President De Gaulle verkreeg daardoor machtiging om in de komende jaren belangrijke bedragen te investeren in het smeden van het atoomzwaard, dat onontbeerlijk heet te zijn voor de veiligheid van zijn land. De wereld zal rekening ermee moeten houden dat dit zwaard zal worden gehanteerd om de Franse politieke doeleinden na te streven zoals die door het gaullisme zijn geformuleerd. Frankrijk is een deel van de Westerse wereld. Het is opgenomen in het Atlantisch Verbond, is één van de zes partners van de Europese gemeenschappen en verdedigt mét ons de democratische vrijheden tegen de dreiging van het wereldcommunisme. Ons is er daarom veel aan gelegen om in goede verstandhouding met Frankrijk te leven, de problemen van dit land te kennen en begrijpen en ons open te stellen voor de Franse opvattingen over de toekomst van dat land, van Europa en van de wereld. Om deze redenen heeft het alle zin ons af te vragen waarom Frankrijk een nationaal kernwapen meent nodig te hebben. Door de lotsverbondenheid van de Westerse landen kunnen wij niet gedogen dit wapen als een zuiver nationale aangelegenheid te beschouwen, die alleen De Gaulle en zijn volk aangaat. Een strategisch atoomwapen is immers uitsluitend een wapen dat tegen externe dreigingen is gericht. Op die voor Frankrijk externe wereld richt zich ook onze interesse. In die wereld doen zich de krachten voor die ook wij ervaren als een bedreiging van onze veiligheid. Wij stellen ons daarom terecht de vraag welke

*De schrijvers hebben dit onderwerp als een studieopdracht van de Luchtmacht Stafschool moeten behandelen. Deze opdracht moest in een beperkt tijdsbestek worden uitgevoerd, hetgeen impliceert dat niet alle facetten van het onderwerp volledig konden worden uitgewerkt. Niettemin acht de redactie publikatie van het artikel van belang gezien de actualiteit en importantie van het onderwerp. Red.

waarde de „Force de Frappe” heeft voor de verdediging van de Westerse wereld.

Bij de bestudering van de waarde van de „Force de Frappe” dient in de eerste plaats een analyse te worden gemaakt van de politieke aspecten van dit wapen. De praktijk van het wereldgebeuren en de sedert von Clausewitz algemeen aanvaarde theorie leren ons immers dat militaire macht in eerste instantie een politiek instrument is. Ook bij de „Force de Frappe” spelen politieke factoren een grote rol en die vereisen daarom onze aandacht. Vervolgens is het van belang na te gaan waaruit de „Force de Frappe” bestaat en welke militaire mogelijkheden zij in zich draagt. Die zullen dan moeten worden afgewogen tegen de wijze waarop in Atlantisch verband, met name in de NAVO, een gemeenschappelijke strategie is ontwikkeld voor de verdediging van het Westen. En tenslotte rijst dan de vraag hoe geloofwaardig de „Force de Frappe” is als instrument voor de Franse nationale, de Europese en de Atlantische verdediging.

Deze meervoudige vraagstelling leidt tot de volgende hoofdingeling van deze studie.

- De politieke motivering van de „Force de Frappe”.
- De opbouw van de „Force de Frappe”.
- De invloed op het strategisch concept van het Westen.
- De geloofwaardigheid van de „Force de Frappe”.

De politieke motivering van de „Force de Frappe”

Frankrijk na de Tweede Wereldoorlog

Frankrijk heeft in het verleden met wisselend succes in Europa een belangrijke politieke rol gespeeld. Van oudsher is aan deze natie grote betekenis toegekend en de Franse politiek en cultuur zijn vele andere naties tot voorbeeld geweest. In zijn veelbewogen historie heeft het Franse volk steeds zijn eigen karakter behouden en zich — weliswaar ten koste van veel strijd en offers — gehandhaafd als toonaangevende onafhankelijke natie. In de eerste helft van onze

eeuw zien wij in deze situatie een duidelijke verandering optreden. Tweemaal slaagde Duitsland — ervijand van Frankrijk — erin de „grandeur” van Frankrijk ernstig aan te tasten. Hoe ging Frankrijk de Tweede Wereldoorlog in? Militair slecht voorbereid op de Duitse dreiging, politiek zwak geregeerd, intern verdeeld en bestuurd door een overheidsapparaat waarvan organisatie en administratie nog dateerden uit de tijd van Napoleon. Wij kunnen overigens vaststellen dat ook de andere Europese landen in hun politiek en militair denken weinig progressief waren. Ons interesseert in deze studie echter bijzonder Frankrijk en daarvan kunnen wij zeggen dat het in 1939 de economische en militaire potentie miste om in Europa en in de wereld een rol van betekenis te spelen in de strijd tegen Nazi-Duitsland. De feiten van de Tweede Wereldoorlog tonen een triest beeld van Frankrijk, deels bezet door de Nazi's en deels in de vorm van een Duitse vazalstaat onder leiding van de Vichy-regering van Pétain.

Buiten Europa had Generaal De Gaulle uit alle windstreken vrije Fransen verzameld om in geallieerd verband deel te nemen aan de strijd tegen Hitler-Duitsland, maar deze strijdmacht en de in Frankrijk actieve verzetsbeweging — hoe heldhaftig en strijdbaar ook — hebben toch slechts in bescheiden mate aan de eindoverwinning bijgedragen. Weliswaar eiste De Gaulle als leider van de vrije Fransen het recht voor zich op om met Roosevelt, Churchill en Stalin mee te beslissen over de toekomst van de wereld, maar onbegrip van de kant van Roosevelt en zijn eigen ongenaakbaarheid dreven De Gaulle in een positie van ondergeschiktheid aan de overige oorlogsleiders. Hoeveel kwaad bloed dit bij De Gaulle heeft gezet ervaren wij in de huidige buitenlandse politiek van de president van de 5e Franse Republiek.

Na de bevrijding van Frankrijk in 1944 was het Charles de Gaulle die zich opwierp als de leider van het nieuwe Frankrijk en zijn krachten inspande om het land zijn vroegere „grandeur” te hergeven. Hij was de figuur bij uitstek voor deze taak. Als officier was hij tot leiderschap bekwaamd en als nationalist — bewogen door de roem van Frankrijk in het verleden — bezat hij een vurig idealisme voor de Franse zaak. Als mens bezat hij de karaktereigenschappen die nodig zijn om het volk te bezielen. En voorwaar had Frankrijk na 1944 een dergelijke figuur nodig! Met de bittere nasmaak van een weinig eervol gestreden oorlog en met een erfenis van economische, politieke en bestuurlijke chaos was

het voor de Fransen een geweldige opgave om het land tot nieuwe bloei te brengen. Dit herstel vond slechts moeizaam plaats. Toen in 1946 de voorlopige regering van De Gaulle een einde vond en de 4e Republiek werd gesticht, werd in de regering daarvan De Gaulle niet opgenomen. Hij trad terug en het volk miste daardoor zijn grote mentor. In de vroegere Franse gebieden in Afrika en zo-Azië ondervond Frankrijk grote moeilijkheden. In Algerije en Indo-China werd Frankrijk zwaar op de proef gesteld. Het is onnodig te vermelden welke offers aan mensenlevens, economische middelen en politiek prestige deze strijd Frankrijk heeft gekost. In Frankrijk zelf heerste grote politieke verdeeldheid. De democratische instellingen leden zwaar onder partij-politieke tegenstellingen. Dit leidde ertoe dat wisselingen in regeringen plaatsvonden, die het land nagenoeg onbestuurbaar maakten. Het dieptepunt van dit drama kwam in 1958.

Na een ernstige crisis in Algerije werd een beroep gedaan op De Gaulle om het land te redden. De Gaulle accepteerde deze uitnodiging op zijn eigen voorwaarden. Die hielden in dat hem zeer ruime bevoegdheden werden verleend voor het treffen van bestuurlijke maatregelen. Hij construeerde de 5e Republiek en verwierf bij referendum toestemming van zijn volk om het land op zijn geheel eigen wijze te regeren. Frankrijk bleek een goede keus te hebben gedaan. De Gaulle loste het Algerijnse probleem op, herstelde de economie, bracht stabiliteit in het binnenslands bestuur en verhoogde het prestige van Frankrijk in het buitenland.

Frankrijk en West-Europa

Krachtens zijn centrale ligging, zijn economische mogelijkheden en zijn militaire middelen beschouwt Frankrijk zich als de leidende natie van West-Europa, voorbestemd om dit werelddeel te leiden op de weg naar eenheid en onafhankelijkheid. Het valt niet te ontkennen dat deze idee, zowel op historische gronden, als geprojecteerd tegen de huidige politieke situatie in Europa, geen grootspraak inhoudt. Frankrijk is immers altijd de spil geweest waaromheen alle Europese wielen wentelden, en ook in de Europese politiek van 1965 bepaalt Frankrijks houding het lot van de Europese eenwording. Het heeft als rivaal slechts West-Duitsland. Het Frans-Duitse vriendschapsverdrag leek aanvankelijk een waarborg voor de eensgezindheid van deze twee naties, doch de laatste tijd nemen de meningsverschillen toe. De Gaulle stelt de Bondsrepubliek

voor de keuze tussen Washington en Parijs en gaat ervan uit dat alleen het aanvaarden van het Franse primaat Europa tot heil kan strekken. Het samengaan van de Westeuropese naties manifesteert zich tot op heden vooral in het „Europa van de Zes”, zoals dat in praktijk is gebracht in de EGKS, de EEG en Euratom. Het principe van deze samenwerking is het supranationaal bestuur. Dat houdt in dat de landen een deel van hun soevereiniteit op bepaald gebied — tot nu toe alleen op economisch gebied — prijsgeven en overdragen aan een Europees gezagsorgaan dat, over de nationale regeringen heen, bindende aanwijzingen kan geven aan de onderdanen van de deelnemende landen.

Dit principe wordt door De Gaulle verworpen. Naar zijn mening vormt de onafhankelijke natie de hoogste vorm van gezags- en bestaanseenheid. Hij gelooft niet in het versmelten van een aantal naties, ieder met haar eigen cultuur, politieke doelstellingen en historie. De natie is het hoogste goed van de mens en dient tot iedere prijs in stand te worden gehouden. Deze visie is wel in lijnrechte tegenspraak met de supranationale beginselen van de bestaande Europese gemeenschappen. Daarom ligt de vraag voor de hand waarom Frankrijk van de aanvang af aan de vorming van dit Europa heeft deelgenomen, sterker nog, daarin belangrijke initiatieven heeft ontplooid en staatslieden als Robert Schuman en Jean Monet eert als grondleggers van de Europese eenwording. Dat alles geschiedde in de jaren dat De Gaulle nog buiten de Franse politiek stond. Sedert hij in 1958 het staatsgezag vertegenwoordigt is zijn streven steeds erop gericht geweest de bestaande gemeenschappen te vervangen door een ander Europa, het „Europa der Vaderlanden”. Hij heeft maar al te graag de economische voordelen van de EEG aanvaard en zich mede door deze markt sterker gemaakt, doch laat niet na bij allerlei gelegenheden twijfel uit te spreken over de toekomst van dit economisch fenomeen. Hij heeft bij de onderhandelingen met Engeland over toetreding tot de Euromarkt op brute wijze de verdere Europese integratie een halt toegeroepen. Het staat hem uiteraard vrij om een eigen standpunt in te nemen, maar samenwerking vereist toch tenminste enig respect voor de gevoelens van de andere partij. Daarvan is bij De Gaulle weinig te merken. Hij acht zich de grote leider van Europa, die zelfstandig als woordvoerder voor geheel Europa optreedt en meent ook de belangen van de andere naties te kennen, te begrijpen en na te streven.

Naar welke vorm van Europese samenwerking streeft Frankrijk dan wel? Wij weten immers dat De Gaulle, behalve zijn onvermoeibaar streven naar glorie voor Frankrijk, pertinente ideeën over Europa erop na houdt. Zijn Europees model wordt gekenmerkt door de volgende hoofdlijnen.

- a. Een Europa dat bestaat uit onafhankelijke naties die onder leiding van Frankrijk gemeenschappelijke belangen nastreven.
- b. Een Europa dat zich uitstrekt van de Atlantische Oceaan tot de Oeral.
- c. Een Europa dat zich heeft losgemaakt van de Amerikaanse economische, politieke en militaire suprematie.

Deze kernpunten vormen de basis van de Franse politiek in Europese aangelegenheden. De andere Europese naties hebben deze punten echter nog niet aanvaard. Het is zeker de vraag of een dergelijk nog te vormen Europa nu en in de toekomst meer voordelen biedt dan de reeds bestaande Europese gemeenschappen. Deze gemeenschappen bestaan nog steeds, met Frankrijk als deelnemer en niets duidt erop dat zij snel zullen sterven en zullen worden vervangen door het „Europa der Vaderlanden”.

Frankrijk en de Atlantische samenwerking

De in en na de Tweede Wereldoorlog ontstane samenwerking in Atlantisch verband is voor de Westeuropese landen een zegen gebleken. Wij hebben er de overleving van onze democratische vrijheden aan te danken. Het heeft Hitler en zijn duivelse wereld overwonnen en de wereld voor Sovjet-overheersing gespaard. Voorts heeft het Atlantisch bondgenootschap gefungeerd als een vertrouwensplatform voor economische en militaire steun van de V.S., waardoor de Europese landen in staat werden gesteld zich te herstellen van hun oorlogswonden en zich te ontwikkelen tot welvarende gemeenschappen. De prijs die hiervoor werd betaald is de afhankelijkheid van de V.S. in militair en politiek opzicht. Geen enkele Westeuropese natie kan zich op het wereldtoneel bewegen zonder rekening te houden met de opvattingen en politieke spelregels van de V.S. De spreekkamers van de Amerikaanse regering zijn dagelijks bezet door vertegenwoordigers van Europese landen die rekenschap komen afleggen van hun politieke daden, gunsten komen vragen of meningen komen peilen. Dit is de harde realiteit, die voortvloeit uit de omstandigheid dat de V.S. een zodanige economische, militaire en politieke macht bezitten dat zij in de Westerse

wereld wel de leidende rol moeten spelen. Men kan stellen dat Amerika in het licht van zijn historie niet de meest aangewezen natie is om deze functie op zich te nemen. Ongetwijfeld hebben landen als Engeland en Frankrijk meer ervaring in de internationale politiek. Ook kan men twifelen aan de juistheid van de Amerikaanse politieke inzichten en bevreesd zijn voor de gevolgen daarvan voor de eigen natie en voor de wereld. Het is nochtans een situatie die tot nu toe geen enkel Westeuropees land in onoverkomelijke moeilijkheden heeft gebracht en die de grondslag is geweest voor het voortbestaan van de Westerse democratie. Is er overigens een alternatief? Bestaat de mogelijkheid om verandering te brengen in onze afhankelijkheid van de V.S.? Zijn wij in staat onze stemmen harder te doen klinken en daden te stellen die desnoods tegen de Amerikaanse opvattingen indruisen? Kunnen wij ons losmaken van de V.S. als leidinggevende natie van ons bondgenootschap en ons in militair en politiek opzicht onafhankelijk gedragen? Het is Frankrijk dat deze vragen bevestigend meent te kunnen beantwoorden.

Het Frankrijk van De Gaulle is de eerste natie die openlijk in verzet komt tegen de overheersing van de V.S. De Gaulle is in de eerste plaats Fransman, in de tweede plaats Europeaan en pas in de laatste plaats — en dan nog maar in beperkte mate — vriend van Amerika. Dit betekent dat hij in de eerste plaats het aanzien van Frankrijk als natie nastreeft en geen inmenging duldt in zijn pogingen om Frankrijk tot glorie te brengen. Dat de V.S. het lot van zijn land zozeer beïnvloeden is hem daarbij tot grote ergernis. Die invloed zou volgens De Gaulle moeten veranderen in een samenwerking als gelijkwaardige partners en op vrijwillige basis. Als Europeaan droomt De Gaulle van een derde macht die naast de V.S. en het Sovjetblok, en onder leiding van Frankrijk, wereldpolitiek bedrijft en daarop een heilzame invloed zou kunnen uitoefenen. Als vriend van de V.S. is Frankrijk de natie die gaarne in ruil voor de Amerikaanse gulheid de wijze raadgever wil zijn en de „onervaren” Amerikanen wil weerhouden van dwaze stappen.

De vraag moet worden gesteld of Frankrijk in staat is in de Westerse wereld naast de V.S. een leidende rol te spelen. In economisch en militair opzicht kan het nu noch in de toekomst met Amerika wedijveren. De Franse droombeelden zouden daarom alleen tot werkelijkheid kunnen komen als alle Europese krachten zouden kunnen worden gebundeld. Ook dit is echter een

twijfelachtig streven. Engeland betoont zich de trouwe Atlantische partner van Amerika en treedt de Europese gedachte zeer argwanend tegemoet. West-Duitsland wil zich niet van Amerika losmaken omdat het teveel afhankelijk is van de steun van dit land bij het verwezenlijken van zijn eigen politieke doelstellingen. Ook de overige Westeuropese landen betonen zich weinig enthousiast om de Atlantische gemeenschap prijs te geven in ruil voor een Europese derde macht. Zij doen dat in hun welbegrepen eigenbelang. Het Atlantisch verbond — onder leiding van Amerika — is tot nu toe in staat geweest het Sovjetgevaar te bezweren en heeft Europa ook in economisch opzicht geen windeieren gelegd. De derde macht van de Gaulle is nog iets vaags en niet-bestaands. Het houdt in dat men moet kiezen tussen het leiderschap van Washington of dat van Parijs. Velen twifelen of Parijs voor de toekomst waar kan maken hetgeen Washington al sedert 1945 in praktijk brengt.

Frankrijk en Oost-Europa

Oost-Europa heeft in de Franse buitenlandse politiek, vooral sedert de Eerste Wereldoorlog, een zeer voorname rol gespeeld. Frankrijk heeft steeds een eigen visie gehad op de gebeurtenissen achter het IJzeren Gordijn en De Gaulle kan zich er achteraf over verheugen dat hij niet was uitgenodigd om in 1945 aan de Conferentie van Potsdam deel te nemen. Parijs is daardoor niet mede verantwoordelijk voor de toen getroffen regelingen en kan zich dus tegenover Oost-Europa onafhankelijk gedragen. Wij stelden reeds vast dat volgens De Gaulle Europa van de Atlantische Oceaan tot de Oeral reikt. In zijn politiek t.o.v. Oost-Europa laat hij niet na de daartoe behorende landen van dit idee te overtuigen. Talloze handels- en culturele missies reizen heen en weer tussen Parijs en de hoofdsteden van die landen om de onderlinge banden te verstevigen. Er is in West-Europa geen ander land dat op dit punt zo actief is en zo zelfstandig handelt als Frankrijk.

Moskou beziet dit gaullistische streven met welgevallen. Er zijn reeds uitlatingen in de Russische pers verschenen die suggereren dat Frankrijk de Oosteuropese grenzen van nu heeft erkend en kennelijk een onafhankelijke politiek voert. Het zou nu stappen kunnen ondernemen teneinde in de internationale arena de zelfstandigheid van Frankrijk te vestigen. Het is zeer waarschijnlijk, en het strookt met de reeds besproken politieke denkbeelden van De Gaulle,

dat Frankrijk ook in dit deel van de wereld een eigen politiek wil ontwikkelen teneinde de Sovjetsatellietstaten op het Westen te oriënteren. Het is zeker een winstpunt te noemen als Frankrijk erin slaagt meer adhesie tot stand te brengen tussen Oost- en West-Europa. Velen zijn zich ervan bewust dat het „Europa van de Zes” maar een heel klein Europa is en zeker voor uitbreiding — ook oostwaarts — vatbaar is. Men moet echter rekening ermee houden dat Rusland nog steeds de sleutel blijft tot Oost-Europa. En zelfs de mogelijkheden van De Gaulle zijn beperkt indien het erom gaat deze staten van Moskou te vervreemden.

De „Force de Frappe” als politiek instrument

Uit de voorgaande beschouwingen kunnen ten aanzien van de Franse buitenlandse politiek de volgende conclusies worden getrokken.

a. Frankrijk streeft ernaar om in de gehele wereld te worden beschouwd als een leidende natie, die deelneemt aan, en gekend moet worden in, alle politiek overleg van internationaal allure.

b. Frankrijk wil een Europa van onafhankelijke naties formeren, dat zich onder zijn leiding opwerkt tot een derde machtsblok naast en onafhankelijk van de V.S. en het Sovjetblok.

c. Europa dient zich te onttrekken aan het politieke en militaire vaderschap van de V.S. en dient in plaats daarvan als gelijkwaardige partner met de V.S. samen de Westerse waarden te verdedigen, met handhaving van een geheel eigen verantwoordelijkheid, politiek inzicht en vrijheid van handelen.

In onze dagen is macht in de wereld meer dan ooit tevoren gebaseerd op militaire macht. Die militaire macht wordt thans op de eerste plaats afgemeten aan de bekwaamheid waarmee het ene land het andere met geweld van kernwapens weet uit te roeien. Dit alleen dwingt respect af en geeft steun aan het politieke handelen. Aanvankelijk heeft de Westerse wereld zich veilig geweten door het Amerikaanse atoombonopolie. Daarna is er het evenwicht ontstaan van de atoommachten Amerika en Rusland en meenden wij onze veiligheid te kunnen ontleen aan de „ballance of terror”. Thans dreigt dit evenwicht te worden verstoord doordat de technologische ontwikkeling in andere landen tot een uitbreiding van de atoomclub leidt. Eén van deze landen is Frankrijk, dat na vele jaren van atomaire onmacht thans over een eigen kernwapen beschikt en in navolging van Amerika en Rus-

land aan dit bezit een grote politieke betekenis toekent. De „Force de Frappe” wordt dienstbaar gemaakt aan de genoemde politieke doelstellingen.

Het aantal atoommachten in de wereld is (nog) beperkt. De historie geeft er alle aanleiding toe ervan uit te gaan dat het bezit van nucleaire wapens een natie een brevet van mondigheid geeft. De afschrikking die van deze vernietigingswapens uitgaat is zo groot dat men er politieke chantage mee kan bedrijven en zijn wil kan opleggen aan anderen, uiteraard met inachtneming van allerlei strategische beperkingen. Een natie met een eigen atoomwapen vormt dus een factor, waarmee in de internationale politiek terdege rekening moet worden gehouden. Frankrijk heeft zich met zijn „Force de Frappe” verheven tot een dergelijke natie. Alleen al om het aanzien als natie in de wereld is daarom het Franse kernwapen van grote betekenis.

Frankrijk aarzelt niet zijn kernmacht in Europa ten toon te stellen als lokmiddel om anderen ertoe te brengen zich onder Franse banier en onder bescherming van de „Force de Frappe” te verenigen tot een sterk en onafhankelijk Europa. Voorheen konden de Westeuropese landen zich slechts tot de V.S. wenden voor nucleaire verdediging. Nu zou een keuze kunnen worden gedaan. Het is de vraag of beiden een gelijkwaardige verdediging bieden. Wat niet is kan nog komen, redeneren de Fransen. Europa wordt dus alvast uitgenodigd om aan de verdere uitbouw van de „Force de Frappe” mee te werken, uiteraard onder Franse leiding, want het is tenslotte een Frans wapen. En zo wordt deze kernmacht Europa opgediend als hoofdschotel om te komen tot een derde machtsblok in de wereld. De Westeuropese landen hebben tot nu toe voor bescherming tegen het Sovjetgevaar voornamelijk vertrouwd op het Amerikaanse nucleaire potentieel. Men is steeds ervan uitgegaan dat de V.S. in Atlantisch verband niet zouden aarzelen dit potentieel voor de verdediging van Europa in te zetten. Thans wordt dit uitgangspunt door velen discutabel geacht. De potentiële vijand zou kunnen worden verleid tot een Europees avontuur, indien hij niet overtuigd is van de bereidheid van Amerika om Europa te hulp te komen. Frankrijk gaat voorop met erop te wijzen dat het dus nodig is zich voor zijn nationale veiligheid van een eigen kernmacht te voorzien. De „Force de Frappe” is het middel waarmee De Gaulle zich de mogelijkheid verschafft om zich, desnoods buiten de Atlantische gemeenschap om, teweer te stellen tegen elke potentiële vij-

and. Dit verschaft hem dan tevens de mogelijkheid een eigen strategie en politiek te voeren. Terwijl de mensheid snakt naar vrede en veiligheid en voor een groot deel nog steeds niet kan voorzien in zijn meest primaire levensbehoeften, wordt de materiële overvloed elders aangewend om zich uit te rusten met wapens van hels vermogen. De „Force de Frappe” ontleent haar waarde aan dit vermogen. Men mag erop hopen dat ook Frankrijk ervan doordrongen is dat dit wapen geen nationale avonturen toelaat, wil het mensdom op deze aarde blijven wonen. De beste plaats voor het zwaard is in de schede. De wereld mag erop rekenen dat ook deze kerngedachte deel uitmaakt van de geestelijke bagage van Charles de Gaulle.

De opbouw van de Franse kernmacht

Tot dusverre is in deze studie aangegeven welke de doelstellingen zijn die Generaal De Gaulle met zijn kernmacht voor ogen heeft. Alvorens wij ons verdiepen in de geloofwaardigheid van deze kernmacht dienen wij eerst vast te stellen waaruit deze bestaat en hoe de vermoedelijke ontwikkeling ervan in de komende jaren zal zijn.

Bewapeningsprogramma's

Op 30 november 1956 legden de Franse minister van defensie, Bourges Manoury, en de staatssecretaris voor atoomenergie de plannen vast inzake de Franse militaire en buitenlandse politiek voor de komende jaren. Door deze overeenkomst zou Frankrijk een kernmogendheid worden. Het defensiebudget voor 1957 werd door het Franse parlement vrijwel geheel geaccepteerd en gaf de regering de nodige volmachten om de ontwikkeling van het kernonderzoek te bespoedigen en een verdedigingssysteem op te zetten dat is gebaseerd op het bezit van nucleaire wapens. Hoewel werd ingezien dat de toekomst lag bij het geleide wapen en intensieve studies in deze richting werden gedaan, gaven de resultaten van deze onderzoeken aan dat de bommenwerper voorlopig nog de meest betrouwbare wapendrager was. In 1957 begon derhalve de ontwikkeling van de MirageIV-bommenwerper die geheel werd afgeleid uit de MirageIII-jager. De omschakeling naar en de opbouw van de Franse kernmacht zou plaatsvinden in twee programma's.

Het eerste bewapeningsprogramma dat in 1960 door het parlement werd goedgekeurd omvatte de periode van 1960 tot 1964. In deze over-

gangsperiode vond de opbouw plaats van de zg. 1e generatie van de Franse vergeldingsmacht. Dit behelsde het volgende.

- a. De opbouw van een voorraad splijtbaar materiaal.
- b. Reorganisatie van de strijdkrachten, beginnend bij het leger na het beëindigen van de vijandelikheden in Algerije.
- c. Aanvang van de studie betreffende afweermiddelen van de zg. tweede en derde generatie; de SSBS (Sol-Sol Ballistique Stratégique) en de MSBS (Mer-Sol Ballistique Stratégique).

In het tweede bewapeningsprogramma, dat thans gaande is en voorlopig duurt tot 1970, wordt deze opbouw als volgt voortgezet.

- a. De MiragesIV-A zullen operationeel in gebruik worden genomen.
- b. Prototypen van de SSBS en de MSBS zullen worden beproefd en in produktie worden genomen.
- c. De eerste atoomonderzeeër zal te water worden gelaten.
- d. De H-bom zal worden beproefd en in produktie worden genomen.

Het nucleaire potentieel

Sedert begin 1960 in de Sahara de eerste Franse atoombom ontplofte is slechts een tiental proeven met kernwapens genomen. Dit doet vermoeden dat men zich ter bespoediging van de produktie heeft beperkt tot enkele typen. De grondstoffen voor de atoomindustrie zijn voorbewerkte uraniumertsen die voor ongeveer 50% worden aangevoerd uit overzeese gebieden als Nigeria, Gabon en Madagascar. De overige 50% komt uit Frankrijk zelf. De vindplaatsen hier zijn het Centraal Massief en de Vendée; in de Jura worden vindplaatsen onderzocht op exploitatiemogelijkheden (zie afb. 1). De atoomindustrie en de onderzoekcentra hebben een veelzijdig programma en het is moeilijk te zeggen waar de civiele sector ophoudt en de militaire begint. De atoomcentra in Marcoule en La Hague zijn de voornaamste leveranciers van het voor de lading van een A-bom benodigde plutonium 239. De proefexplosies in de Sahara hebben aangetoond dat de Fransen erin zijn geslaagd een 60 kt-bom te fabriceren. Momenteel is een nieuw type bom in ontwikkeling die een kracht zal hebben van 200-300 kt.

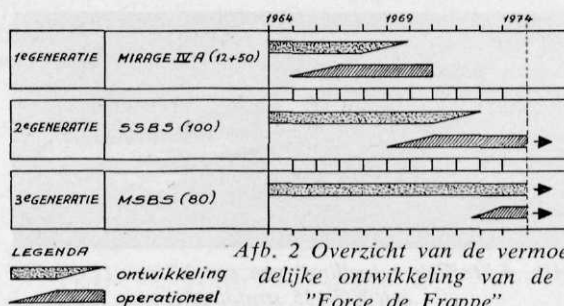
Volgens schattingen kunnen de sedert 1956 in bedrijf zijnde fabrieken in Marcoule per jaar voor 10 A-bommen materiaal produceren. De

Afb. 1 Overzicht van de atoomtechnische installaties in Frankrijk

voorraad zou dan thans 80 bommen kunnen bedragen, doch verwacht mag worden dat door het in bedrijf komen van de fabrieken in La Hague dit aantal snel boven de 100 zal komen. Verbeteringen van de produktiemethoden worden thans uitgewerkt en onderzoeken zijn gaande om door verrijkingmethoden de plutoniumproduktie sterk op te voeren. Het is niet bekend of men hierin is geslaagd, doch een verklaring van president De Gaulle maakt dit wel aannemelijk. Volgens hem zal Frankrijk in 1970 tenminste 2000 A-bommen in voorraad hebben. De produktie van het voor de H-bom benodigde uranium-235 zal plaatsvinden in de thans nog in aanbouw zijnde fabrieken in Pierrelatte, dat waarschijnlijk het grootste industrie-complex van Frankrijk zal worden. In 1967 komt dit centrum in bedrijf. Hoe groot de produktiemogelijkheid van deze industrie gaat worden is niet bekend. Engelse specialisten schatten de produktiecapaciteit op 25% van de huidige Amerikaanse. De huidige Amerikaanse industrie is belast met de produktie van 10.000 H-bommen voor de komende 10 jaar. Men verwacht derhalve

Afb. 3 Jato-start Mirage IV-A

Afb. 2 Overzicht van de vermoedelijke ontwikkeling van de "Force de Frappe"

dat Frankrijk in 1977 één vierde, ergo 2500 H-bommen, zal hebben. In hoeverre waarde kan worden gehecht aan een Frans bericht van officiële zijde dat in juli 1965 een H-bom zal worden beproefd, is niet te zeggen. Mogelijk is in één van de onderzoekcentra thans reeds voldoende U-235 geproduceerd om één bom te beproeven. Het ontwikkelingsprogramma voor de H-bom zou in dat geval met ongeveer 3 jaar zijn versneld.

De 1e generatie

Zolang de MirageIV-A strategische bommenwerper de hem toebedeelde taak niet of niet geheel kon vervullen, berustte de kracht van de „Force de Frappe” op de MirageIII-C als voornaamste inzetmiddel. Deze interceptiejager die op 55.000 voet een snelheid van mach 2.2 kan vliegen, kan een atombom van 60 kt meevoeren. Bij proeven in de Sahara is o.a. van deze MirageIII-C gebruik gemaakt. De MirageIII-C heeft met een A-bom een actieradius op hoogte van een goede 300 mijl, hetgeen onvoldoende is om dit vliegtuig een strategische rol te laten spelen. Thans beschikt de Franse luchtmacht over de middelbare bommenwerper IV-A, die de eerste generatie van de vergeldingsmacht vormt (zie afb. 2). Deze eerste generatie wordt echter nog onvolkomen geacht omdat de actieradius van de MirageIV betrekkelijk klein is. De MirageIV (zie afb. 3) is in staat een kruissnelheid van mach 1.7 tot mach 2 te vliegen op 50.000 à 60.000 voet. De range is dan, met inflight-refuelling en afhankelijk van de configuratie, 900 tot 1500 mijl. De werkingssfeer van de Mirage zou kunnen worden vergroot door gebruik te maken van een geleide bom. De plannen hiervoor zijn echter weer van de baan. Men is thans wel bezig met de ontwikkeling van elektronische apparatuur waardoor op zeer lage hoogte kan worden gevlogen en de vijandelijke radar grotendeels kan worden ontlopen.

In vóór-serie zijn reeds 12 Mirages aan de Franse luchtmacht geleverd; van een produktie-

Afb. 4 "Inflight-refuelling" van een Mirage IV-A door een KC-135 stratotanker

serie van 50 stuks worden thans maandelijks 2 afgeleverd. De laatste aflevering vindt plaats in 1966. Hierop zou nog een serie van 40 stuks moeten volgen, welke vliegtuigen in 1968 geheel operationeel zouden moeten zijn. Medio 1970 zouden er voldoende ballistische wapens zijn om de Mirage IV terug te trekken uit de strategische rol. Voor de inflight-refuelling van de Mirage hebben de Fransen 12 Amerikaanse KC-135 tankers aangekocht (afb. 4). Deze zijn ingedeeld bij de 92e Brigade de Bombardement die hiertoe is geplaatst in de omgeving van Bordeaux. Deze zo westelijk en achterwaarts gelegen positie is noodzakelijk omdat anders de tankers geen kans zouden zien om op een rechte koers nog binnen de landsgrenzen naar rendez-vous hoogte te klimmen. Het Franse strategische luchtcommando CAS (Commandement Aérien Stratégique) is tot januari 1969 rechtstreeks onder de president gesteld. Evenals in Amerika is derhalve ook in Frankrijk het staatshoofd degene die de beslissing neemt voor een inzet van nucleaire wapens.

De 2e generatie

De Franse regering is van plan om de bommenwerper als wapendrager te vervangen door een grond-grond ballistisch wapen. Deze SSBS van de 2e generatie zal echter eveneens nog een overgangswapen zijn. Dit ballistisch wapen zou een bereik hebben van 2000-2500 mijl. De lading zou bestaan uit een thermonucleaire kop, afkomstig uit de atoomfabriek te Pierrelatte. Van het ontwikkelingsstadium van deze wapens is weinig of niets bekend. Vermoedelijk wordt de 1e trap van de raket ontwikkeld uit de draagraket Diamant die een Franse kunstmaan in de ruimte moet brengen. De 2e trap zal worden gevormd door de Veronique, die de 2e trap is van de Europese kunstmaanraket Eldo (eveneens een Franse ontwikkeling). De planning en voorbereiding is in handen van een semi-staatsbedrijf, de SEREB (Société pour l'Etude et la Réalisation d'Engines Ballistique). Men ver-

TABEL 1
Overzicht van de kosten van de Franse Kernmacht tot 1970
(in miljoenen franc)

50 Mirage IV	vliegtuigen	2.000	
	bases	2.000	
	exploitatiekosten	4.000	
12 KC-135	vliegtuigen	300	
	bases	300	
	exploitatiekosten	600	
MSBS raket	ontwerp	10.000	
	productie 16 rak.	88	
1 Onderzeeër		600	
Totale kosten wapendragers			19.888
Fabriek Pierrelatte	constructie	3.000	
	bedrijfskosten	2.000	
Tritium fabrieken	constructie	1.000	
	bedrijfskosten	500	
Fabrieken Marcoule	bedrijfskosten	490	
Fabrieken La Hague	constructie	500	
	bedrijfskosten	210	
Ontwerp en constructie bommen		375	
Totale kosten bomproductie			8.075
Proefterreinen	constructie	5.000	
	bedrijfskosten	2.000	
			7.000
Totale kosten ca.			35.000

moedt dat de SEREB onderdelen van de Veronique, de Eldo en de Diamant gebruikt voor de constructie van het SSBS.

De SSBS's krijgen een ondergrondse opstelling en zijn daardoor beter beveiligd dan de op vliegvelden gestationeerde Mirages. Zij blijven echter kwetsbaar, gezien de ongeveer 800 op West-Europa gerichte Russische raketten. De SSBS heeft echter een beter penetratievermogen dan vliegtuigen. Men verwacht dat 50 tot 100 van deze raketten op diverse plaatsen in Frankrijk zullen worden opgesteld en operationeel zullen worden gehouden tot ongeveer 1980.

De 3e generatie

Behalve op de 2e generaties SSBS's zal de Franse kernmacht worden gebaseerd op de atoomonderzeeër met MSBS's (Mer-Sol Ballistique Stratégique). Deze onderzeeërs met atoomaandrijving zullen ca. 8500 t waterverplaatsing hebben en, evenals de Amerikaanse onderzeeërs van de George-Washingtonklasse, 16 raketten meevoeren. De met de Polaris vergelijkbare raketten zullen een bereik hebben van 1500 tot 2000 mijl. De schepen worden geacht rond 1973 operationeel te zijn. Aanvankelijk waren 3 onderzeeërs gepland, doch thans wordt reeds gespro-

TABEL 2
Vergelijkingstabel voor defensie-uitgaven t.o.v. het nationale inkomen

Landen	*	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Frankrijk	1	17.930	18.940	19.930	21.460	21.570	6,5%
	2	7,9%	7,5%	7,3%	7,1%	6,9%	
Duitse Bondsrepubliek	1	13.030	14.240	16.280	21.300	23.200	
	2	5,2%	5,1%	4,9%	5,8%	6%	
Engeland	1	22.050	22.900	23.600	25.100	26.300	
	2	7,5%	7,4%	7,2%	7,4%	7,4%	
Italië	1	5.270	5.620	5.910	6.800	7.350	
	2	4,2%	4%	3,9%	4%	4%	
Verenigde Staten	1	230.100	230.100	244.000	272.000	285.000	
	2	10,5%	10,1%	10,4%	10,8%	10,7%	

* 1: defensie-uitgave volgens NAVO-definitie, uitgedrukt in miljoenen franc

2: percentages van de defensie-uitgaven vergeleken met het bruto nationaal inkomen

ken over 5, die tot 1985 de Franse onderzeese kernmacht moeten vormen. Later zullen mogelijk andere typen volgen omdat mag worden verwacht dat een onderzeese kernmacht de afschrikingsrol het langst en het best zal kunnen vervullen.

De kosten van de Franse kernmacht

De „Club Jean Moulin” die tegen de nationale kernmacht is, publiceerde in het boek „La Force de Frappe et le Citoyen” een overzicht van de kosten die zijn gemoeid met de opbouw van de nucleaire strijdmacht. Voor de periode tot 1970 zijn deze geraamd op NF 35.000 miljoen (zie tabel 1). Met de kosten van waarschuwings- en geleidingssystemen wordt het totale bedrag geschat op NF 50.000 miljoen. Deze kosten zullen worden bestreden uit de nationale begroting zonder verhoging van het defensiebudget (zie tabel 2). Dit is mogelijk door een radicale inkringing van de conventionele strijdkrachten.

De invloed op het strategisch concept van het westen

Het bezit van een nationaal kernwapen heeft niet a priori te betekenen dat het strategisch concept van het Westen aanzienlijk wordt beïnvloed. De gang van zaken met betrekking tot het Britse kernwapen bewijst dit. Wordt het nationale kernwapen daarentegen gekoppeld aan een afwijkende strategische opvatting van de NAVO-partner dan zal dit ongetwijfeld zijn invloed hebben op het concept van het Westen. Aangezien de opvattingen van Frankrijk verschillen van die van de overige NAVO-partners is het nodig om

vast te stellen welke invloed de „Force de Frappe” heeft op het strategisch concept van het Westen.

„Massive retaliation”

Nadat na de Tweede Wereldoorlog de Sovjetdreiging had geleid tot een wereldconflict, huldigden de V.S. de theorie van de „massale vergelding”. Deze theorie is te verklaren vanuit de monopoliepositie die de V.S. op nucleair gebied innamen. Dank zij de grote vernietigingskracht van de nieuwe wapens kon iedere tegenstander worden vernietigd zonder dat het Amerikaanse moederland zelf ook maar enig gevaar liep. Deze conceptie, waarvan o.a. minister Dulles een groot voorstander was, bleef lange tijd gehandhaafd, ook in de periode waarin de Sovjet-Unie een respectabele kernmacht begon op te bouwen. Gezien de overheersende invloed van de V.S. in de Atlantische Verdedigingsorganisatie gold deze opvatting ook als leidraad voor de in 1949 opgerichte NAVO. Hierbij wordt v.w.b. het „strategische concept” ervan uitgegaan dat in eerste aanleg op kleine conflicten, bv. infiltraties, door de NAVO zal worden gereageerd zonder noodzakelijk gebruik te maken van nucleaire wapenen. Indien echter de Sovjets zouden trachten het conflict uit te breiden of te prolongeren, zal de NAVO met alle ter beschikking staande middelen de vijand tegemoet treden.

De „massive retaliation”-gedachte was dus ook het punt van uitgang voor een instantie als Saceur, met dien verstande dat hem slechts beperkte nucleaire middelen ten dienste stonden, waarvan de inzet alleen kon geschieden op last

van de president van de V.S. De inzet van strategische middelen bleef geheel een Amerikaanse aangelegenheid, daar de enige niet-Amerikaanse kernmacht, de Britse V-bomber Force, v.w.b. taken en operatieplannen dermate met die van SAC was verbonden, dat van een zelfstandig optreden geen sprake kon zijn. Aangenomen mag echter worden dat v.w.b. „targeting” van de doelen die een rechtstreekse bedreiging voor West-Europa vormden, Saceur voldoende invloed heeft kunnen uitoefenen.

„Flexible response”

Inmiddels breidt de Sovjet-Unie haar kernmacht steeds meer uit, het grondgebied van de V.S. komt binnen het bereik van de Russische wapens en er ontstaat een vorm van nucleair evenwicht. Beide partijen zijn in staat elkaar — en elke andere tegenstander — ontzaglijk grote schade te berokkenen en de „general war deterrent” krijgt een geheel andere betekenis dan in de tijd van het atoommonopolie van de V.S. Omdat de V.S. minder snel naar de „general war deterrent” zullen grijpen, wordt ook de kans op Sovjet-acties op beperkte schaal groter geacht. Daarom werd het nodig de strategische conceptie te herzien, waarbij werd uitgegaan van de volgende dreiging:

- a. „Major aggression”, die slechts mogelijk kan zijn door misrekening of escalatie.
- b. „Limited aggression”, lokale acties van beperkte omvang met snel succes, waardoor het Westen voor een fait accompli komt te staan en waarna de strijd verder via de diplomatieke kanalen zal worden gestreden.

De hierop gebaseerde conceptie is die van de „flexible response”, het geesteskind van de voormalige Chef-Staf van de Amerikaanse strijdkrachten, Generaal Maxwell Taylor.

De V.S. hebben daarop getracht deze conceptie ook geaccepteerd te krijgen als uitgangspunt voor de NAVO-strategie. Daartoe werd in augustus 1963 een voorstel aan de lidstaten voorgelegd, waarvan de strekking als volgt was.

- a. De deterrent d.m.v. strategische kernwapens blijft het hoofddoel van de NAVO.
- b. Iedere actie van de Sovjet-Unie van beperkte omvang moet worden tegemoetgetreden met voor dat doel geschikte middelen, waarbij telkens op een heviger middel kan worden teruggegrepen. Hieraan is het begrip „aggression less than general war” verbonden.

Zoals bekend was Frankrijk het enige NAVO-land dat dit voorstel niet accepteerde. Aange-

zien dergelijke wijzigingen alleen kunnen worden aangenomen indien alle lidstaten zich ervoor verklaren had de Franse houding tot gevolg dat de „massive-retaliation”-gedachte het uitgangspunt bleef voor de verdere NAVO-plannen.

De Franse strategische opvattingen

De verklaring van de Franse afwijzing kan wellicht het beste worden gevonden in de strekking van de lezing die de Franse Chef-Staf, Generaal Ailleret, in augustus 1964 voor het NAVO Defense College heeft gehouden. Volgens de Franse opvattingen zal een aanval met conventionele middelen, die eveneens met uitsluitend conventionele middelen moet worden opgevangen, eerst tot staan kunnen worden gebracht nadat de vijand tot diep in West-Europa is doorgedrongen. Deze methode van verdediging, die tot resultaat zou hebben dat een groot deel van Europa in handen zou vallen van de agressor, is dan ook voor Frankrijk absoluut niet acceptabel. Het gebruik van tactische atoomwapens op het slagveld en in het achterland zou een invasie wel redelijk snel tot staan kunnen brengen, maar de prijs die het slagveld — d.w.z. Europa — zou moeten betalen zou veel te hoog zijn. De enige mogelijkheid van een verdediging zonder eigen grondgebied prijs te geven is volgens de Franse zienswijze de directe inzet van strategische kernwapens. Hierdoor kan in het vijandelijke achterland zoveel vuurkracht worden ontplooid dat aan de vijandelijke troepen, de logistieke middelen en het oorlogspotentieel onherstelbaar schade wordt berokkend en een vijandelijke aanval onherroepelijk vastloopt.

Voor wat betreft de verschillende mogelijkheden van agressie wil Frankrijk geen onderscheid maken tussen „beperkte” en „grotere” agressie, voornamelijk omdat een beperkte aanval de neiging heeft zich te herhalen en een serie beperkte doelen al snel een groot en belangrijk doel wordt. Wel dient, nog steeds volgens Ailleret, onderscheid te worden gemaakt tussen „ondubbelzinnige agressie” en „schijnbare agressie”. Tot deze schijnbare agressie behoren allerlei grensconflicten, zoals schietpartijen tussen grensbewakingstroepen, vervolging van vluchtelingen enz. Een ondubbelzinnige agressie daarentegen kan als volgt worden gedefinieerd: Een gewapende aanval tegen de aanwezige verdedigers die, gezien het karakter van het terrein waarin wordt gestreden, grote successen boekt en waarbij zoveel krachten in de strijd worden geworpen dat men

moet aannemen dat deze slechts optreden op grond van een besluit van hun land een deel van West-Europa te veroveren. Voor het vaststellen van een dergelijke ondubbelzinnige agressie is geen grote hoeveelheid conventionele strijdkrachten noodzakelijk, maar kan worden volstaan met een zeer beperkte strijdmacht die als een soort „schrikdraad” nabij het IJzeren Gordijn moet worden opgesteld.

De Franse zienswijze t.a.v. een NAVO nucleaire macht

Het kernpunt van de Franse houding ten opzichte van de strategie van de „flexible response” is de twijfel aan de — voor de verdediging van Europa — tijdige inzet van het Amerikaanse strategische potentieel en daaruit voortvloeiend de noodzaak van de vorming van een sterke NAVO nucleaire macht. Het is daarom van belang de Franse opvattingen over enkele vormen van zulk een macht nader te beschouwen

DE „INTER ALLIED FORCE”

De V.S. hebben reeds lang de noodzaak onderkend aan de NAVO-partners meer medezeggenschap in de belangrijkste verdedigingsaangelegenheden te geven. Bij het overleg te Nassau in 1962, waarbij aan de Britse zelfstandige kernmacht de doodsteek werd gegeven door het annuleren van het Skybolt-project, werd aan Engeland de Polaris aangeboden, onder voorwaarde van medewerking aan een „NATO Nuclear Force”. Deze zou bestaan uit een op korte termijn te realiseren „Inter Allied Force” en later moeten overgaan in een „Multi Lateral Force”. De IAF is niets anders dan een inventarisatie van alle kernwapensystemen, m.u.v. de tactische „battlefield”-wapens. Hieraan werd verbonden de vorming van een commando-orgaan onder Saceur. Als „nuclear deputy” werd een Belgisch generaal aangewezen; tevens werd voorzien in het toevoegen van een NAVO-missie aan het hoofdkwartier van SAC in de V.S. De IAF bestaat dus uit een samenvoeging van een aantal nationale, aan de NAVO toegewezen eenheden: UK Bomber Command, de Tactical Air Forces van de NAVO-landen en de aan NAVO toegewezen Amerikaanse Polaris-onderzeeboten. Hiervan zijn alleen de kernwapens van Bomber Command nationaal bezit, de kernwapens van de overige eenheden staan onder „USA-custody”. In feite is het enige winstpunt van deze IAF een duidelijker liaison met SAC. De in feite

te reeds lang bestaande IAF ondervindt weinig moeilijkheden, afgezien van Frankrijk. Dit land heeft zich steeds afzijdig gehouden omdat de „Force de Frappe” nog niet ten tonele kon worden gevoerd, waardoor ook weinig invloed op de IAF zou kunnen worden uitgeoefend.

DE „MULTILATERAL FORCE”

In het voorjaar van 1963 reisde Kennedys speciale afgezant, Livingston Merchant, langs de Westeuropese hoofdsteden om de NAVO-landen over te halen tot toetreding tot de MLF. De kernpunten van het Amerikaanse voorstel waren:

- a. de MLF dient te worden beheerd en bekostigd door tenminste 3 NAVO-landen;
- b. de financiële inspanning mag niet ten koste gaan van de uitbouw van de conventionele strijdkrachten;
- c. de voorkeur wordt gegeven aan een „seaborn” wapendrager, liefst van het type vrachtschip;
- d. de schepen moeten worden bemand door personeel van tenminste 3 nationaliteiten uit de deelnemende landen.

De V.S. pogen d.m.v. de MLF de permanente band tussen de Atlantische bondgenoten en de ondeelbaarheid van de NAVO-defensie te garanderen en de verbreiding van kernwapens in West-Europa tegen te gaan. Deze pogingen stuiten af op het Franse verzet tegen de grote Amerikaanse invloed. Gezien de Amerikaanse „custody” beschouwen de Fransen de MLF als een wapen met vele handen aan de trekker maar met slechts één — Amerikaanse — hand aan de veiligheidspal.

De invloed van de Franse houding op de NAVO-sterkte

De vraag ligt voor de hand welke invloed de Franse houding op de sterkte van de NAVO-strijdkrachten heeft. Regelmatig hebben wij immers in de pers kunnen lezen dat bepaalde Franse krijgsmachtonderdelen „aan de NAVO werden onttrokken” en het schijnt interessant eens te bezien hoeveel er nu in totaal is „onttrokken”. Met opzet is hier het woord „schijnt” gebruikt, omdat bij bestudering van de beschikbare gegevens al spoedig blijkt dat wij hier niet met een eenvoudige optel- en aftreksom te maken hebben. De voornaamste argumenten hiervoor zijn de volgende.

- a. Het begrip „NAVO-sterkte” is moeilijk te

definiëren omdat er zowel „assigned forces” als zuiver nationale strijdkrachten zijn. Een verschuiving van strijdkrachten van de ene categorie naar de andere behoeft daarom nog niet de „NAVO-sterkte” te beïnvloeden. Aangezien bij de huidige verhoudingen een gewapende inzet van NAVO-strijdkrachten, zonder dat Frankrijk daarbij is betrokken, niet denkbaar is, blijft de gehele Franse strijdmacht een deel uitmaken van de Atlantische verdedigingsmacht.

b. Voorts speelt de reorganisatie die de Franse strijdkrachten ondergaan een grote rol. Voor de strijd in Indo-China en in Algerije beschikte Frankrijk over een zeer grote troepenmacht, groot ook in verhouding tot de aanwezige sterkten in de andere NAVO-landen. Deze grote sterkte wordt geleidelijk teruggebracht tot normale verhoudingen en daarbij worden tegelijkertijd de strijdkrachten gemoderniseerd. Een teruggang van de troepensterkte, waarover de laatste tijd in de pers zoveel te doen is, wordt dus niet veroorzaakt door de financiële inspanningen die Frankrijk zich voor de „Force de Frappe” moet getroosten en betekent evenmin een teruggang in slagkracht.

c. Tot slot zou het zelfs — al ware een optelsom van de zg. „onttrokken” strijdkrachten mogelijk — zeer moeilijk zijn hieruit een juiste conclusie te trekken. Geen enkel land voldoet nl. geheel aan de aangegane verplichtingen, en bovendien is de inbreng van de verschillende landen niet zonder meer vergelijkbaar. Daardoor is niet aan te geven of Frankrijk, vergeleken met de andere NAVO-partners, zijn verplichtingen wel nakomt.

De enige beschikbare vergelijkingsnorm is het percentage van het nationale inkomen dat de NAVO-landen voor hun defensie beschikbaar stellen. Dit percentage ligt voor Frankrijk hoger dan voor de overige NAVO-partners op het Europees continent. Men kan Frankrijk verwijten dat het zijn defensie-inspanning hoofdzakelijk gebruikt voor nationale doeleinden. Gezien de ligging van Frankrijk is dit land echter bij uitstek geschikt voor het stationeren van strategische reserves voor de NAVO. Indien wij zowel de conventionele als de nucleaire strijdkrachten van Frankrijk als strategische NAVO-reserves beschouwen, kunnen wij concluderen dat de NAVO-sterkte door de Franse houding niet direct wordt verzwakt.

Samenvatting

Samenvattend kunnen wij stellen dat de Franse

opvattingen, die aan de „Force de Frappe” ten grondslag liggen, de volgende invloed hebben op de gemeenschappelijke Atlantische verdediging.

a. Door het afwijzen van de theorie van de „flexible response” is in de NAVO onenigheid ontstaan over de te volgen strategie voor de verdediging van Europa.

b. Hoewel Frankrijk sterk is geporteerd voor een Europese kernmacht, weigert het elke medewerking aan een NAVO nucleaire macht waarbij de beslissing tot inzet uitsluitend in handen van de Amerikaanse regering ligt.

c. De Franse houding heeft geen nadelige invloed op de sterkte van de NAVO indien wij ervan uitgaan dat Frankrijk zijn nationale conventionele en nucleaire middelen in geval van oorlog voor de Atlantische verdediging zal inzetten ongeacht zijn relaties met de NAVO in vredetijd.

De geloofwaardigheid van de „Force de Frappe”

Sedert de Sovjet-Unie ernaar streeft aan de wereld het communisme op te dringen, heeft het Westen zich beraamd op de meest doeltreffende wijze om zich tegen dit gevaar teweer te stellen. Er is over de manier om onze vrijheden te verdedigen steeds weinig eensgezindheid geweest. Slechts over één kwestie is men het eens, namelijk het beginsel van samenwerking en onderlinge steunverlening. De V.S. hebben op grond van dit beginsel Europa economisch en militair op de been geholpen. Een aantal Westeuropese landen verenigde zich in de West Europese Unie en later met de V.S. in de NAVO.

De praktijk van de vele bondgenootschappen en verdragen heeft echter ook aangetoond, dat er een grens is aan het samenwerken van onafhankelijke naties. De wereld ziet zich in haar drang tot homogeniteit geremd door de onverwoestbaarheid van de naties als onafhankelijke eenheden, die verschillend denken en handelen. Vooral hun historische ontwikkeling en geografische ligging zijn daarvan de evidente oorzaken. Het is goed zich van dit feit rekenschap te geven. Het leidt tot een tweede belangrijk principe bij de bestudering van de Westerse verdediging nl. de drang tot nationale onafhankelijkheid.

Ook wanneer wij de geloofwaardigheid van het Franse nationale kernwapen als bijdrage voor de verdediging van het Westen willen beoordelen, stuiten wij op de genoemde twee beginselen. De „Force de Frappe” is in de allereerste

plaats een Frans wapen, ontworpen, gekocht en in handen gesteld van een volk dat zich als een aparte gemeenschap gedraagt. Het is echter nimmer officieel aan het Westen gepresenteerd als te dienen voor iets anders dan de Franse nationale belangen. Op welke wijze het die belangen het beste dient, is een vraag, die ruimte laat voor dat andere beginsel, samenwerking en onderlinge steun. Frankrijks belangen als Westerse natie zijn — gelukkig — ook de gemeenschappelijke belangen van West-Europa en van geheel de Westerse wereld. Daarom ligt het voor de hand om de waarde van de „Force de Frappe” afzonderlijk te bezien in het kader van de Franse nationale belangen, de belangen van West-Europa en de gemeenschappelijke belangen van geheel de Atlantische wereld.

De „Force de Frappe” als nationaal wapen

Herhaaldelijk is door de Franse regering gesteld dat de „Force de Frappe” dient om het nationale grondgebied van Frankrijk te verdedigen. Waartegen? zo vraagt men zich af. Er bestaat ook voor Frankrijk maar één potentiële agressor, de Sovjet-Unie. Wat zijn dan de mogelijkheden voor een zuiver nationale verdediging? De omvang van de „Force de Frappe” is vele malen geringer dan de nucleaire middelen waarover de Sovjet-Unie beschikt. Er wordt geraamd dat de nucleaire krachtsverhouding Amerika-Rusland-Frankrijk in 1970 100:60:0,5 zal zijn. Die achterstand haalt Frankrijk nooit meer in. De verdediging van de S.U. is gebaseerd op nucleaire aanvallen van de V.S., op de afweer derhalve van een nucleaire slagkracht, die vele malen groter is dan die van Frankrijk. Daarom moet ernstig worden betwijfeld of deze „Force de Frappe” Rusland zal afschrikken.

Indien de „Force de Frappe” zou worden ingezet, zou zij slechts een gering deel van het potentieel van de Sovjet-Unie vernietigen. Frankrijk zou zowel in eerste als in tweede aanleg worden bedreigd met totale vernietiging. Een goede verdediging van Frankrijk moet uitgesloten worden geacht, mede omdat de geringe afstand tot Rusland een onvoldoende waarschuwingstijd geeft. Derhalve is de „Force de Frappe” nu en in de toekomst ongeschikt om het Franse grondgebied tegen aanvallen van de Sovjet-Unie te verdedigen.

De „Force de Frappe” voor de verdediging van Europa

Meermalen en het laatst nog in zijn rede te

Straatsburg op 22 november 1964 heeft president De Gaulle laten doorschemeren dat de „Force de Frappe” de basis zou kunnen zijn van een onafhankelijke Europese kernmacht. De Franse regering heeft tot nu toe geen concrete plannen geopperd, die in deze richting gaan. Wij weten dus niet hoe Frankrijk zich de opbouw van een Europees kernwapen voorstelt. Wel weten wij hoe De Gaulle over Europa denkt. Geen integratie, maar een losse statenbond onder leiding van Frankrijk en waarschijnlijk zonder Engeland. Frankrijks bondgenoten zullen dus gedwongen zijn uitsluitend te vertrouwen op de Franse „Force de Frappe”. Welke zeggenschap zullen zij daarin krijgen? Uit niets is gebleken dat de Franse president de uiteindelijke beslissing over het gebruik van de Franse atoomwapens uit handen zal geven. Elk Frans streven naar het leiderschap in Europa zal echter slechts worden beantwoord door tegenstrevingen van andere naties en leiden tot een herleving van het nationalisme in Europa.

Op economisch gebied heeft Europa zijn sterkte te danken aan het supranationaal karakter van de bestuursorganen. En zelfs ondanks die vervaagende integratie bestaan er ook op economisch gebied nog vele meningsverschillen. Zal een doeltreffende militaire samenwerking dan kunnen worden bereikt zonder integratie? Is West-Europa bereid de zoveel zwaarder dan de economie wegende eigen veiligheid toe te vertrouwen aan de Franse regering? Ook nadat De Gaulle als sterke man van Frankrijk zal zijn heengegaan? Dit zijn klemmende vragen waarop ook het gaullisme geen antwoord geeft. Een militair samengaan van de Westeuropese naties vereist in de eerste plaats een gezamenlijke politiek en een eensgezinde strategie. Dit zijn zaken waaraan men in Europa nog lang niet toe is. De plannen van Frankrijk, België en Italië voor een politieke unie zijn vaag en onuitgewerkt gebleven en gewagen met geen woord van enig militair samengaan. Niets wijst erop dat een dergelijke politieke federatie in het verschiet ligt. De verdeeldheid is nog te groot om in de nabije toekomst meer te verwachten dan economische samenwerking. En laten wij vooral bedenken dat er geen tijd kan worden uitgetrokken om de loop van toekomstige gebeurtenissen af te wachten. De verdediging van Europa moet nu zijn geregeld en kan niet wachten op mogelijke ontwikkelingen in de Europese integratie. Onze conclusie moet derhalve luiden dat voor de komende jaren de eenheid van Europa op militair gebied niet is te verwachten en dat de „Force

de Frappe" als Europees wapen, doch met Frankrijk aan de trekker, geen waarde heeft.

De „Force de Frappe" als bijdrage voor de Atlantische verdediging

De vrije wereld kent tot nu toe twee atoommachten, de V.S. en Engeland. Deze twee mogendheden hebben van het begin af hun nucleaire middelen ondergebracht in een gemeenschappelijk verdedigingsstelsel. De Atlantische wereld heeft dat als vanzelfsprekend beschouwd en zag daarin de beste methode voor de afweer van het Sovjetgevaar. De NAVO fungeert reeds meer dan 15 jaren als bindmiddel voor het samengaan van de Atlantische naties en Europa weet zich door dit bondgenootschap verzekerd van Amerikaanse nucleaire bescherming. De NAVO heeft aldus haar waarde bewezen, ondanks de suprematie van de V.S. die anderen in theorie dikwijls ergert maar die in de praktijk doeltreffend is gebleken. Door velen wordt een reorganisatie van de NAVO aanbevolen, o.m. omdat Europa door de groei van zijn economische kracht het tijdstip gekomen acht om meer zeggenschap te krijgen in het overleg over zijn verdediging. Dat verlangen wordt door de V.S. erkend en vooral wijlen president Kennedy heeft daarvan getuigd. De door de V.S. ontworpen MLF wordt door Amerika beschouwd als een eerste stap om Europa, méér dan voorheen, te betrekken bij de nucleaire verdediging van het Westen.

Welk recht heeft Europa in militair opzicht om een grotere zeggenschap voor zich op te eisen? De Europese naties afzonderlijk, noch een veronderstelde Europese eenheid, zijn tot nu toe in staat geweest aan de Atlantische zaak een bijdrage te leveren, die vergelijkbaar is met de inspanning van de V.S. Dat is niet verwonderlijk, want Europese naties bezitten niet de economische krachten die Amerika ten dienste staan. Amerika blijft als gevolg daarvan de enige macht die de vrijheid van Europa kan garanderen en is daarom de natuurlijke leider van het Westen. Als Europa oprecht zou streven naar vergroting van zijn militaire kracht, zou het met meer reden een herziening van het Atlantisch Verbond kunnen eisen. Een eerste blijk van Europa's goede wil op dit stuk zou de „Force de Frappe" kunnen zijn. Dit wapen staat nog in geen enkele verhouding tot de middelen waarover de V.S. beschikken (de verhouding is thans 1000:1), maar het kan een plaats krijgen in de totale Westerse verdediging en in ieder

geval de V.S. ervan overtuigen dat Europa van goede wil is. Helaas is dat niet de bedoeling van president De Gaulle. Hij brengt zijn „Force de Frappe" op geen enkele wijze in direct verband met de totale Atlantische verdediging. Daaraan liggen politieke en strategische verschillen van inzicht ten grondslag. Frankrijk wenst zich onafhankelijk van de V.S. te gedragen en gebruikt zijn kernwapen juist als politiek middel om Frankrijk en Europa van de V.S. te vervreemden. Zolang Frankrijk niet bereid is tot een meer verdraagzame houding t.o.v. het machtsprimaat van de V.S. heeft de „Force de Frappe" in Atlantisch verband geen andere dan een negatieve betekenis. En tóch schuilt in de mogelijke aanwending van dat wapen voor de totale Atlantische verdediging de grootste waarde ervan. Het draagt bij aan de totale omvang en verscheidenheid van de Westerse nucleaire middelen en bevordert de strategische verspreiding daarvan over geheel het Atlantisch gebied. Het ware daarom te wensen dat Frankrijk eens uit zijn Atlantisch wantrouwen geraakt en bereid wordt gevonden om het eigen kernwapen harmonisch in te passen in het totale nucleaire arsenaal waarover het Westen beschikt. De veiligheid van Frankrijk, van West-Europa en van geheel de vrije wereld zal daardoor het beste zijn gewaarborgd.

Samenvatting

De oprichting van een nationale kernmacht in Frankrijk is een daad geweest die vër gaande invloed uitoefent op de politiek-militaire situatie in de gehele wereld. Het standpunt dat Frankrijk t.a.v. het bezit van een eigen kernmacht inneemt is een discussiepunt geworden dat de gemeederen van alle politieke en militaire leiders bezighoudt. In deze studie is getracht de vele belangrijke factoren van de „Force de Frappe" te analyseren. De voornaamste conclusies die daaruit kunnen worden getrokken zijn de volgende.

- a. De „Force de Frappe" is voornamelijk een politiek instrument en beoogt:
  1. Frankrijk als natie tot grootheid te brengen;
  2. Frankrijk en Europa onafhankelijk te maken van de V.S.
- b. Frankrijk is zeer zeker in staat om zonder verstoring van de nationale economie een kernwapenarsenaal te vormen doch de slagkracht blijft achter bij die van Amerika en Rusland. Nu en in de toekomst is de „Force de Frappe"

daardoor van beperkte militair strategische betekenis.

c. De „Force de Frappe” heeft geen directe nadelige invloed op de sterkte van de NAVO. De Franse strategische opvattingen wijken echter af van die van de overige NAVO-landen. Dit heeft tot gevolg dat er onzekerheid bestaat over de te volgen strategie voor de verdediging van Europa. Deze onzekerheid zet zich voort op de lagere commandoniveaus van de NAVO en werkt daar belemmerend.

d. De geloofwaardigheid van de „Force de Frappe” als enig middel om een potentiële agressor van een aanval op Frankrijk te weerhouden, is uiterst gering.

e. Als Europese kernmacht of „NAVO Nucleair Force” is de „Force de Frappe” voor de overige NAVO-partners weinig aantrekkelijk. In de eerste plaats is de „Force de Frappe”, vergeleken met het nucleaire potentieel van de Sovjet-Unie en dat van de V.S., van geringe waarde. Voorts is er geen enkele aanleiding om aan te nemen dat een Franse belofte tot hulpverlening meer waarde heeft dan een Amerikaanse.

f. De „Force de Frappe” kan een belangrijke bijdrage zijn voor een te vormen „NATO Nucleair Force”, mits er een oplossing wordt gevonden voor de als gevolg van de Franse houding in de NAVO ontstane politieke en strategische meningsverschillen.

Nieuwe uitgave

Strategie und Abrüstungspolitik der Sowjetunion. Ausgewählte sowjetische Studien und Reden, ingeleid door C. Gasteyger, dl 5 - Rüstungsbeschränkung und Sicherheit, 246 blz. Uitg.: Alfred Metzner Verlag, Frankfurt/Main, 1964. Prijs: DM 27,50.

Dit boek bevat een aantal opstellen en lezingen van Russische politici, militairen, geschiedkundigen, natuurkundigen, juristen en journalisten over het onderwerp „Oorlog en ontwapening”. De meeste bijdragen zijn uit de jaren 1959-1962, de periode waarin de discussies zowel in het westen als in de Sovjet-Unie duidelijk hebben aangetoond, hoe dringend de aangelegenheid „bewapeningsbeperking en ontwapening” is geworden. De hier geboden beschouwingen geven een beeld van de belangrijkste Russische gedachten en van de houding van het Kremlin. De problematiek van het vraagstuk in zijn volle omvang is er in vervat (het voorkomen van verrassingsovervallen, controle, inspectie, internationale politiemacht, enz.)

Het boek geeft tevens een goed inzicht in de mate waarin de Russische politiek van de communistische ideologie afhankelijk is.

d.U.

Pantserinfanterie, component van het gevechtsteam

door J. DE LANGE, Kapitein der Geneeskundige Troepen GSB

Inleiding

Over pantserinfanterie is de laatste jaren veel gepubliceerd. Verschenen de meeste artikelen aanvankelijk vooral in vakbladen van buitenlandse oorsprong, sedert het pantservoertuig-infanterie ook in onze strijdkrachten zijn intrede heeft gedaan, hebben velen naar de pen gegrepen om in onze periodieken het hunne ervan te zeggen.

Niettegenstaande de ernst en de studiezin, waarvan tal van publikaties getuigen, blijven alle verhandelingen over het optreden van pantserinfanterie in een kernwapenoorlog uitermate speculatief. Dit heeft twee oorzaken:

1. pantserinfanterie is in haar huidige gedaante nog niet in een „volwaardige” oorlog tegen een met gelijkwaardige middelen uitgeruste tegenstander in het strijdperk getreden;

2. kernwapenoorlog krijgt vooralsnog alléén gestalte in het beeld dat de schrijver zich ervan vormt.

Kortom: ten aanzien van beide aspecten ontbreekt feitelijke ervaring.

Het spreekt vanzelf dat ik in dit opzicht geen beter fundament kan bieden. Dat ik niettemin meen een bijdrage tot de meningsvorming over het optreden van de pantserinfanterie te moeten leveren, vindt zijn oorzaak in het feit, dat in een aantal artikelen een zekere miskenning valt te bespeuren van het onloochenbare feit, dat sedert de invoering van het vuurwapen géén middel het optreden van de *infanterie* zo ingrijpend heeft beïnvloed, als thans het pantservoertuig-infanterie. De miskenning valt af te leiden uit het feit dat men tracht het optreden van de pantserinfanterie af te leiden van en te baseren op de feitelijke ervaring uit de jongste oorlog. Hoe begrijpelijk dit ook is, de ervaring uit de Tweede Wereldoorlog is te enen male een onvoldoende basis voor de huidige pantserinfanterie. Deze beschikt niet alleen over andere middelen dan haar historische voorgangster, maar dient — om de kwaliteiten van die middelen volledig te kunnen uitbuiten — andere technieken toe te passen en daarop mentaal volledig te zijn ingesteld.

De bedoeling van dit artikel is het optreden van de pantserinfanterie te beschouwen in het licht

van de *toekomstige* oorlog, daarbij uitgaande van *onze* middelen en *onze* organisaties. De uitkomst van deze beschouwingen moet ons dan een aantal grondregels opleveren voor het optreden van de pantserinfanterie.

Het gevechtsteam

Het moderne gevecht kenmerkt zich door een grote mate van beweeglijkheid in alle fasen van het gevecht in een betrekkelijke grote ruimte. Nog meer dan voorheen valt het accent op vuur en beweging; onverkort geldt: „geen beweging zonder vuur”.

Het gevecht wordt gevoerd door een team, dat dan ook bestaat uit een manoeuvre-element en een vuursteunelement; het manoeuvre-element is als regel samengesteld uit cavalerie en pantserinfanterie, waarbij de tanks de „vuist” vormen. Dit gevechtsteam moet zeer beweeglijk en zeer snel kunnen optreden, wil het met enige kans op succes het gevecht kunnen aangaan. Bovendien moeten de mogelijkheden van de tank en het pantservoertuig-infanterie maximaal worden uitgebuit.

Bij het beschouwen van het optreden van het gevechtsteam, en in het bijzonder van het manoeuvre-element daarvan, moeten wij dus steeds rekening houden met de kenmerkende eigenschappen van tanks en pantservoertuigen-infanterie om te kunnen bepalen welke wijze van optreden in een gegeven geval de meest geschikte is en welke taak daarin aan elk van de delen afzonderlijk moet worden toebedeeld. Indien die eigenschappen elkaar in een bepaald geval ten dele tegenwerken, moet het beste compromis worden gevonden.

Het pantservoertuig-infanterie

In deze beschouwing zal onder pantservoertuig-infanterie zowel de „rups”- als de „wiel”-versie worden begrepen. Tussen het optreden van de met pantserrups- of pantserwielvoertuigen uitgeruste eenheden bestaat geen principiële, doch slechts een gradueel verschil.

Vooropgesteld zij dat het pantservoertuig *geen tank* is, maar evenmin een transportmiddel *zonder meer*. Het pantservoertuig te vergelijken met

een tank betekent overschatting, het *uitsluitend* te zien als transportmiddel is een miskenning.

Het pantservoertuig verdient een eigen plaats tussen deze twee uitersten, afgestemd op de mogelijkheden én de beperkingen, inherent aan het type.

De kenmerkende eigenschappen van het pantservoertuig zijn uit verschillende publikaties genoegzaam bekend. Niettemin meen ik dat een aantal kritische kanttekeningen — ter overdenking — kan bijdragen tot een beter begrip.

Een eenvoudige vergelijking tussen de *pantsering* van een tank en van het pantservoertuig dwingt tot de conclusie dat in gevechtssituaties waarin de vijand de tank verdere voortgang belemmert, *het winnen van terrein door het optreden van panservoertuigen-infanterie een fictie is.*

Terreinvaardigheid is een relatief begrip. Het pantservoertuig moge in zijn klasse op een voortreffelijke terreinvaardigheid kunnen bogen, het vermogen tot het overwinnen van terreinhindernissen (en daardoor de snelheid in het terrein) blijft achter bij dat waartoe een middelbare tank in staat is. Het pantservoertuig is dus minder terreinvaardig dan zijn component in het gevechtsteam.

De *waarnemingsmogelijkheden* uit een gesloten pantservoertuig zijn beperkt; de infanterie kan — wanneer zij is ingestegen en de luiken gesloten moet houden ten gevolge van vijandelijk vuur — haar taak van waarnemer voor de tank niet meer vervullen.

„Op papier” is de *vuurkracht* van de pantserinferiegroep aanzienlijk toegenomen; behalve de normale groepsbewapening beschikt elke groep over een op het pantservoertuig gemonteerde zware mitrailleur .50. Maar de vuurkracht krijgt pas betekenis, indien men in staat is daarmee de vijand zijn wil op te leggen. Overeenkomstig het terzake bepaalde in VR 440/3 kan uit het pantservoertuig type AMX naar één zijde maximaal vuur worden uitgebracht door het boordwapen, de groepsmitrailleur en één geweer. De *verbindingen* tussen de ingestegen pantserinferiegroepen onderling in het peloton zijn voortreffelijk. Uitgestegen valt deze verbindingsmogelijkheid goeddeels weg. Als gevolg van de voertuigformatie is de onderlinge afstand tussen de uitgestegen groepen (direct na het uitstijgen) aanzienlijk groter dan bij een normaal optreden te voet het geval is.

Bovendien dient aandacht te worden besteed aan de beperkte verbindingsmogelijkheden *in* het voertuig. De groepscommandant kan wel tot zijn

groep spreken, de groep kan echter zijn commandant niet bereiken.

Voor het nader beschouwen van het optreden van het tank-pantserinferieteam dienen wij — gebaseerd op het vorenstaande — met het volgende rekening te houden:

1. de infanterie is — wanneer ingestegen — voor haar bescherming afhankelijk van de tanks en van het ondersteunend vuur;
2. snelheid, manoeuvre en tactisch terreinrijden zullen moeten worden uitgebuit om het verminderd waarnemingsvermogen en de dienovereenkomstige bestrijding van antitankwapens door infanterie te kunnen compenseren;
3. de snelheid van optreden van het tank-pantserinferieteam moet maximaal worden uitgebuit;
4. samenwerking tussen tanks en pantserinferie berust op wederzijdse kennis van elkaanders mogelijkheden en beperkingen.

Het optreden van het infanterie-tank- of tank-inferieteam

De pantserinferie is — gelet op de eigenschappen van het pantservoertuig — slechts in staat de tank in zijn manoeuvre te volgen indien de tactische mogelijkheden — in combinatie — ten volle worden uitgebuit. Stijgt zij uit dan ontzegt zij zich de voordelen van het pantservoertuig en wordt de gehele actie *tijdelijk* vertraagd tot het tempo van de lopende infanterie.

Binnen het gevechtsteam dient voortdurend rekening te worden gehouden met de meer beperkte terreinvaardigheid van het pantservoertuig; ofschoon de snelheid van de bereden pantserinferie vele malen groter is dan die van de lopende infanterie, is deze niet opbeperkt.

Het bovenstaande impliceert dat tanks en pantservoertuigen-inferie niet voortdurend in elkaanders onmiddellijke nabijheid optreden; het tegendeel is eerder waar. Het gezamenlijke optreden van het infanterie-tankteam wordt bij de uitvoering aangepast aan de gebruikelijke factoren: opdracht, weer en terrein, vijand en eigen middelen. Daarbij kan de pantserinferie heel goed op geruime afstand van de tanks (erachter of ernaast) optreden.

De primaire taak van het pantservoertuig is de infanterist in een zo goed mogelijke conditie *naar of op het doel* te brengen. De gedachte dat de vijand ons de gelegenheid zal bieden om vlak vóór zijn opstelling uit te stijgen, te groeperen en vervolgens de aanval te voet voort te zetten, is

een bewust voorbijgaan aan de feitelijke toestand. Onze tegenstander graaft zich in zodra hij een voet aan de grond zet; naarmate hem meer tijd wordt gegeven bouwt hij zijn positie uit tot een stelsel van verscheidene achter elkaar liggende loopgraven, versterkt met mijnevelden. Het afwerend vermogen van een dergelijke stelling ontleent hij aan het plaatsen van artillerie, grote aantallen automatische wapens, antitankwapens en vooral tanks *in de voorste lijn*. Meer achterwaarts verzamelt hij mortieren en nog meer artillerie. Op stormvuurafstand zal de vijand ons met alle hem ten dienste staande middelen bestoken, daarbij inbegrepen het vuur van geweren, mitrailleurs, enz. Het is duidelijk, dat het binnen het vuurbereik van de vijand stoppen van een bereden ingezette aanval en het voortzetten van de actie te voet, identiek is met zelfmoord op grote schaal. Nog afgezien van het feit, dat op het meest kritieke ogenblik het momentum aan de aanval wordt ontnomen.

Voor onze pantserinfanterie in haar duidelijk herkenbare en betrekkelijk kwetsbare pantservoertuigen bestaat er normaliter slechts één methode om zich in absolute zin aan dit vuur te onttrekken: door, onder dekking van de tanks en het ondersteunend mortier- en artillerievuur, met gesloten luiken te trachten, zo snel mogelijk voorwaarts te gaan tot waar het vijandelijk vuur minimaal is . . . namelijk op het doel.

Het slagen van de actie is daarom gelegen in de snelheid, terreinvaardigheid en wendbaarheid van het pantservoertuig, in het schokvermogen van de tanks en in de onafgebroken vuursteun. Het optreden van het pantserinfanterie-tankteam zal het meest succesvol zijn tegen een vijand, wiens antitankverdediging is gebroken of wiens tegenstand door neutraliserend vuur wordt belemmerd. Het moderne gevecht wordt gevoerd door betrekkelijk kleine, beweeglijk en verspreid optredende teams; voor het behalen van succes van enige omvang moet een aantal van deze teams voort korte duur worden geconcentreerd. Ongetwijfeld zal de kleine eenheid vaker een ontmoetingsgevecht moeten voeren. Steeds geldt echter, dat snelle beoordeling van de toestand, een juiste keuze van het terrein, het opzoeken van de zwakke plek bij de vijand en snelle en beslissende bevelvoering de juiste procedures zijn voor een optreden, waarbij de eigenschappen van onze middelen het beste tot hun recht komen.

Op grond van de beoordeling van de toestand wordt besloten ten aanzien van de samenstelling van de teams en de formatie waarin zij zullen

optreden. Het onderkennen of een actie geheel bereden dan wel gedeeltelijk bereden kan worden uitgevoerd, is een van de criteria voor het komende gevecht. De vijand zal zo lang mogelijk trachten te voorkomen, dat wij inzicht krijgen in zijn werkelijke kracht. Wordt deze verkeerd geschat, dan zal zij slechts duidelijk worden als het te laat is, namelijk als om ons heen de verliezen vallen.

Het is dus zaak de vijand te dwingen tot voortijdige vuuropening, teneinde tijdig te kunnen beslissen tot de bereden stormaanval dan wel tot de aanval te voet.

De bereden aanval

Bij een bereden aanval bestaat het manoeuvrelement uit tanks en pantserinfanterie en het ondersteunend element uit mortieren en artillerie. Bij deze wijze van optreden is ruimte noch noodzaak voor de infanteriepantservoertuigen in de *onderlinge* rol van vuur en beweging, want:

1. houdt het voertuig halt om de inzittende infanterie de gelegenheid te geven enkele schoten af te geven, dan geeft het zich tevens bloot aan het vijandelijk vuur, dat ongetwijfeld in staat is om korte metten te maken met het voertuig én de bemanning (stilstaan achter een dekking houdt in, dat de infanterie niet kan vuren . . .);
2. wenst men de bemanning de gelegenheid te geven tot vuren, dan dient het voertuig een zijkant ten dele in de richting van de vijand te keren, daardoor een groter doel biedend;
3. gezien de gevechtsexercitie kan maar door enkele manschappen terzelfdertijd naar één richting worden gevuurd, waardoor de vuursteun slechts in onbetekenende mate wordt opgevoerd;
4. in voorwaartse richting kan alleen met de boordmitrailleur worden gevuurd; geschiedt dit rijdend, dan heeft de schutter een wel zeer onstabiele basis.

Wenst men de volledige vuurkracht van de infanteriegroep te benutten (en mogelijk tevens die van de boordmitrailleur) dan dient te worden uitgestegen. Alle voordelen van snelheid en betrekkelijke bescherming gaan dan verloren.

Onder zeer bijzondere gevechtssomstandigheden, bv. tegen een zwakke vijand, kan de techniek van vuur en beweging worden toegepast, doch zodra de vijand over enig antitankwapen beschikt, is onze tank weer de dominerende factor en niet de geweerschutter, met zijn maximale vuurdracht van ongeveer 300 m.

Het gevecht te voet

Pantserinfanterie dient nog steeds evenzeer bedreven te zijn in het gevecht te voet. Het is verkeerdt in „het bereden gevecht tot het doel” de oplossing voor alle tactische problemen te zien. Zoals hiervoor reeds werd omschreven, zal te voren dienen te worden bepaald of de aanval geheel bereden dan wel te voet wordt uitgevoerd. Omstandigheden kunnen zich voordoen, dat de tanks door te sterk vijandelijk vuur worden gedwongen achter te blijven; in dat geval zullen onze pantservoertuigen-infanterie met hun zoveel geringer incasseringsvermogen op veilige afstand in dekking moeten gaan en *blijven*.

De pantserinfanterie moet dan te voet, met steun van het vuur van mortieren, artillerie, alsmede tanks, al het mogelijke doen om weer het momentum in de aanval te krijgen.

„Statische” taken

Na het bezetten van het doel dient de pantserinfanterie, in samenwerking met de tanks, te zorgen dat dit stevig in eigen handen blijft. Ook nu is een nauwe samenwerking tussen de verbonden wapens noodzakelijk; alle componenten zijn nodig om een vijandelijke tegenaanval af te slaan. De infanterist zal hierbij niet op de betrekkelijke bescherming van zijn pantservoertuig kunnen rekenen: de vijand komt ongetwijfeld met tanks en antitankgeschut!

De tirailleurs dienen zich dus onmiddellijk na het innemen van de hen aangewezen opstellingen *in te graven*. De pantservoertuigen wordt een opstelling aangewezen waar het vuur van de boordmitrailleur het beste tot zijn recht komt.

Afgezien van de problemen op het gebied van onderhoud en bevoorrading, die tot stilstaan kunnen dwingen, kan de aansluiting aan de gevechtssituatie op andere delen van het front ons tijdelijk aan één plaats binden. Het is dan geboden, onmiddellijk in te graven; een voortdurend verblijf in de pantservoertuigen is onaanvaardbaar. De vanouds bekende infanteristische taken — lopen en graven — verdienen naar mijn gevoelen méér aandacht dan zij thans wel krijgen, gevangen als wij zijn in de roes van de mechanisatie.

Samenvatting

Samenvattend zou ik de volgende grondregels willen aanbevelen.

1. In het gevechtsteam van verbonden wapens is de rol van de tank doorslaggevend.
2. Het pantservoertuig is, ondanks bepaalde voordelen, tevens aan een aantal beperkingen onderworpen, die een gelijkstelling met de tank onmogelijk maken.
3. Men doet er verkeerd aan de bestaande infanterietechnieken ongewijzigd op de pantserinfanterie toe te passen; door de bijzondere mogelijkheden en beperkingen van het pantservoertuig is ontwikkeling van een nieuwe techniek noodzakelijk.
4. Het is een absolute vereiste dat alle leden van het gevechtsteam elkaars kwaliteiten kennen.
5. De keuze „bereden” of „te voet” dient *in beginsel* vóór het aangaan van het gevecht te worden gemaakt.
6. Pantserinfanterie blijft infanterie, zij moet te voet kunnen vechten, kunnen „lopen” en kunnen graven.

BANDEN 1965

De geheel linnen banden voor de jaargang 1965 zijn thans in bewerking. De prijs bedraagt f 3,75 per stuk.

Levering uitsluitend na vooruitbetaling per giro (nr 447 15) of per postwissel. Bestellingen te richten aan:

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
Zwarteweg 1 - Den Haag

Veiligheid van verbindingen

door W. JUNG, *Majoor van de Verbindingsdienst*

Inleiding

Dit artikel is een bewerking van drie in *Truppenpraxis* (1957) gepubliceerde artikelen van de hand van de toenmalige Luitenant-Kolonel Seeck, onder de titel „Sicherheit des Fernmeldeverkehrs im Kriege”. Hoewel de techniek enkele van zijn stellingen heeft achterhaald, vormen deze artikelen een goede basis voor een beschouwing van het veiligheidsaspect van moderne verbindingen.

De lezer zal in dit artikel weinig nieuwe gezichtspunten vinden, want veiligheid van verbindingen is een probleem, waarover generaties militairen hebben gedacht en eraan gewerkt. Reeds de Romeinen namen maatregelen om de inhoud van geheime berichten te beschermen.

De invoering van technische verbindingsmiddelen schept slechts meer mogelijkheden voor de vijand en voor ons, en legt een veel grotere verantwoordelijkheid op de schouders van commandanten en al het personeel dat, op welke wijze dan ook, van verbindingen gebruik maakt.

Verbindingen: een noodzakelijk kwaad

Wij kennen in het leger een aantal gezegdes, die de noodzaak van veiligheid onder onze ogen moeten brengen: „Niet kwaken over legerzaken”, „Muren hebben oren” en nog meer. Er zijn en worden acties gevoerd om de militair „security-minded” te maken en over het algemeen zal men zich wel aan de regels houden. Wij hanteren immers met enthousiasme de rode stempels „geheim” en „zeer geheim”, wij sluiten de kasten met geclassificeerde stukken goed af, wij houden ons aan de sleuteldiscipline. Wij denken er niet aan onbevoegden zelfs maar een kans te geven geheime gegevens in handen te krijgen.

Maar daarmee zijn wij er nog niet. In veel gevallen bestaat de noodzaak zowel bij de vredesdienst als te velde, berichten te verzenden naar andere onderdelen of een gesprek te voeren met personen, die zich elders bevinden. Wij zullen dan gebruik moeten maken van verbindingsmiddelen, met alle risico's, die daaraan zijn verbonden.

Met berichten zijn wij voorzichtig genoeg, ge-

tuige de veel voorkomende hoge classificaties. De verantwoording voor de verzending langs een veilige weg ligt in dat geval bij het verbindings-(dienst)personeel. Een gesprek echter, of wij dat nu persoonlijk of, door bemiddeling van bedienend personeel, in de vorm van een sleutelgesprek verzenden, zal dikwijls langs een onveilige weg worden overgebracht. Degenen, die het gesprek voeren zijn nu verantwoordelijk en zij dienen zich daarvan terdege bewust te zijn.

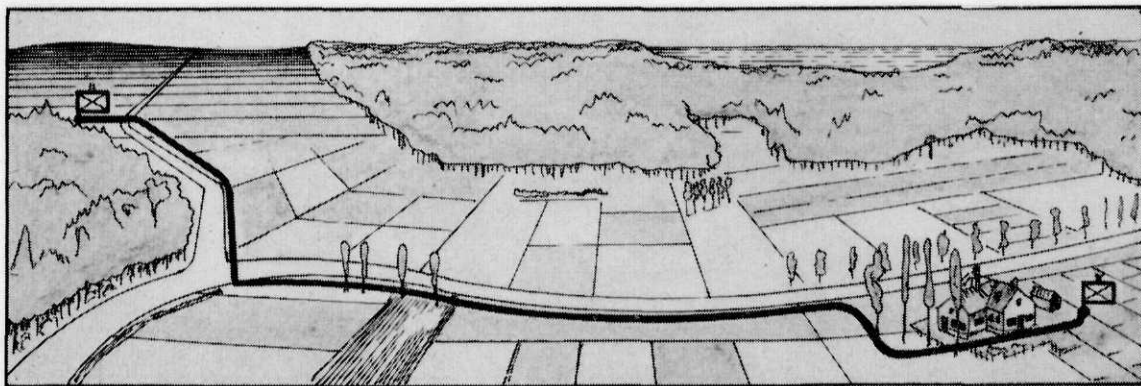
Bij de veiligheid van verbindingen speelt een groot aantal factoren mee. Het doel van dit artikel is bepaald niet al deze factoren uitputtend te behandelen. Het is slechts bedoeld om te wijzen op de gevaren, die aan het gebruik van verbindingen inherent zijn en om aan te geven, welke maatregelen daartegen kunnen worden genomen.

Veilig of onveilig

Wij beschikken in het leger over een groot aantal verbindingsmiddelen, die wij naar veiligheid als volgt kunnen rangschikken: koerier, ordonnans, veldpost, lijn, straalzender, VHF-radio, HF-radio. Uit deze volgorde blijkt, dat berichten, die fysiek worden overgebracht, de veiligste weg volgen, en dat de veiligheid het meest gevaar loopt bij radiotransmissie.

Natuurlijk is deze volgorde aanvechtbaar. Een ordonnansroute door een gebied, waar regelmatig vijandelijke infiltraties plaatsvinden, is vanzelfsprekend minder veilig dan een korte lijnverbinding in het achterland. Men zal dus in de praktijk ieder geval op zichzelf moeten bezien, afhankelijk van de omstandigheden.

De eerstgenoemde verbindingsmiddelen zullen hier verder buiten beschouwing worden gelaten; er is weinig fantasie voor nodig om zich een voorstelling te maken van de gevaren, die een ordonnans of een veldpostauto kunnen bedreigen. Interessanter is het te bezien, welke mogelijkheden een tegenstander heeft om met technische middelen tegen onze elektr(on)ische verbindingsmiddelen op te treden. Voor zover deze berusten op de voortplanting van elektromagnetische golven is dit optreden een deel van de elektronische oorlogvoering. Hoewel lijnverbin-

Afb. 1 Veilige lijnverbinding

dingen per definitie niet onder deze categorie vallen, zullen wij ook daaraan aandacht moeten schenken, ook al daar integratie van radio en lijn nu reeds voorkomt en in de toekomst waarschijnlijk een uitgebreide toepassing zal vinden.

Lijnverbindingen

Van de elektr(on)ische verbindingsmiddelen is lijn wel de minst onveilige. De toepassing van een aderpaar, in plaats van de vroeger veel gebruikte enkeldraads kabel met aardretour, maakt af luisteren op afstand vrijwel onmogelijk. Bij het bepalen van de mate van veiligheid van een lijnverbinding zullen wij dus in de eerste plaats moeten vaststellen of de vijand onopgemerkt af luisterapparatuur op onze kabel kan aansluiten. De route, die de kabel volgt en de houding van de bevolking in het betrokken gebied zijn de factoren, die daarbij een rol spelen. Bovendien moeten wij het type kabel en de soort transmissie in beschouwing nemen. Indien de kabel door eigen gebied loopt met een betrouwbare bevolking en bovendien de mogelijke af luisterpunten doeltreffend zijn te controleren, dan hebben wij een redelijk veilige verbinding. Ook in een ge-

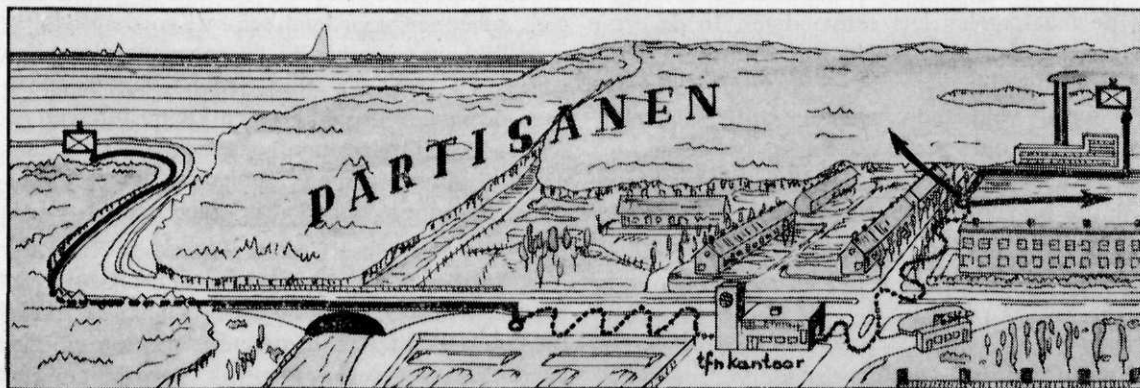
bied met een vijandig gezinde bevolking is een veilige lijnverbinding mogelijk, indien de kabel een korte en overzichtelijke route volgt. Een voorbeeld van een dergelijke verbinding is gegeven in afb. 1.

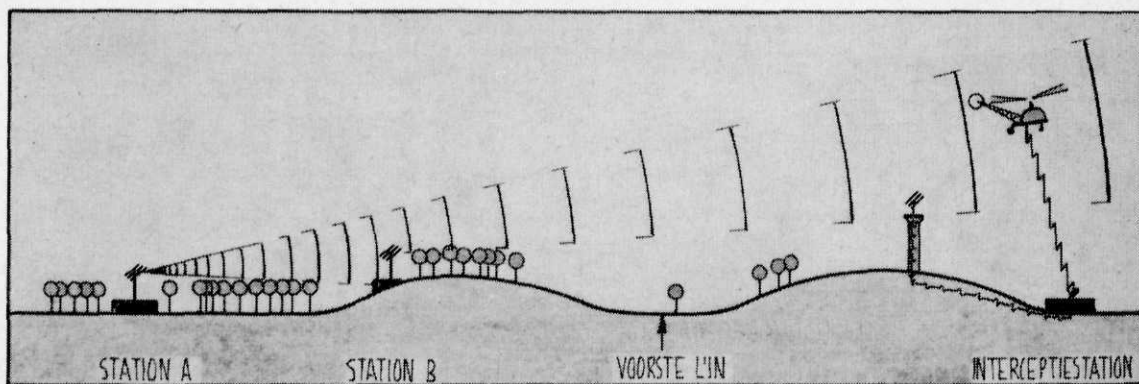
Het type kabel, dat wordt gebruikt, is bepalend voor de mogelijke plaatsen, waar de verbinding kan worden afgetapt. Indien geheel of gedeeltelijk gebruik wordt gemaakt van niet-militaire faciliteiten kan dit geschieden op hoofdverdelers, in versterkerstations e.d. Voor een niet-deskundige is het in dat geval zeer moeilijk een en ander te controleren, tenzij hij de medewerking krijgt van betrouwbaar bedieningspersoneel van de desbetreffende installaties. Afb. 2 geeft een voorbeeld van een onveilige lijnverbinding.

Een verbinding, die geheel bestaat uit veldkabel, kan, technisch gezien, op elke plaats langs de route worden afgetapt door de apparatuur direct op de kabel aan te sluiten of daarop inductief te koppelen. Moeilijker is dit bij S4-kabel, aangezien deze van een afscherming is voorzien en de mogelijkheden beperkt blijven tot de plaatsen, waar twee kabelgedeelten met elkaar zijn doorverbonden.

De soort transmissie, die over de lijnverbinding

Afb. 2 Onveilige lijnverbinding

Afb. 3 Interceptie van straalzenderverbinding

wordt gevoerd, is belangrijk, daar deze de te gebruiken af luisterapparatuur bepaalt. Bij telefonie is een eenvoudige af luister telefoon, eventueel een bandopnameapparaat, voldoende. Bij telegrafie (verreschrijver) geven bladschrijvers of ponsbandontvangers, waarmee hetgeen over de verbinding wordt verzonden direct kan worden vastgelegd, zoveel praktische bezwaren, dat hier alleen bandopnameapparaten in aanmerking komen. Dit geldt in nog sterkere mate, wanneer de lijnverbinding wordt gebruikt voor draaggolftransmissie. De opgenomen banden zullen dan naar vijandelijk gebied moeten worden gebracht, om daar met behulp van geschikte apparatuur te worden geanalyseerd.

Hoewel dus lijninterceptie voor de vijand dikwijls een vrij ingewikkelde zaak zal zijn, zullen wij toch steeds met de mogelijkheid daarvan rekening moeten houden. Tenzij door de verbindingsofficier een lijnverbinding absoluut veilig wordt verklaard — en dat zal zelden het geval zijn — mogen geclassificeerde gegevens nooit telefonisch in klare taal worden verzonden. In dit verband mag er wel op worden gewezen, dat bedekte termen, vaktaal en dergelijke, misschien de gebruiker een gevoel van veiligheid geven, maar voor een goede analyst meestal geen enkel probleem vormen. Bij verreschrijftransmissie liggen de maatregelen iets eenvoudiger. In de eerste plaats is de mogelijkheid van af luisteren minder groot dan bij telefonie en bovendien zijn op elk niveau voldoende goede vercijfersystemen beschikbaar om geclassificeerde berichten te verzenden. Tenslotte dient, indien enigszins mogelijk, de lijnverbinding regelmatig te worden gecontroleerd.

Straalzenderverbindingen

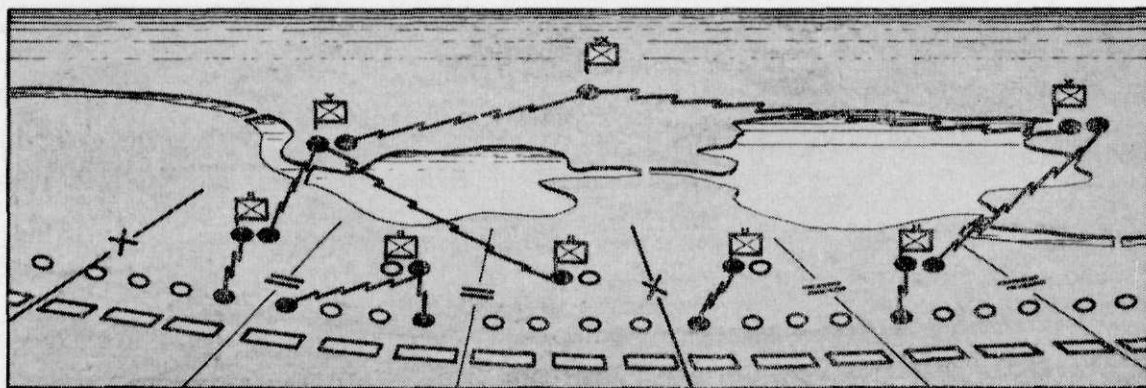
Het grote voordeel van straalzenderverbindingen

is de bundeling van de uitgezonden radiogolven. Bij de oudere installaties is deze bundeling nog vrij zwak, bij de nieuwere echter, die op hogere frequenties werken, is de toestand veel gunstiger. Een tweede voordeel — althans uit veiligheidsoogpunt — ligt in de rechtlijnige voortplanting van de radiogolven, die eigen is aan de gebruikte frequenties, waardoor het bereik wordt beperkt tot „optisch zicht”. Tenslotte zijn radiogolven in de bij straalzenders gebruikte frequentiebanden gevoelig voor afscherming door heuvels, steden, bossen en dergelijke.

Hieruit volgt, dat straalzenderverbindingen, die parallel aan het front lopen, of naar de zijde van de vijand zijn afgeschermd, redelijk zijn beveiligd tegen interceptie. Het gedrag van de uitgezonden radiogolven kan echter ten gevolge van allerlei factoren wel eens afwijken van de theorie. Werkelijk veilige straalzenderverbindingen kunnen dus nooit worden gegarandeerd.

De mogelijkheden voor de vijand om deze verbindingen te intercepteren liggen gunstiger dan bij lijnverbindingen. Weliswaar zal hij over vrij omvangrijke apparatuur moeten beschikken, waarmee hij het signaal kan demoduleren, maar hij kan deze in eigen gebied plaatsen. Hoge antennes, waar mogelijk op heuvels of torens, of in een helikopter geïnstalleerde interceptieontvangers, scheppen voor hem een vrij goede af luistermogelijkheid, waarbij hij de gegevens direct kan verwerken (afb. 3). Niet denkbeeldig is overigens de mogelijkheid met een kleine interceptieontvanger en bandopnameapparatuur straalzenderverbindingen in ons gebied te intercepteren en de opgenomen banden in eigen gebied te verwerken.

Meer nog dan bij de lijntelefonie zal bij telefoongesprekken via straalzenders met de mogelijkheid van interceptie rekening moeten worden gehouden. Dit legt natuurlijk beperkingen op

Afb. 4 „Radiobeeld” van een divisie

aan de gebruikers. Men moet echter bedenken, dat een telefoongesprek dat, op hetzelfde moment waarop het wordt gevoerd, in handen van de vijand komt, voor hem een buitengewoon actuele bron van gegevens vormt. Bovendien geeft de telefoon ons de mogelijkheid tot „conversatie” en daardoor worden wel eens „nu ik je toch spreek”-onderwerpen behandeld, die niet voor onbevoegden zijn bestemd. Misschien bereiken wij daarmee tijdwinst, maar de gevolgen kunnen zeer ernstig zijn. Uiteindelijk is en blijft een straalzender een radio en evenals bij de netradio geldt dus: denk voor u spreekt, en als u spreekt, denk dan nog.

Radioverbindingen

Het, in de moderne, beweeglijke oorlogvoering meest toegepaste verbindingsmiddel is de (net) radio. Het grootste bezwaar, dat hieraan kleeft, is het feit, dat een rondstralende antenne moet worden toegepast en de vijand zal, hoewel bij de hogere frequenties (FM-apparatuur) het bereik en de mogelijkheid van afscherming in ons voordeel werken, in de meeste gevallen in staat zijn onze radionetten te intercepteren.

De (net)radio vormt voor hem een belangrijke bron van gegevens. In de eerste plaats kan hij de inhoud van de berichten analyseren. Voorts kan hij elke radiozender peilen, dat wil zeggen, dat geen enkel radiostation zijn positie geheim kan houden. Een met moderne apparatuur uitgeruste EOV-eenheid zal zonder veel moeite kans zien de opbouw van de vijandelijke radionetten, de posities van de commandoposten, waartoe de radiostations horen en de hiërarchieke verhouding tussen deze commandoposten te bepalen. Afb. 4 stelt het „radiobeeld” voor, dat op deze wijze kan worden verkregen. Hoewel een aantal stations niet in de lucht is geweest, leveren toch

de stations, die wel zonden, reeds voldoende gegevens om de slagorde vast te stellen. In de derde plaats kan de vijand uit de verkeersintensiteit en de verkeersrichting de nodige conclusies trekken en tenslotte leveren typische fouten van bedienend personeel en gebruikers hem nog gegevens. Dat alles kan hij doen uit eigen gebied, zonder dat wij, althans direct, daarvan iets merken.

Uit het bovenstaande zou men kunnen concluderen, dat de (net)radio een onbruikbaar verbindingsmiddel is. Uit veiligheidsoogpunt is dat inderdaad het geval. Jammer genoeg is radio het enige verbindingsmiddel, dat in beweeglijke situaties kan worden gebruikt, en het is onvermijdelijk, dat wij daarbij de vijand een aantal gegevens in handen spelen. Wij kunnen het hem echter, door de juiste tegenmaatregelen, nog vrij moeilijk maken.

Tactische commandant verantwoordelijk

Voor deze tegenmaatregelen is de tactische commandant verantwoordelijk. Wij kunnen immers de elektronische tegenmaatregelen op één lijn stellen met alle andere maatregelen, die hij neemt om zijn onderdeel tegen waarneming door de vijand te beschermen. Camouflage van commandoposten, opstellingen, voertuigen enz. is daartoe het meest gebruikte middel.

Tenminste even belangrijk is het een onderdeel aan vijandelijke elektronische waarneming te onttrekken. Het gaat daarbij in veel gevallen om de camouflage van de inhoud van het berichtenverkeer. Soms kan het echter noodzakelijk zijn de uitzendingen zelf voor de vijand verborgen te houden, wanneer wij de aanwezigheid van een onderdeel op een bepaalde plaats niet willen verraden. De tactische commandant zal moeten beslissen hoe omvangrijk het scherm moet zijn, dat

hij over zijn berichtenverkeer wil leggen. Indien hij een volledige camouflage wenst, zal hij elektronische stilte moeten bevelen.

Elektronische stilte

Tot voor kort spraken wij alleen over radiostilte. Wij beschikken tegenwoordig echter behalve over de radio over vele andere soorten apparatuur, die elektromagnetische energie uitstraalt, zoals straalzenders, gevechtsveldbewakingsradar, doelopsporingsradar, infraroodschijnwerpers enz. Tegelijk met deze apparatuur is materieel ontwikkeld, waarmee passieve elektronische contra maatregelen (interceptie, peilen, analyse) tegen al deze soorten elektromagnetische uitzendingen mogelijk zijn. Indien wij ons beperken tot radiostilte zal derhalve de bescherming niet volledig zijn.

In dit artikel zal verder alleen over de maatregelen ten aanzien van verbindingen worden gesproken. Dat wil niet zeggen, dat de beschermingsmaatregelen bij het gebruik van andere elektronische apparatuur niet belangrijk zijn.

Compromis

Het probleem, waarvoor de tactische commandant zich ziet geplaatst, is een compromis te vinden tussen de twee eisen, die hij moet stellen: enerzijds snelle verbindingen voor het overbrengen van meldingen en bevelen, anderzijds de beveiliging van de verbindingen. Het is duidelijk, dat deze twee eisen botsen. Elke verhoging van de veiligheid gaat gepaard met tijdverlies en bemoeilijking van de bevelvoering en, omgekeerd, tast iedere tijdwinst in de overdracht van berichten de veiligheid aan.

De beslissing van de tactische commandant zal zijn gebaseerd op de volgende overwegingen:

— hoe zijn de plannen van het hogere onderdeel en de terzake van de beveiliging gegeven bevelen? Een voorgenomen grote operatie, die tot elke prijs geheim moet worden gehouden kan een absolute veiligheid vereisen. Het kan voorkomen, dat in een dergelijk geval elektronische stilte wordt bevolen;

— wat is het gevechtsdoel en waar ligt, bij het eigen onderdeel, het zwaartepunt in de commandovoering?

— welke mogelijkheden hebben de vijandelijke interceptie- en peilstations?

— welke andere mogelijkheden heeft de vijand

om onze bewegingen waar te nemen? (drones, radar, e.d.);

— welk tijdverlies is in de berichtgeving tactisch nog toelaatbaar?

— bestaat de mogelijkheid lichte vliegtuigen of hefschroefvliegtuigen in te zetten voor het overbrengen van berichten?

— zal de tactische toestand zich zo snel wijzigen, dat de vijand geen voordeel heeft van de interceptie van onze verbindingen?

De lagere tactische commandant

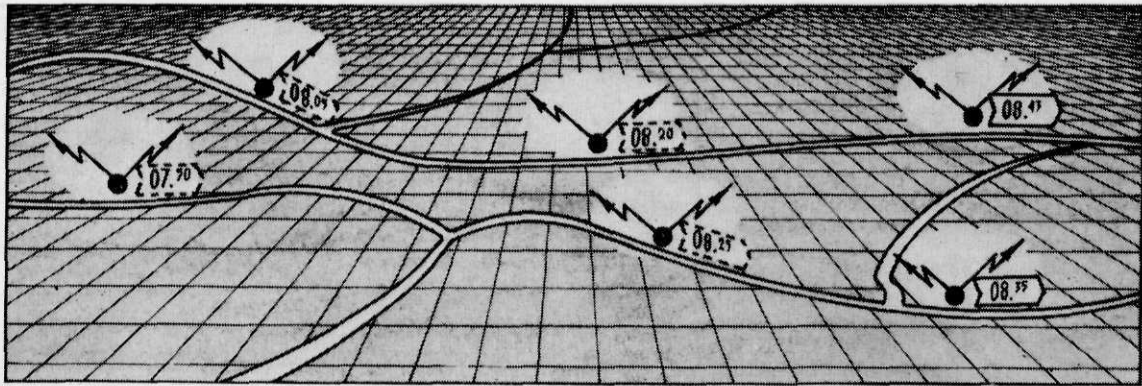
De lagere tactische commandant zal de hem opgedragen beveiligingsmaatregelen met verstand moeten toepassen. Soms zal hij deze maatregelen moeten verscherpen, soms — maar alleen in noodgevallen — snelheid voor veiligheid moeten laten gaan. Indien hij tot dat laatste beslist, zal hij dat op zeer goede gronden moeten doen, en zich moeten afvragen, of de gegevens, die hij mogelijkwijs de vijand in handen speelt, gedurende korte of lange tijd belangrijk zijn, en of ze van plaaatselijk of algemeen belang zijn. Indien hij besluit tot een afwijking van de gegeven bevelen ten nadele van de veiligheid, zal hij uiteraard deze toestand niet langer mogen laten duren dan de tactische situatie dit vereist.

Omvang van het gevaar

Indien de tactische commandant beslist, dat — eventueel na een bepaald tijdstip — radiostilte in verband met de eisen van een snelle berichtgeving niet verantwoord is, wil dat niet zeggen, dat er dan geen enkele beperking meer is ten aanzien van het berichtenverkeer.

Wat dat betreft kan de parallel met het tactisch optreden ook hier worden doorgetrokken. De tirailleur, die bij een aanval zijn gedekte opstelling verlaat, zal zich toch zoveel mogelijk blijven onttrekken aan vijandelijke waarneming. Doet hij dat niet, dan zal hij dat direct aan den lijve ondervinden.

Bij verbindingen bemerken wij niet onmiddellijk, dat wij zijn „waargenomen” en dat wij ons onvoldoende hebben „gecamoufléerd”. Toch is het gevaar van deze waarneming reëel aanwezig. Vijandelijke interceptieontvangers werken continu, op lijnverbindingen kan worden afgeluisterd, misschien op een enkele verbinding, misschien op zeer veel verbindingen. Niemand weet het. Vast staat echter wel, dat speciale, goed opgeleide eenheden niets anders doen dan inluisteren,

Afb. 5 Peilingen geven een beeld van de opmars

peilen en analyseren. Zij beschikken over uitgebreide kaartsystemen en verzamelen zorgvuldig alle gegevens om deze volledig te maken.

Uit schijnbaar onschuldige uitzendingen kunnen dikwijls belangrijke conclusies worden getrokken. Indien bv. tijdens de opmars van een divisie „radiostilte” is bevolen voor alle stations, uitzonderd voor twee verkenningseenheden, die volgens de „niet-antwoordmethode” werken, verschaffen opeenvolgende peilingen al een duidelijk beeld van deze opmars (zie afb. 5). De logische actie van de vijand zou een nadere luchtverkenning kunnen zijn. Had de divisiecommandant dan ook voor deze eenheden radiostilte moeten bevelen? Het antwoord is natuurlijk ontkennend. Bovendien is de kans zeer groot, dat lange-afstand gevechtsweldbewakingsradar de oprukkende colonnes toch wel waarneemt. Dat neemt echter niet weg, dat de radio-uitzendingen de door de radar verstrekte gegevens nog eens duidelijk bevestigen.

Vrij berichtenverkeer

Welke maatregelen de commandant tijdens de verplaatsing ook nodig acht, zodra zijn troepen zich hebben ontplooid en gevechtscontact hebben gemaakt met de vijand, zal hij het berichtenverkeer moeten vrijgeven.

De opheffing van radiostilte houdt echter niet in, dat dan ook een onbeperkt gebruik mag worden gemaakt van radio- en straalzenderverbindingen. Zij zijn uitsluitend bestemd voor berichten (d.w.z. geschreven berichten (radio)telefoon-gesprekken en sleutelgesprekken) die, uit tactische overwegingen, de geadresseerde met spoed dienen te bereiken.

Gebruikers van telefoon en radio dienen zich steeds af te vragen, of hun gesprek inderdaad zo belangrijk is, dat het risico de vijand gegevens in handen te spelen mag worden genomen.

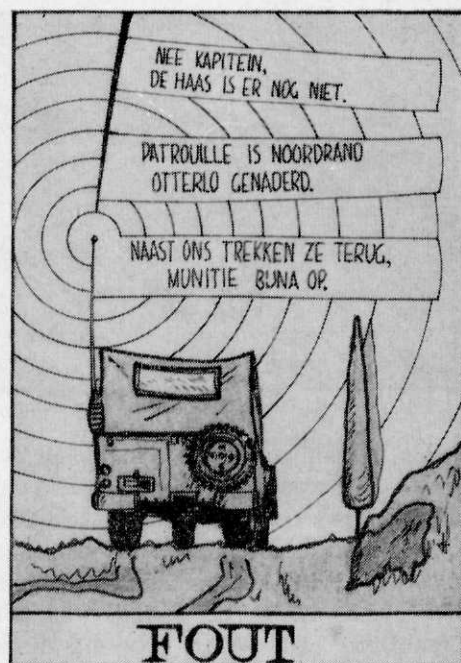
Opstellers van berichten kunnen wellicht in veel gevallen een lage, en meer reële, graad van voorrang aangeven, zodat verzending per ordonnans mogelijk is.

Een mobiele eenheid, die zich in het gevecht bevindt, is geheel aangewezen op radio. Het zal de vijand dan niet moeilijk vallen in korte tijd honderden radioberichten te intercepteren. Hij zal daarbij trachten zo snel mogelijk uit te zoeken, welke de voor ons belangrijkste radionetten zijn en welke stations hem, omdat men zich niet zo nauw aan de regels houdt, de meeste gegevens kunnen verschaffen. Zijn activiteiten hebben daarbij een tweeledig doel; enerzijds het verkrijgen van inlichtingen, anderzijds het verzamelen van gegevens, waarop hij actieve elektronische contramaatregelen kan baseren.

Op een bepaald moment zal hij beslissen, wat voor hem voordeliger is: interceptie en peilen of storen. Juist wanneer er geen alternatief verbindingsmiddel is, zal storing van een radionet ons zeer ongelegen komen. Elke onnodige uitzending, elke te lange uitzending, elke afwijking van de voorgeschreven procedure, levert hem een stukje van de legpuzzel. Bepaalde gegevens kunnen wij hem onmogelijk onthouden. De tegenmaatregelen, die wij nemen, zullen echter tot resultaat kunnen hebben, dat wij hem — zonder de eigen commandovoering onmogelijk te maken — het verkrijgen van die gegevens in belangrijke mate bemoeilijken.

Tactische codes

Behalve de hierboven genoemde maatregelen, zullen wij de inhoud van de berichten verborgen moeten houden. Voor berichten beschikken wij daarvoor over goede vercijfersystemen, voor (radio)telefonie-uitzendingen over de tactische codes. Deze laatste geven in de praktijk gedurende een aantal uren voldoende bescherming.

Afb. 6

Er bestaan betere codesystemen, maar deze zijn ingewikkelder en daarom minder geschikt voor gebruik onder gevechtsumstandigheden. Bovendien is een bescherming van enkele uren in de meeste gevallen wel voldoende. Voor berichten, welke geheimhouding langer dan ongeveer 6 uur noodzakelijk is of waarvan de classificatie te hoog is, mag de tactische code niet worden gebruikt. Verder moet men rekening ermee houden, dat elke compromittatie de tijd van geheimhouding bekort.

Het deels in klare taal, deels in code, verzenden van meldingen en bevelen, zoals dat o.a. bij de cijfercode en de onderdeelaanduidingscode noodzakelijk is, moet met de nodige voorzichtigheid worden toegepast, evenals het antwoorden op in code gestelde berichten.

Een voorbeeld van een, kort geleden tijdens een grote oefening geconstateerd, volkomen fout gebruik van de operationele code is het doorspreken van een bericht via een straalzenderverbinding, waarin o.a. voorkwam: „Classificatie PN RZ HT VB GW FM DR TC UN JS”. Dat degene, die dit presteerde, zelfs het meest elementaire begrip voor veiligheid miste, is wel duidelijk.

Bedekte termen

Het gebruik van omschrijvingen en bedekte termen kan in sommige gevallen een goede methode zijn, in veel gevallen ten onrechte een gevoel van veiligheid geven en daardoor een averechtse

uitwerking hebben. Voorwaarde is, dat degene, die het bericht ontvangt de inhoud volledig begrijpt en dat een onbevoegde, i.c. de vijand, het niet begrijpt.

„Het gevraagde vuurwerk is uitgesteld tot over een half uur precies” is een voorbeeld van hoe het zeker niet moet. „Uw aanvraag komt 10 minuten later dan afgesproken” is minder duidelijk. Nog beter echter is in dit geval het gebruik van een van de tactische codes.

Klare taal

In bepaalde tactische omstandigheden is het toegestaan geclassificeerde gegevens in klare taal te verzenden. Uiteraard zijn er enkele beperkingen en mogen namen van onderdelen, eigennamen e.d. nooit in klare taal worden verzonden. Verder moet aan vier voorwaarden worden voldaan (afb. 6):

1. het onderdeel moet zich in het gevecht bevinden en de gegevens moeten van plaatselijk belang zijn;
2. bevelen moeten binnen enkele minuten zijn uitgevoerd, d.w.z. tegenactie door de vijand mag niet mogelijk zijn;
3. het tijdverlies, veroorzaakt door gebruik van een code, is ontoelaatbaar;
4. meldingen mogen geen voor de vijand nuttige aanwijzingen bevatten („toestand is hopeloos”, „munitie is op”).

Wordt aan een van de voorwaarden niet voldaan,

dan moet worden vercijferd of gecodeerd. Een voorbeeld moge dit verduidelijken. Op een infanteriebataljonsnet wordt het bevel voor „radio-stilte tot 270500” in klare taal verzonden. De vijand concludeert hieruit, dat een hergroepering en waarschijnlijk een aanval zal plaatsvinden. In dit geval werd niet voldaan aan de tweede voorwaarde.

Zelfs als wel aan alle voorwaarden is voldaan, blijft voorzichtigheid geboden. Een eenheid aan het front in Italië verstuurde in klare taal te 17.50 uur een bevel om te 18.00 uur de aanval in te zetten. Een interceptiestation ving het bevel op, men kende de positie van de radiozender al, de divisiecommandant werd gewaarschuwd en deze beval een onmiddellijke beschieting. De aanval ging niet door.

Eenheid in procedure

Eén van de redenen, waarom het absoluut noodzakelijk is, dat men zich nauwkeurig houdt aan de voorgeschreven procedure, is de beveiliging, die hiermee wordt bereikt.

Het is in ons voordeel, dat de vijand een uniform beeld krijgt van onze radionetten: welk radionet hij ook beluistert, welke rang de gebruiker ook heeft, hij hoort overal dezelfde dienstuitdrukkingen en dezelfde wijze van spreken. De veiligheid is hiermee in hoge mate gediend. Dit gaat echter alleen op, als iedereen, van soldaat tot generaal, zich aan de regels houdt. Als een stafofficier in een brigadestaf steeds „begrepen — uit” zegt in plaats van „roger — uit” dan zal

de vijand geen enkele moeite hebben deze brigade op de voet te volgen.

Slotbeschouwing

In de moderne, beweeglijke oorlog zal, ondanks alle daaraan verbonden bezwaren, gebruik moeten worden gemaakt van elektr(on)ische verbindingsmiddelen. De telefoon is daarvan de minst onveilige, maar iedere gebruiker op hoger niveau moet zich realiseren, dat interlokale gesprekken worden gerouteerd via straalzenders en gemakkelijk kunnen worden afgeluisterd.

Ten aanzien van het minst veilige verbindingsmiddel, de radio, zal de tactische commandant moeten beslissen of hij voor een bepaalde tijd radiostilte zal bevelen. Hij zal bij deze beslissing zowel de beveiliging als de eisen van de commandovoering moeten laten meespreken. Een volledig verbod voor het uitzenden van elektromagnetische energie, de elektronische stilte, zal uit praktische overwegingen in veel mindere mate kunnen worden toegepast.

Wij zullen rekening ermee moeten houden, dat de vijand al onze uitzendingen kan intercepteren en peilen, met het doel daaruit tactische inlichtingen te verkrijgen en gegevens, waarop hij elektronische contramaatregelen kan baseren.

Door een stipte uitvoering van de voorgeschreven beschermingsmaatregelen kunnen wij de vijand een groot aantal, door hem gezochte, gegevens onthouden.

Deze maatregelen hebben echter alleen zin, indien iedere gebruiker en iedere bedieningsman zich daaraan voor honderd procent houdt.

Aanwijzingen voor medewerkers

Wij verzoeken U om Uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van tenminste 3 cm, met dubbele spatie en voorzien van Uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze tussen die tekst moeten worden opgenomen.

Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden

getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog tenminste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

TOEVOEGING VAN SCHETSEN EN AFBEELDINGEN, RESPECTIEVELIJK FOTO'S, VERHOOGT DE AANTREKKELIJKHEID VAN UW ARTIKELEN TEN ZEEERSTE, VOORAL INDIEN ZIJ ORIGINEEL ZIJN

Uit het dagboek van Kapitein Van Woelderen, GS III

door A. WOLTING, tijd. Luitenant-Kolonel der Infanterie

Couleur locale uit de Eerste Wereldoorlog

Het tot heden nog niet gepubliceerde dagboek van Kapitein Van Woelderen uit de Eerste Wereldoorlog geeft een goede indruk van die tijd. Overmatig veel werk was oorzaak dat het dagboek niet steeds werd bijgehouden. Bovendien genoot Van Woelderen in 1916 jachtverlof, thans een onbekend begrip, van 4 tot 10 september en van 4 tot 10 november. Ondanks dat telt het dagboek 120 bladzijden.

Op 21 juli 1916 lezen wij dat GS III de beschikking had over f 25.000 geheime fondsen per jaar, een bedrag dat geleidelijk werd verhoogd tot f 40.000. De verantwoording vergde veel geschrijf en getelefoneer. O.a. was een deel bestemd voor de postduivendienst.

Dezelfde dag klaagt Van Woelderen:

Er is in den laatsten tijd te veel werk, daardoor komt er tijd te kort voor het militair-politiek Maandoverzicht voor den Militairen Spectator, dat alweer 25 Juli moet worden ingezonden! Ons stiefkind, dat veel te veel tijd in beslag neemt!

En op 23 augustus 1916:

Een drukke dag, vooral omdat tusschen de bedrijven door het militair-politiek Maandoverzicht voor den Militairen Spectator moet worden gedicht!

Geven thans de officieren zich evenwel moeite, kopij voor de aloude Militaire Spectator in te leveren?

Op 22 juli 1916 kwam een „kondschapsrapport” binnen van Gijsberti Hodenpijl over zijn reis naar Duitsland. Hij was zeer onder de indruk van wat hij had gezien en enthousiast over de energie van het Duitse volk.

Begin augustus 1916 lezen wij:

Interessante instructie aan de a.s. militaire attachés, Muller Massis en de Quay. Korporaal van Waveren, bloembollenkweker gesproken over kondschapsdienst in Rusland, door zijne connecties aldaar. Bespreking met Kol. v. Haefsten over geheime fondsen. De Heer v. Panhuys kwam weer met alarmeerende berichten van Duitse zijde; Nachrichtenoff. te Wesel met alarmeerende berichten over de Engelsche plannen tot eene landing in Nederland. Hij vertelde daarbij, alle brieven rechtstreeks door middel Duitse consulaat te ontvangen en te verzenden. Bewijs, dat de D.

consul de hand heeft in de poging, eenigen tijd geleden, v. P. over te halen tot spionnage.

En verder:

De ontcijferde code van den Duitschen mil. attaché Renner verschaftte ons weer waardevolle gegevens over de plaats der Engelsche divisies. Bezoek gehad van den res. luit. der Huzaren R. J. Schimmelpenninck, die zijne Duitse moeder te Frankfort gaat bezoeken; hij heeft een vragenlijst meegekregen en is ingeschreven in een boek, waarin alle Ned. officieren met buitenlandsche vredeswerkkring of connecties worden ingeschreven.

Zeer interessant verhoor van een Duitschen deserter door Lt. Kon. Mar. van Houten te Zwolle, wij zullen thans trachten ook de ontvluchte Fransche, Engelsche en Russische krijgsgevangenen beter te doen hooren.

Begin oktober 1916 had Fabius bezoek van een journalist, dr. Grondijs, aanbevolen door Majoor De Quay te Parijs, die verschillende Entente-fronten had bezocht en overal in eerste linie had meegestreden. Hij deed uiterst interessante mededelingen en had een lang onderhoud met Generaal Snijders. Luitenant J. Fabius vroeg weer verlenging van verlof van uit Wenen aan, hetgeen werd geweigerd.

In die dagen bestond er ook een dossier „Verboden Telegraafeditie”. Tevens verlieten verschillende „jongelui” GSIII omdat ze met groot verlof gingen. Typerend is dat voor de vervanging geen algemene order werd uitgegeven om gelijke kansen te geven en de besten te vinden. Fabius schreef aan verschillende kennissen, echter zonder veel succes.

Vaandrig De Waal kreeg een aanbod van „kondschapper” K, een kaart te leveren van alle fabrieken in West-Duitsland. Van Woelderen en Fabius pleegden overleg of ze de gevraagde som van 300 à f 500 ervoor zouden betalen.

Op 12 december 1916 vinden wij vermelding van de volgende benoeming, die zich ook in de Tweede Wereldoorlog zal doen gelden:

Hedenmiddag bezoek van de Heer Sirks. Intuschen is eenige weken geleden de Heer v. 't Sant, de inspecteur der rivierpolitie, benoemd tot Hoofdcommissaris van Politie te Utrecht, dank zij mijne warme aanbeveling bij den Burgemeester Mr. Fockema Andreae. Deze benoeming heeft

grote sensatie verwekt, v. 't Sant stroomde over van dankbaarheid jegens mij. Voor ons is zijn vertrek uit Rotterdam voor den inlichtingendienst een groot verlies.

In het dagboek komt van 14 tot 30 december 1916 nog eens weer de afkeer van spionage ter sprake als Van Woelderen schrijft:

Overmatig veel werk deed mij wederom dit dagboek niet bijhouden. Inmiddels van 23-28 Dec. met verlof naar Wolfenbüttel, een kunststukje, omdat zelfs een persoonlijk schrijven van Exc. Loudon mij dit verlof niet kon bezorgen, tenslotte dankte ik de toestemming op het allerlaatste moment aan persoonlijke relaties van J. Hissink bij den Stellvertreter den General Stol te Berlijn. Typeerend, omdat juist gisteren een officieel Duitsch protest bij de Ned. regeering is ingediend, dat Ned. officieren naar Duitsland zouden zijn uitgezonden met het doel te spionneeren. Wij zijn nu druk bezig alle gegevens te vergaren om te bewijzen, dat de Nederlandsche Generale Staf steeds correct en onkreukbaar was. Wij hebben er altijd op gewezen, dat de officieren slechts hun vaderlandschen plicht vervulden door hunne oogen scherp de kost te geven en aan hun G.S. te melden, wat zij van belang achtten — daarbij echter steeds strikt zich te onthouden van elke infamie, compromitteerende handeling — bovendien zouden zij zich nooit en te nimmer op den G.S. kunnen beroepen!

Begin 1917 wordt gesproken over een „Maleisch sensatiebericht” uit Maastricht over de (Duitse) concentratie. Opgenomen door Kapitein Roukens. Blijkbaar maakte het maleise „api-api-telegram” school of was het een in bredere kring bekende methode van versluiering?

In maart lezen wij ook de naam Van Oorschot die in het begin van de mobilisatie van de Tweede Wereldoorlog als burger hoofd was van GSIII. Hij hield een interessante causerie over het westfront van de geallieerden.

Als commissie voor bezoek aan het Duitse front werden aangewezen Lt.-Kol. Schönstedt, Lt.-Kol. Ten Bosch, Maj. Van Essen en Kapt. Cool. Van Woelderen verwachtte er meer van dan van de andere commissie bij de Entente. Ritmeester Godin de Beaufort kreeg een speciale invitatie uit de omgeving van de Oostenrijkse keizer om de fronten te bezoeken met een andere officier (i.c. Van Reigersberg Versluys). De toestemming baarde echter voorlopig nog enkele moeilijkheden. Het neutraliteitsprobleem speelde in de Eerste Wereldoorlog dezelfde rol als in de mobilisatie van de Tweede, want Fabius schreef in maart 1917 een uitvoerige brief aan Buitenlandse Zaken, naar aanleiding van een brief van de gezant te Berlijn. Het ging over een gesprek

met dr. Kriege om een Nederlandse verklaring uit te lokken, dat het legerbestuur tijd genoeg heeft om tegen een Engelse landing alle mogelijke maatregelen te nemen en daartoe met de Duitse Generale Staf besprekingen te houden. Er werd natuurlijk voorgesteld hierop onder geen beding in te gaan, schrijft Van Woelderen.

In dezelfde tijd wordt gesproken over bulletins, die berichten over een groot oproer te St. Petersburg. Van Woelderen schrijft erbij:

Dat kan grooten invloed uitoefenen!, misschien het begin van het einde.

Het valt bij het lezen van het dagboek telkens op welk een heldere kijk Van Woelderen had op de gebeurtenissen van de dag. Een man met onmiskenbare gaven voor het inlichtingenwerk!

Het einde in zicht . . .

De heldere, haast profetische kijk van de schrijver valt ook 6 maart 1918 op. Hij schrijft dat ons land vrede door overleg nodig heeft.

De hemel beware ons voor een Duitschen vrede en Duitsche hegemonie. De zand- en grintkwestie dreigt weer acuut te worden, thans van Duitsche zijde.

Temidden van de grote dingen des levens spelen, als steeds, ook de persoonlijke zaken hun rol. Op 13 maart vond de grote lang verwachte promotie plaats:

Pop Luit.-Gen., Gen. Burger in de plaats van Kol. Croockewit, Overste Huizer Houwitserafd., Best bij den Gen. Staf — maar onze bekwame en brave Fabius niet — hogere politiek?!

De 1e Luit. O.I.L. (Oost Indisch Leger) J. A. v. Staveren wordt bij ons werkzaam gesteld.

Over Fabius schrijft Van Woelderen 7 augustus:

Morgenmiddag bieden wij aan de komende en vertrekkende heeren in de Witte een dinertje aan, hetgeen bijzonder goed treft, daar Fabius dien dag voor het eerst den volke bekend staat als Kapitein van den Generalen Staf, eene onderscheiding, die hij na 4 lange jaren van voortdurend ingespannen arbeid ten volle verdient en waarover iedereen zich verheugt.

Op 23 april had Van Woelderen te Utrecht een hoogst interessant onderhoud met de Hoofdcmissaris van Politie Van 't Sant, die onder de meest stipte geheimhouding een verzoek van een Duitse consul, dr. Bösenick en een Hoofd van de Inlichtingendienst, Kapt.-Lt. zur See Freijer, namens het „Deutsche Grosse Hauptkwartier” had gekregen. Van Woelderen moest verbinding „par le bas” met Tinsley (belangrijke Engelsman in ons land) zoeken, om dan samen in Enge-

land vredesonderhandelingen voor te bereiden. Van Woelderen schreef daarover een uitvoerig rapport en ging diezelfde dag nog met Fabius naar Loudon (minister van buitenlandse zaken), die geen bepaalde bezwaren had, zodat verder gewerkt kon worden. Van Woelderen zag de resultaten met grote belangstelling tegemoet.

De novemberdagen van 1918, met de bekende revolutieopgving van de socialisten, onder leiding van mr. Pieter Jelles Troelstra, komen in het dagboek op 26 april van dat jaar reeds in zicht met het volgende:

Aan Troelsta is door de Duitse legatie medegedeeld, dat de onderhandelingen een gunstig verloop hebben, vandaar dat de Eerste Kamer de ernstige verklaring van Loudon met zoveel gerustheid aanhoorde.

Op 10 mei komen wij de naam Colijn als volgt tegen:

Heden codetelegram van Rosen naar Berlijn, dat „Colijn uit Engeland is teruggekeerd”, waaruit dus blijkt, dat er wel degelijk vredesopgvingen gedaan zijn. Onze getrouwe de Waal is ondertrouwd, de officieren van G.S. III zullen hem gezamenlijk een cadeau geven.

De bekende kunstenaar Pisuisse bezocht in die dagen de Inlichtingendienst. Als landstormer-1e luitenant was hij bereid hulpdiensten te verrichten.

Er vonden tevens onderhandelingen plaats over de repatriëring van Engelse en Duitse krijgsgevangenen in ons land wat — volgens Van Woelderen — „ook voor het heil onzer Nederlandsche jonge meisjes van belang is!”

Tegelijk bracht Inspecteur van Politie Broekhoff een bezoek aan de Inlichtingendienst. Hij kwam spreken over een anarchistisch complot tegen de ministers. In oktober d.a.v. waren er talrijke besprekingen over de arbeiders- en soldatenraden met de departementen van oorlog en van justitie en „natuurlijk met Broekhoff”.

Op 8 juni meldt het dagboek weer zaken, waaruit blijkt dat de Generale Staf goede codebrekers had.

De Duitse inlichtingendienst zond per codetelegram inlichtingen voor Duitse dubbelspionnen, werkzaam bij Tinsley te Rotterdam, omtrent kazernes te Mühlheim en Keulen, als middel om vertrouwen te wekken bij de Engelschen — de edele practijken van den geheimen dienst! Door het oplossen van den Engelschen code ontvangen wij thans ook van die zijde hoogst belangrijke gegevens.

En 3 juli:

Heden kamerverkiezingen met evenredig kiesrecht,

grootte spanning over de uitslag. Vernietigende kritiek gelezen van Opperbevelhebber op een schrijven van den Cdt Veldleger aan M.v.O. over een eventueel offensief optreden van ons leger in België bij Duitse oorlogsverklaring. Berichten over zeer oproerige geest onder de Vlamingen aan het Belgische front.

Het einde, dat in 1939 een nieuw begin werd

Toen Fabius op 5 september 1918 Koningin Wilhelmina bezocht om de vraag toe te lichten wat bij het Algemeen Hoofdkwartier de opvatting over de waarde van de definitieve gevolgen van het offensief der Entente was, wist hij daarop geen antwoord. Op 9 september werd hij nogmaals bij de Koningin ontboden om inlichtingen te geven over de geheime kaart met de Hindenburglinie. Fabius werd buitengewoon minzaam door Hare Majesteit ontvangen. Zij sprak met veel waardering over het werk van GSIII.

Schoenmaeckers had zich 3 oktober 1918 te verantwoorden bij GSIII over een grote onhandigheid, die hij op last van Overste Schroeder (Koninklijke Marechaussee) te Maastricht had begaan. Hij had aan de Duitse consul te Maastricht, Morath, gevraagd hoe men aan Duitse zijde zou denken over een eventuele gedeeltelijke Nederlandse demobilisatie. Waarop natuurlijk de conclusie werd getrokken — juist op dit moment trad het nieuwe ministerie op — dat deze vraag ondershands uitging van de minister-president Ruys, die in Maastricht woonde! Dit geval werd meegedeeld door Gijsberti Hodenpijl, die deze inlichtingen van de Duitse Militair Attaché had ontvangen onder toevoeging, dat Schoenmaeckers zich had uitgegeven als verbindingsofficier van het Algemeen Hoofdkwartier.

Het was natuurlijk, volgens Van Woelderen, „eene enorme stommitieit, wij konden natuurlijk de geheele zaak absoluut loochenen en verzoeken haar en bagatelle te behandelen.” De Franse militaire attaché, Generaal Boucabeille, deelde in die tijd aan Schoenmaeckers mee dat, hoewel hij de toestand zeer gunstig voor de Entente achtte, er vóór einde 1919 in geen geval vrede zou worden gesloten.

Verder lezen wij in het dagboek op 10 oktober:

De censuur luisterde zoeven een telefonisch gesprek van Generaal Boucabeille af, dat de Duitschers er in zouden hebben toegestemd hunne troepen achter de Duitse grens terug te trekken, mits de Ententetroepen in hunnen tegenwoordige stellingen blijven. België zou gedurende de onderhandelingen door eene gemeenschappelijke com-

missie worden bestuurd. G.S. IV meldt mij verder daar juist, dat de Fransche legatie getelefoneerd heeft uit zeer goeden bron te weten, dat de Duitse keizer ten behoeve van zijn kleinzoon afstand zou hebben gedaan.

En op 14 oktober:

De Duitschers stemmen toe, mits onder bepaalde waarborgen. De positie van Max van Baden schijnt helaas geschokt door een brief van Dec. '17 aan Prins v. Hohenlohe. Schoenmaeckers had vandaag een onderhoud met gen. Boucabeille, die zeer pessimistisch gestemd is over de vredeskansen, hij rekent nog op minstens een jaar oorlog. De Entente-chauvinisten en Jingos zijn te zeer in een overwinningshurrahstemming, alle bloeddorstige, hebzuchtige en rancuneuse elementen vlassen op een totale Duitse débacle. De beurs blijft nog optimistisch, mark 40. Het woord is dus thans weer aan Wilson.

Op 26 oktober 1918 lezen wij:

Gijsberti Hodenpijl was op de Oostenrijkse legatie, sprak daar Schmid, die uiterst down was, omdat geheel Oostenrijk-Hongarije uiteen dreigt te vallen. De algemeene toestand blijft nog zeer onbestemd; men kan van alles verwachten!

Op 28 oktober:

Ludendorff afgetreden. Zaterdag militair oproer in den Harskamp, ellendige toestand, miserabele indruk, vnl. tegenover het buitenland! Afgezien van de ergerlijke slapte, waarvan de officieren daar blijkgeven, is het zeer onmenskundig geweest, zoo langen tijd die troepen in de heide te laten, zonder af te lossen.

Op 2 november 1918 schrijft Van Woelderren:

De Oostenrijksch-Hongaarsche troon is omvergevoeren — qui suit? Het Oostenrijks-Hongaarsche leger in Italië naar huis toe. De Italiaansche helden, à la d'Innuzio, blijven schieten op den tegenstander, die de wapens heeft neergelegd en zenden bombastische overwinningbulletins de wereld in, zij handhaven trouwens hunne traditie, dat zij alle oorlogen verliezen en toch bij den vrede voordeelen verkrijgen!

En op 6 november:

Twee dagen op Engbergen gejaagd, nu is er te veel achterstallig werk om lange beschouwingen neer te schrijven — toch is er veel gebeurd! Ik ontmoette naar 't bureau gaande al v. Reigersberg Versluys, die juist naar de Koningin op Ruigenhoek ging met het verzoek om eervol ontslag van onzen hooggeachten, onkreukbaren, onvolprezen Opperbevelhebber. Meer dan schandelijk heeft de Regeering Generaal Snijders behandeld en nog wel met het einde der mobilisatie in het zicht. „Eene

capitulatie aan Troelstra” riep Versluys. Ja! maar ook de antimilitaire Katholieke partij steekt daarachter, de geestelijkheid heeft ook hier de hand in het spel. Het is karakterloos en slap, maar tevens een grievend onrecht tegenover den Generaal en — zo onnoodig!

Wat de politieke toestand betreft, is thans het woord aan Generaal Foch voor de voorwaarden voor een wapenstilstand — die zullen niet malsch zijn! zóó zelfs, dat naar mijne verwachting Duitschland er niet in zal treden.

Op 8 mei 1919 vinden wij in het dagboek:

Gisteren zijn dan eindelijk de door de Entente opgestelde bepalingen van het Vredesverdrag te Versailles door Clémenceau aan de Duitse gedelegeerden overhandigd. Eene volledige overwinning van het sacrum egoïsmus en de rancune van Clémenceau en zijne medechauvinisten op de „chateaux en Espagne” van Wilson en een ramp voor onze wereld. Want onherroepelijk wordt hier het fundament gelegd voor nieuwe oorlogen, weg alle schoone idealen voor een langen wereldvrede bij eene dergelijke kneveling en vermorzeling van een groot en krachtig volk. Waar blijven nu alle schijnheilige leuzen en de verontwaardiging van Reintje de Vos, die de passie preekte!? Wie niet toegeeft, dat er bij ernstige conflicten aan beide zijden schuld is, is er naast — en welk eene juridische énormiteit en uitwas van ernstige oorlogspsychose in welk eene ingewikkelde zaak als de schuldvraag eigen rechter spelen te eischen — hoe anders zal eenmaal de objectieve geschiedschrijver oordelen dan thans de subjectieve tijdgenoot met zijn door journalistenreclame vertroebeld brein!

Even later kwamen er al ernstige moeilijkheden met onze huidige Benelux-zuiderburen.

Op 11 juli 1919 schrijft Van Woelderren in zijn dagboek:

Ik kreeg van middag allerlei geschiedkundige gegevens van Generaal de Bas naar aanleiding van twee leugenbrochures van Belgische annexionisten, die wij hem ter beoordeeling hadden gegeven. De Generaal wil (in overleg met Minister Ruys) dat wij de pers zoveel mogelijk gegevens verschaffen ter bestrijding van de intrigues der Belgen.

Op 1 aug. 1919 volgde Van Woelderren Fabius op als hoofd van GSIII. Daarna was er niet meer zoveel te beleven. Geen wonder dat de vroegere cadet van de school te Alkmaar per 1 oktober 1919 een benoeming tot burgemeester van Vlis-singen aannam. Een functie, die van Woelderren met eer heeft vervuld, gezien het relaas over hem in: „Persoonlijkheden in het Koninkrijk der Nederlanden in woord en beeld” (Van Holkema en Warendorf, Amsterdam (1938)).

MTO, officier wegtransport of onderhoudsofficier?

door J. D. BACKER, Luitenant-Kolonel der Huzaren b.d.

In de staven van hogere onderdelen is een speciale stafofficier, belast met de transportaangelegenheden, opgenomen. Het is de taak van deze transportofficier zijn commandant te adviseren over alle aangelegenheden, betreffende het vervoerswezen en de aan- en afvoer. Op Bataljonsniveau treft men een functionaris in de staf die, v.w.b. benaming het vermoeden doet rijzen dat zijn taak op hetzelfde gebied ligt. Dat is de Motortransportofficier (MTO). Bezie men de taakomschrijving van deze functionaris zoals die bv. is te vinden in het dictaat over zijn verkenningsbataljon (Cavalerie-school) (IUB 303543), dan blijkt dat zijn taak slechts weinig met transport heeft te maken. Het enige wat hij ermee te maken heeft is dat hij toezicht uitoefent op de rij- en transportdiscipline en op rijvaardigheid en opleiding van chauffeurs. Neemt men de voorschriften of handleidingen van andere bataljons — infanteriebataljons, tankbataljons — ter hand, dat vindt men ook daarin op het gebied van transport en vervoer weinig bij de MTO vermeld. In de praktijk heeft hij er ook weinig mee te maken. Verplaatsingen vallen onder verantwoordelijkheid van de plv. BC. De marstabellen voor een verplaatsing worden op de sectie 4 gemaakt en de verplaatsing wordt niet door de MTO voorbereid of gecontroleerd. Ten hoogste wordt hij ingedeeld als officier-opsluiter om op te treden als commandant van een veegploeg die met monteurs en takelwagens de uitvallers voor zijn rekening neemt.

Het thans bestaande streven om deze functionaris in het vervolg te betitelen met Ritmeester- of Kapitein-wegtransport berust dan ook niet op een logische uitleg van zijn taakomschrijving. Want beziet men die taakomschrijving dan heeft de MTO in hoofdzaak te maken met onderhoud, in het bijzonder met het onderhoud van (motor)voertuigen. Dit laatste is echter discutabel en het is ook dit punt dat in dit artikel ter discussie wordt gebracht.

Volgens de bovengenoemde richtlijnen luidt de taak van de bataljons-MTO van een Verkenningsbataljon als volgt.

De Bataljons-MTO verstrekt aan de commandant van de onderhoudsgroep richtlijnen waarop deze zijn werkzaamheden kan bepalen.

Hij dient erop toe te zien, dat het beleid van de Bataljonscommandant ten aanzien van de onderhoudsdiscipline op de juiste wijze wordt gehandhaafd. Dit beleid dient erop te zijn gericht het algemene peil van het onderhoud zodanig in stand te houden dat de onderhoudsgroep de taken, die zij moet kunnen verrichten normaal kan uitvoeren.

Derhalve dient te worden vermeden:

- een abnormaal hoog aanbod van reparaties voorafgaande aan een tactische operatie;
- het aanbieden van, niet tot de echelonnering behorende, werkzaamheden;
- afwijkingen van het onderhoudsrooster m.b.t. het ter inspectie aanbieden van voertuigen;
- het verrichten van onjuiste werkzaamheden, het aanhouden van te grote voorraden reserveonderdelen en het onderhands regelen van materieelleveringen buiten de onderhoudsgroep om.

Onvolkomenheden als hierboven zijn genoemd, zijn er de oorzaak van dat commandanten het juiste beeld van de materieeltoestand verliezen, onregelmatigheden in het onderhoudsbeeld en in de aanvraagcyclus ontstaan en dat de controle op de inzetbaarheid snel uit de hand loopt. Tot de verdere taken van de Bataljons-MTO behoren:

- het onderhouden van contact met steunende TD-eenheden;
- het uitoefenen van toezicht op de rijvaardigheid van de chauffeurs;
- het uitoefenen van toezicht op de voortgezette opleiding van chauffeurs en onderhoudsmonteurs;
- het toezicht uitoefenen op de rij- en transportdiscipline in de ruimste zin van het woord;
- het toezicht op de tewerkstelling en de verdeling van de monteurs in het bataljon.

Bij het doorlezen van deze omschrijving krijgt men toch wel het gevoel dat er, wanneer er over onderhoud wordt gesproken, bedoeld wordt: onderhoud voertuigen. Op de keper beschouwd is dat echter niet zo. Is zijn opdracht wellicht ruimer?

Als de MTO richtlijnen verstrekt aan de commandant van de BOG voor diens werkzaamheden dan moet dat ook gelden voor geschut en

draagbare wapens want dat geschiedt óók door de BOG.

Als de MTO is belast met het toezicht op de tewerkstelling en de verdeling van de monteurs in het bataljon dan moet men — in deze gedachtengang — daaronder ook geschuts- en radiomonteurs gaan verstaan?

Op deze wijze bezien zou vrijwel al het onderhoud, dus ook dat van Intendance-, Geneeskundig-, Verbindings-, Genie- en TD-materieel (anders dan voertuigen) onder deze officier kunnen vallen. Van MTO zou hij dan dus Onderhoudsofficier worden.

Gezien de grote hoeveelheden materieel die in een Verkenningsbataljon onder deze materieelgroepen vallen en het grote gewicht dat thans aan goed onderhoud wordt gehecht, lijkt ons dit een logische ontwikkeling. Bij een Verkenningsbataljon is de BC behalve voor zijn rups- en wielvoertuigen ook verantwoordelijk voor:

a. *Intendancematerieel*, zoals waterverhitters, tenten, kooktoestellen, tentkachels, schrijfmachines e.d.;

b. *Geniematerieel*, zoals camouflagenetten, gasmaskers, ontsmettingstoestellen, pionieruitrusting e.d.;

c. *Technische-Dienstmaterieel*, zoals geschut, wapens en instrumenten (kijkers, kompassen, periscopen);

d. *Geneeskundige-Dienstmaterieel*, zoals instrumenten, draagbaren, zuurstofapparaten, Colemanbranders, atropine-injectors, verbandtrommels, e.d.;

e. *Verbindingsmaterieel*, zoals radio's, telefoon-toestellen, centrales, verlichtingsapparatuur enz.

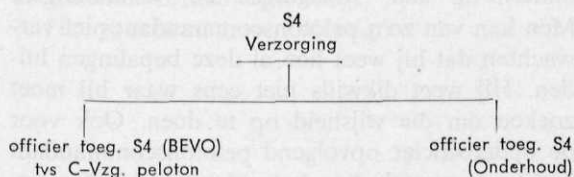
Als staffunctionaris heeft hij voor dit alles natuurlijk zijn S4, maar in feite komt op bataljonsniveau het toezicht op het onderhoud van al deze zaken neer op:

- de bat-MTO;
- de batarts, v.w.b. het geneeskundig materieel (gedelegeerd aan commandant Geneeskundig Peloton);
- de VbdOff v.w.b. het verbindingsmaterieel;
- de batwapenhersteller v.w.b. het TD-materieel, dat buiten de voertuigen valt.

Al eerder stelden wij vast dat de naam Ritmeester-wegtransport ons bijzonder onlogisch voorkomt evenals het functienummer B10X0. Liever gebruiken wij dus de term „onderhoudsofficier” of „Ritmeester (Kapitein) onderhoud”.

Als functienummer ware dan 100X0 te verkiezen, ook al komt dat niet geheel met onze wensen overeen omdat er geen letteraanduiding voor „algemeen onderhoud” bestaat. De I = motorvoertuigen slaat dan tenminste op de hoofdmoot van zijn taak (voertuigen). De Amerikanen spreken van „Batallion Maintenance Officer” die, behalve lid van de Staf (speciale stafofficier), bovendien commandant is van het Batallion Maintenance Platoon. Wij kennen geen onderhoudspeloton maar wel een onderhoudsgroep die deel uitmaakt van het verzorgingspeloton. De gang van zaken in de Amerikaanse organisatie en in de Nederlandse is grotendeels identiek. De maintenance officer van de US Army bemoeit zich met het TD-materieel. Wapens en voertuigen, Geneeskundige-Dienstmaterieel en Verbindingsmaterieel vallen buiten zijn bevoegden. Over Intendance- en Geniematerieel spreken de Amerikanen ook geen klare taal. Functionarissen die, gezien opleiding of functie, bijzonder op de hoogte zijn van het onderhoud van Genie- en Intendancematerieel zijn er eigenlijk niet.

De S4 van een bataljon heeft meer zaken aan zijn hoofd. In grote trekken vallen die zaken uiteen in bevoorrading en onderhoud. Voor de bevoorrading heeft hij een rechterhand, namelijk de commandant van het verzorgingspeloton. Maar voor het onderhoud? Wie coördineert voor hem de verschillende onderhoudsaangelegenheden. In onze gedachtengang zou dat de Onderhoudsofficier moeten zijn. De sectie 4 zou dan als volgt eruit zien:

Bij een dergelijke opzet zijn natuurlijk wel enkele vragen te plaatsen. De BOG bv. staat nu nog onder de C-verzorgingspeloton. Deze BOG doet echter ook aan bevoorrading, namelijk van reservedelen TD. Moet deze groep, gezien de nauwe relatie tussen onderhoud en reservedelen, over naar de bevo-groep of kan die in de BOG blijven? Ons dunkt het laatste.

Een ander punt is de verbindingsofficier, die niet alleen het toezicht heeft op het gebruik, maar ook op het onderhoud, van het verbindingsmaterieel. Wij zouden hem deze taak niet willen ontnemen. De taak van de onderhoudsofficier zal hier hoofdzakelijk coördinerend moeten zijn. Hij

zal ervoor zorgdragen dat, wanneer de BC een inspectierapport op tafel krijgt van een tank, dit rapport bestaat uit een voertuiggedeelte, bewapeningsgedeelte, verbindingsgedeelte, bevindingen over optiek enz. Deze zaken moeten de BC niet fragmentarisch bereiken. De onderhoudsofficier moet door een goede coördinatie zorgdragen voor het totaalbeeld over deze tank.

Hetzelfde zouden wij willen opmerken over het geneeskundig materieel. De arts en zijn Commandant Geneeskundig Peloton behouden hun verantwoordelijkheid op het gebied van onderhoud. Supervisie en coördinatie geschieden echter door de onderhoudsofficier.

Wat zijn nu verder de taken van deze Onderhoudsofficier? Wanneer wij nu bv. eens nagaan waarvoor een kornet na 8 maanden opleiding verantwoordelijk wordt gesteld als pelotonscommandant, dan zien wij dat dit niet gering is. Bij een verkenningspeloton komt dat neer op 8 voertuigen van drie, in de toekomst vier, verschillende soorten (de tanks hiervan zijn de moeilijkste en de ingewikkeldste), 11 radio's van vijf verschillende soorten en 53 wapens van acht verschillende soorten. Verder kijkers, kompassen, schoppen, pikhouwelen, rubber boten, zaklantaarns, stofbrillen, enz. Alles bij elkaar voor honderdduizenden guldens waarde! De wijze waarop hij al deze zaken moet onderhouden staat vermeld in allerlei voorschriften, TB's, instructiekaarten, VTH's, BB's, handleidingen, brieven en aanwijzingen. Deze richtlijnen zijn onderhevig aan wijzigingen en aanvullingen. Men kan van zo'n pelotonscommandant niet verwachten dat hij weet hoe al deze bepalingen luiden. Hij weet dikwijls niet eens waar hij moet zoeken om die wijsheid op te doen. Ook voor de onderofficier opvolgend pelotonscommandant is dit een puzzel. Aan het oplossen van die puzzel komt hij i.v.m. zijn vele andere bezigheden niet toe. De eskadrons- of compagniescommandant, de man die men altijd maar weer met zoveel gemak alle denkbare of ondenkbare taken op de schouders legt, moet naar onze mening van deze taak eveneens verschoond blijven. Hier ligt de taak van de bataljonsstaf, en wel de Onderhoudsofficier, die zorg moet dragen dat iedere functionaris in het bezit is en op de hoogte blijft van de richtlijnen die bepalen hoe het hem toevertrouwde materieel moet worden onderhouden. Hier ligt geen tijdelijke of eenmalige arbeid die met saneren of, zoals het kader dat altijd noemt, „rechttrekken” kan wor-

den betiteld. Wij leven in een periode waarin telkens weer nieuw materieel in de uitrusting wordt opgenomen, modificaties worden aangebracht. Nieuwe ervaringen worden als wijzigingen of aanvullingen in de bepalingen opgenomen. De stroom van onderhoudsaanwijzingen is continu en die stroom heeft alleen maar zin als hij de uiteindelijke gebruiker bereikt. Bovendien is de bevolking bij het parate onderdeel sterk wisselend. Ondas-eenheden en Indassers komen en gaan en ook het beroepspersoneel wisselt van tijd tot tijd van functie.

Als de bataljonscommandant zijn Onderhoudsofficier het toezicht op deze materie heeft opgedragen kan hij met een gerust hart de MIO-inspectie of welke andere controle ook tegemoet zien. Dan zal het hem niet meer overkomen dat hem onder de neus wordt gewreven dat Alladin-kacheltjes niet volgens IK 10-507 zijn behandeld, dat de camouflagenetten niet volgens TB5-Alg3 zijn gerepareerd, dat de gasmaskers niet zijn onderhouden volgens VS 5-570, dat het verkeerde poeder is gebruikt voordat de verkenningsboten werden opgeborgen en dat er iets niet klopt met de manier waarop er is omgesprongen met de Eerste-Hulptrommels voor gaszieken.

De Onderhoudsofficier zal bundels moeten maken waarin de onderhoudsrichtlijnen van al het materieel op eenvoudige wijze kunnen worden nageslagen. Wanneer deze bundels per eskadron of compagnie voor de gebruiker ter inzage gereed liggen, is reeds veel bereikt. Wanneer de Onderhoudsofficier hierover regelmatig theorie houdt, krijgt het onderhoud een reëler inhoud voor kader en gebruiker. *Het nog steeds bestaande idee dat onderhoud en poetsen hetzelfde zijn, maakt dan plaats voor het begrip dat onderhoud uit een aantal vrij eenvoudige handelingen bestaat die altijd ergens staan omschreven.*

Op het gebied van opleiding en oefening gaan wij soms heel ver met het omschrijven van de door de eskadrons- en pelotonscommandant te volgen methodiek. Soms *te* ver! Standaard-oefeningen en uitgeschreven lessen worden hem panklaar voorgelegd! Waarom zouden wij hem dan op het ingewikkelde en zo veel omvattende gebied van materieelonderhoud in de mist laten zitten?

Een Onderhoudsofficier, zijnde de huidige MTO maar dan met veel ruimere taakomschrijving, kan hier veel van de mist doen optrekken, veel narigheid voorkomen, veel kosten besparen.

De guerrilla-strijdwijze in Algerije

door H. EEFTING, Eerste Luitenant der Infanterie

In de nacht van 31 oktober op 1 november 1954 kwam het onverwachts op verschillende plaatsen in Algerije tot daden van geweld. De verraste autoriteiten, die aanvankelijk van „plaatselijke incidenten” spraken hebben drastisch ingegrepen en een vrij grote troepenmacht ingezet tot onderdrukking van het terrorisme. De ongeveer 1250 goed bewapende opstandelingen hebben zich moeten terugtrekken in het Aurès-gebergte, waar thans Franse zuiveringsoperaties zijn begonnen. In tegenstelling tot de straf-expedities van 1945 hebben de operaties een strikt militair karakter, waarbij de grootste voorzorgen worden genomen, dat de vreedzame bevolking niets te lijden heeft. Intussen verwacht men, dat deze operaties nog wel maanden kunnen duren.

(Le Monde, 16 nov. 1954)

Inleiding

De Algerijnse Oorlog, zoals het conflict het best kan worden genoemd, brak uit in de nacht van 31 oktober op 1 november 1954, toen dertig kleine benden FLN-strijders op verschillende plaatsen in het gehele land gelijktijdig toesloegen. De Franse autoriteiten waren volkomen verrast. Het rebellenleger breidde zich gestadig uit, ondanks de onderdrukkingspogingen van de Franse strijdkrachten. Weinigen konden vermoeden dat deze eerste acties van de rebellen zouden leiden tot een van de grootste drama's voor het Franse moederland, waarbij het mogelijk zou blijken, dat de Franse generaals in Algerije tot twee maal toe (1958 en 1961) rebelleerden tegen het staatsgezag, en waarbij De Gaulle in 1958 weer aan de macht kwam. Het conflict zou ruim 7 jaar duren en pas eindigen op 18 maart 1962 met de akkoorden van Evian, ge-

sloten tussen vertegenwoordigers van de Franse regering en de voorlopige Algerijnse regering. Het resultaat is een onafhankelijk Algerije. Het lijkt ons interessant, de activiteiten van de Algerijnse rebellen aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Wij zullen ons daarbij hoofdzakelijk bezighouden met de sociologische, psychologische en politieke aspecten van deze wijze van oorlogvoeren. Het zijn immers juist die factoren, die ook weer een grote rol spelen bij de strijd in Zuid-Vietnam. Hierbij zij terloops opgemerkt dat de berichtgeving ten aanzien van genoemd conflict, ook nu nog, bepaald niet bevredigend mag worden genoemd. De behandeling zal geschieden in de volgende drie delen.

1. Geschiedenis, land en volk.
2. Conflict zonder oplossing.
3. Het zoeken naar een uitweg

1. Geschiedenis, land en volk

Algerije werd na de val van Carthago (146 v. C.) een Romeinse kolonie. In 440 n. C. werd het door de Vandalen veroverd. In de 7e, 11e en 12e eeuw vonden Arabische invallen plaats. In het begin van de 13e eeuw werd het één van de drie koninkrijken, gesticht op de ruïnes van het rijk der Almohaden (een dweepzieke Moorse sekte). Tot de 16e eeuw werd het door verschillende Mohammedaanse vorsten bestuurd. In 1581 werd Algerije een Turkse vazalstaat. Gedurende drie eeuwen was er het hoofdkwartier der Barbarijse zeerovers (slavenhandel) gevestigd. In 1830 maakten de Fransen met de bezetting van Algiers een einde aan de Turkse

heerschappij. In 1847 wisten zij een in 1839 door Abd-el-Kader uitgeroepen „Heilige Oorlog” te onderdrukken. In 1848, 1870 en 1898 braken nationalistische opstanden tegen het Franse gezag uit. De Franse politiek t.a.v. Algerije zweefde een lange tijd tussen algehele assimilatie van het land als een deel van Frankrijk en een gecentraliseerd bestuur onder een gouverneur-generaal. In 1896 werd de assimilatie-gedachte voor een aantal jaren losgelaten. Na afloop van de Eerste Wereldoorlog kregen de inheemsen burgerrecht als beloning voor hun aandeel in de oorlogsinspanning. Zij moesten echter van bepaalde Mohammedaanse rechten,

zoals polygamie, afstand doen. Tussen de beide wereldoorlogen werd het land door verscheidene crises getroffen (1920, 1927 en 1931), gepaard gaande met onlusten onder de Berbers. Na de capitulatie van Frankrijk in juni 1940, toonden de Algerijnse bestuursambtenaren zich loyaal tegenover de Vichy-regering. Hun bestuur eindigde door de Brits-Amerikaanse landing in Noord-Afrika op 8 november 1942. Tot de zomer 1944 was te Algiers het hoofdkwartier van de voorlopige Franse regering van Generaal De Gaulle gevestigd. Kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog brak in mei 1945 in Algerije een nationalistische opstand uit, die echter vrij spoedig kon worden onderdrukt.

Algerije heeft een bevolking van ruim 10 miljoen mensen, waarvan 80% inheemsen: Arabieren, Berbers met Arabische vermenging, Moren en Joden. Sedert 1870 zijn ze collectief genationaliseerd. De rest van de bevolking bestaat uit ruim 1 miljoen kolonisten van Europese afkomst, die hoofdzakelijk in het noordelijk deel van het land leven. Zij worden „colons” genoemd; 80% van hen is in Algerije geboren. De overige Europeanen (2%) zijn Spanjaarden, Italianen en Maltezers. De hoofdstad is Algiers. Andere belangrijke steden zijn Oran, Constantine, Bone en Sidi-Bel-Abbes. De taal: Frans, Arabisch, de godsdienst: Islam, R.K., Joods.

Ondanks de grootte van Algerije, is slechts 10% van de oppervlakte voldoende geïrrigeerd om een bevolkingsgrootte van betekenis te voorzien. Op deze 80.000 vierkante mijlen leven de meesten van Algerijes 10 miljoen inwoners.

Het land heeft een Middellandse-zeekust van meer dan 600 mijl. Langs deze Californië-achtige kust liggen verspreide vlakten, bedekt met wijngaarden, olijfbossen en vele fruitboomgaarden. Op deze kustvlakten kwamen de Fransen, Spanjaarden en Italianen het land ontginnen, de moerassen droogleggen en ze vormden vele nederzettingen waar de meerderheid van de 1 miljoen Europeanen leeft. Van de landbouwgronden is 20% in handen van de Europese boeren. De rest is in bezit van de autochtone bevolking. De wijnbouw is een belangrijke welvaartsbron. De veeteelt betreft hoofdzakelijk schapen en geiten. Ook de visserij is een belangrijke bron van inkomsten. De geschatte rijkdommen aan delfstoffen zijn groter dan die van Lotharingen, het Saar- en Ruhrgebied tezamen! De ontwikkeling van de mijnbouw staat nog aan het begin. De productie van steenkool, pe-

troleum en lood is de laatste jaren sterk toegenomen. Toch is de werkloosheid nog groot. Tienduizenden zochten na de Tweede Wereldoorlog werk in het Franse moederland.

Vóór de onafhankelijkheidsverklaring werd Algerije beschouwd als een integraal deel van de Franse Republiek. Het was verdeeld in een noordelijk en een zuidelijk gebied. Het eerstgenoemde omvatte de departementen Algiers, Oran en Constantine. Zij kozen afgevaardigden naar het Parijse parlement. Volledig Frans burger waren toen slechts de Fransen, de Joden en de Moslems, die op grond van krijgsdienst in oorlogsgebied, bezit of ontwikkeling, tot het burgerschap waren toegelaten. De Mohammedaanse niet-burgers hadden sedert 1919 een minderheidsvertegenwoordiging. Het zuidelijk gebied is hoofdzakelijk woestijn (gaat over in de Sahara) en telt slechts ongeveer 600.000 zielen; het stond onder militair bestuur.

Aan het hoofd van het bestuur van Algerije stond een gouverneur-generaal, die verantwoording was verschuldigd aan de minister van binnenlandse zaken te Parijs (en niet aan de minister van koloniën). Krachtens een statuut van augustus 1947 was er een wetgevende vergadering, bestaande uit 120 leden, waarvan de helft werd gekozen door de Europeanen en de Moslem-burgers, de andere helft door de overige Mohammedanen. Dit betekent min of meer, dat de Europeanen een „zesvoudige stem” hadden. Deze Assemblee stelde met 2/3 meerderheid de plaatselijke begroting vast en moest haar goedkeuring hechten aan bepaalde soorten door Parijs uitgevaardigde wetten. Overigens is het statuut nooit volledig van kracht geworden. Behalve de voornaamste Franse partijen vond men er de separatistische beweging MTLD (Mouvement du Triomphe des Libertés Démocratiques). Zij streefde naar de vorming van een onafhankelijke republiek en werd tegen het eind van de Tweede Wereldoorlog opgericht door Messali Hadj, een Algerijnse communist. Deze partij was door de Franse regering verboden. Verder waren er de gematigde nationalistenvan de Union Démocratique du Manifeste Algérien (UDMA) en de ADMA onder leiding van Ferhat Abbas. Beide bewegingen streefden naar gelijke rechten als de Fransen voor de inheemse bevolking. Zij waren voor het behoud van de banden met Frankrijk.

Eén van de voornaamste oorzaken van de opstand is de feodale economie geweest. Van de

5,6 miljoen ha bebouwde grond was 37% in handen van Europeanen. Van de 1300 grote landgoederen waren er slechts 50 in het bezit van Mohammedanen en van de 44.500 kleine boerderijen slechts 20.000. De door het moederland verstrekte kredieten kwamen voor 90% ten goede aan de Europeanen, die er hun wijnbouw mee uitbreidden ten koste van de productie van levensmiddelen en veevoeder.

Door een hoog geboortecijfer (40 à 50 per 1000) bij een sterfte van 15 à 20 per 1000, bedroeg de jaarlijkse bevolkingsaanwas 3%. Slechts 10% van de kinderen ging naar school. Er was veel ondervoeding, malaria en tbc. Bij de sociale voorzieningen namen de „echte Fransen” een bevoorrechte plaats in.

Er wordt beweerd dat de regeringsstructuur zodanig was, dat het een deel van Frankrijk is geweest. Dit is slechts gedeeltelijk waar. De dichtbevolkte kuststreken waren reeds lang georganiseerd in drie departementen, overeenkomende met die van Frankrijk. Deze werden in 1956 opgesplitst in twaalf departementen om, zo verklaarden de Fransen, de „beheerders” dichter bij de „beheerden” te brengen. Bovendien was er sedert 1947 een Algerijnse Assemblée van twee colleges, elk bestaande uit 60 leden en een regeringsraad om de resident-generaal te assisteren. Maar zelfs met deze „verzachtende” middelen, werd Algerije in werkelijkheid door Parijs bestuurd. De Fransen beschouwden Algerije nog steeds als een kolonie. De Mohammedanen werden niet als gelijken behandeld. Zelfs een beperkte samenwerking werd door de Fransen gesaboteerd. De drie Algerijnse departementen zouden, indien zij op dezelfde manier als de overige Franse departementen waren behandeld, 92 vertegenwoordigers naar Parijs kunnen zenden. Het waren er slechts 15. In Algerije, in naam deel van het Franse moederland, had de laatste grote revolutie plaatsgevonden in 1870/'71, waarna het onder

Franse heerschappij tot rust kwam, ofschoon er van tijd tot tijd nog wel kleine opstanden voorkwamen.

De verschillende inheemse leiders die naar voren werden geschoven, hadden moeite de stammen lange tijd verenigd te houden en dientengevolge was hun invloed maar van korte duur. Alles bleef betrekkelijk rustig, tot plotseling in mei 1945 een nationalistische revolutie uitbrak. De Fransen waren verrast en vele Europeanen werden vermoord vóór de revolutie werd onderdrukt.

Frankrijk heeft de nationale aspiraties nooit aangemoedigd of veel gelegenheid gegeven aan plaatselijke Moslem-politici, maar de veranderde wind was er de oorzaak van dat deze gevoelens zich toch ontwikkelden. De eerste revolutie in 1945 was spontaan. Door de mislukking gingen vele Moslem-leiders ondergronds werken. De nationalistische organisatie die zij wilden ontwikkelen, groeide uit tot ongeveer 3000 leden. De meesten onder hen waren echter onervaren en binnen enkele maanden had de Franse politie bijna de gehele organisatie opgerold. Frankrijk wilde niet luisteren naar de extreme eisen van de Algerijnse nationalistën, die uit de aanvankelijke tegenslagen, de nodige lessen trokken, met het gevolg dat de vlam van de nationalistische beweging steeds feller ging branden. In het geheim bouwden de Algerijnse leiders een ondergrondse organisatie op, die tenslotte bekend werd als het FLN (Front de Libération Nationale). Wapens werden binnengesmokkeld en de leden kregen een militaire training. De niets vermoedende Fransen ontspanden zich en trachtten de klok terug te zetten tot vóór 1939. Gedurende de volgende jaren werden energieke voorbereidingen getroffen voor de komende strijd tegen de Fransen. De manier waarop de strijd zou plaatsvinden was reeds gekozen, nl. *guerrilla*.

(Wordt vervolgd)

Uit de buitenlandse vakpers

Het Warschau-Pact

Bewapening en uitrusting

Ofschoon de Sovjets slechts 10 jaar nodig hadden om hun strijdkrachten na de Tweede Wereldoorlog van een moderne bewapening en uitrusting te voorzien, zijn zij niet zo snel geweest de legers van de satellietlanden opnieuw uit te rusten. Een groot aantal verbeterde of nieuwe wapens behoort tot de normale bewapening van eenheden in Rusland zelf, en deze worden slechts sporadisch waargenomen bij de eenheden van de Warschau-Pactlanden. Dit is o.m. het geval met de nieuwe M55-kanonnen, de 8-wielige BTR60P en het gemechaniseerde ASU85-kanon. De legers van de satellietlanden worden wel voorzien van nieuwe wapens, maar het geschiedt in een langzaam tempo.

Karakteristiek voor de richting waarin de ontwikkeling van de moderne bewapening en uitrusting zich voltrekt zijn de volgende factoren.

1. Verhoogde vuurkracht. Het kaliber en de dracht van de artillerievuurmonden zijn vergroot. Het 76 en 85 mm kanon zijn vervangen door de 100, 122 en 130 mm, de 122 mm houtwitser is opgevolgd door de 152 mm. De zware artillerie gebruikt aan vuurmonden alleen nog maar de 203 mm houtwitser, voorts zijn nieuwe lanceerinrichtingen voor raketten in de bewapening opgenomen.

2. Grotere bescherming. De infanterie is nu uitgerust met gepantserde wielvoertuigen en de artillerie heeft gepantserde trekkers en verkenningsvoertuigen ter beschikking. Verschillende nieuwe tanks, speciaal bestemd voor verkenningstaken en luchtlandingsoperaties, zijn toegevoegd aan de verbeterde standaardtypes. Op een enkele uitzondering na hebben alle voertuigen nu een bovenpantser.

3. Beweeglijkheid. Alle gepantserde personeelsvoertuigen en de lichte verkenningstanks zijn amfibisch. Verschillende soorten helikopters worden in toenemende mate gebruikt. De technieken, toe te passen bij luchttransport en luchtlandingen, worden voortdurend verbeterd. Nieuwe wielvoertuigen zijn aan de reeds bestaande transportvoertuigen toegevoegd. Speciaal gemodificeerde trekkers, zowel op wielen als rupsen, zijn in gebruik bij de strategische raketenheden. Gedurende de laatste 10 jaar zijn 5 verschillende types mobiele luchtdoelraketten ingevoerd ter vervanging van de minder doelmatige zware luchtdoelkanonnen. Er is een duidelijke voorkeur voor wapens die onder kernwapenomstandigheden kunnen worden ingezet. De 152 mm M55, het standaardwapen van de divisie-artillerie, is in staat zowel nucleaire als conventionele munitie te verschieten. De kleinere kalibers zijn voornamelijk antitankwapens.

Een verdere aanpassing van de legers van de satellietlanden aan de Sovjet-standaard moet worden verwacht. Ofschoon Tsjechoslowakije en Polen nu Russische wapens en uitrusting in licentie produceren, is de ontwikkeling van de nationale bewapening en uitrusting van weinig of geen betekenis. Alleen Tsjechoslowakije fabriceert uitrusting die aanmerkelijk afwijkt van de Russische standaard, maar dit wordt

waarschijnlijk door de Sovjets toegestaan teneinde de Tsjechische wapenindustrie volledig te eigen bate te kunnen gebruiken.

Politieke betekenis

Twee dagen nadat West-Duitsland tot de NAVO was toegetreden, begon in Warschau een conferentie van Oosteuropese landen voor, zoals de doelstelling officieel luidde, „de handhaving van Europese vrede en veiligheid”.

De partij- en regeringsleiders van Albanië, Bulgarije, Hongarije, Polen, Roemenië, Tsjechoslowakije, Oost-Duitsland en de Sovjet-Unie woonden de conferentie, die van 11 tot 15 mei 1955 duurde, bij. Op 14 mei werd een verdrag van vriendschap, samenwerking en onderlinge steun gesloten, het zg. Warschau-Pact. In art. 4 van het verdrag beloofden de partners elkaar onderlinge steun voor een periode van 20 jaar ingeval van gewapende agressie tegen een of meer van hen in Europa. Het verdrag kwam niet als een verrassing, daar tijdens een voorgaande bijeenkomst in Moskou reeds bedreigd hiertoe over te gaan, indien West-Duitsland tot de NAVO werd toegelaten. In het Westen werd veelal gemeend, dat dit pact slechts een propagandistische waarde had als demonstratie tegen de NAVO, omdat de Sovjet-Unie ook zonder dit verdrag toch reeds een grote militaire invloed had in de satellietlanden.

Dit is niet waar, er zijn beslist concrete bestaansredenen aan te wijzen.

Dat de Sovjetregering in 1955 besloot de bestaande bilaterale verdragen te vervangen door een onderlinge verdedigingssteunafpraak vindt zijn diepere oorzaak in de ingrijpende veranderingen, die na de dood van Stalin in de strategie van de Sovjet-Unie plaatsvonden. Door de weigering van Tito om orders uit Moskou blindelings op te volgen en door de onafhankelijke houding van Rood-China ging het systeem van directe leiding aan de verschillende communistische partijen door het Sovjet-Partijcomité steeds stroever werken. Stalins opvolgers streefden ernaar daarom, tot een integrale strategie te komen. De communistische partijen van de satellietlanden moesten vrijwillig het Sovjetleiderschap erkennen. Op het politieke vlak zouden de bijeenkomsten van de partijleiders tot integratie leiden; op economisch terrein moest de comecon hiervoor zorgen; het Warschau-Pact zou een dergelijke rol in de militaire lijn vervullen.

Daarenboven was in het voorjaar van 1955 een nieuw militair verdrag in het Oosten noodzakelijk geworden, om een legale basis te scheppen voor de legering van Sovjettroepen in de satellietlanden. Tot dat tijdstip was de aanwezigheid van het Sovjetleger in Hongarije en Roemenië (voor de bescherming van de aanvoerlijnen naar het door de Sovjets bezette deel van Oostenrijk) geregeld door een clause in de vredesverdragen met deze landen. Door de ondertekening van het Oostenrijkse staatsverdrag hadden deze clauses hun betekenis verloren. Het was geen toeval dat het Warschau-Pact werd gesloten een dag voordat het

Oostenrijkse staatsverdrag werd getekend! Wat het Warschau-Pact in de praktijk betekende werd duidelijk toen de Sovjet-Unie de bepalingen misbruikte om de Hongaarse opstand in november 1956 te onderdrukken. Het verdrag bevat namelijk geen bepalingen voor een dergelijk gewelddadig ingrijpen in interne aangelegenheden van een lidstaat. De verplichting tot steun is alleen van toepassing bij agressie van buitenaf. De enige keer dat tot nu toe het Warschau-Pact in werking trad geschiedde dus door het pact te schenden.

Met het verdrag kan de Sovjet-Unie de satellietlanden onder controle houden, waarbij de bilaterale vriendschapsverdragen en afspraken betreffende het legeren van Sovjettroepen in die landen een en ander nog in de hand werken. Door zijn structuur versterkt het pact de Sovjethegemonie, ook al is theoretisch het hoogste leidinggevende orgaan — het Politieke Advies Comité — samengesteld uit de vertegenwoordigers van alle lidstaten. In werkelijkheid zijn echter het Verenigd Opperbevel en het Secretariaat de toporganen. De ontwikkeling van de organisatie van het Warschau-Pact toont aan dat het in eerste instantie niet aan de Sovjetverwachtingen voldeed.

In Polen moest de Russische Maarschalk Rokossovski zich terugtrekken als minister van defensie; in Hongarije sloot het gehele leger zich bij de opstandelingen aan en de eenheden van Roemenië en Tsjechoslowakije konden niet worden ingezet om de Hongaarse opstand te onderdrukken. De Sovjetleiders hebben hieruit de noodzakelijke lessen getrokken en verschillende maatregelen ter verbetering toegepast. Alle werkgroepen werden in Moskou gevestigd en kregen een Russisch officier tot voorzitter. Een Sovjet-Generaal is chef-staf van het Verenigd Opperbevel en tevens hoofd van het secretariaat. De opperbevelhebber is thans Sovjet-Maarschalk Grechko, die tevens plaatsvervangend minister van defensie van de Sovjet-Unie is.

Volgens art. 4 is de toepassing van het pact beperkt tot Europa. De communistische landen in Azië zijn niet in de organisatie opgenomen, ofschoon de toenmalige minister van defensie van Rood-China bij de oprichtingsvergadering aanwezig was. Deelneming van

Rood-China in de staven is door dit land, ondanks herhaald aandringen van de Sovjet-Unie, geweigerd, als zijnde een ontoelaatbare beperking van zijn soevereiniteit. Communistische leiders uit Azië woonden slechts éénmaal een bijeenkomst van het Politieke Advies Comité bij; meningsverschillen in het communistische kamp verhinderden samenwerking.

Met uitzondering van Albanië en Joegoslavië is het Warschau-Pact alleen van toepassing op de communistische landen in Europa. Formeel voorziet het ook niet in het geval, dat het Aziatische deel van de Sovjet-Unie wordt aangevallen. Het verdrag bepaalt dat, afhankelijk van de omstandigheden, de lidstaten delen van hun strijdkrachten onder het Verenigd Opperbevel stellen. Oost-Duitsland is echter verplicht al zijn strijdkrachten ter beschikking te stellen. Uitzonderd de Sovjet-Unie zijn alle ministers van defensie van de lidstaten ondergeschikt aan de opperbevelhebber van de Warschau-Pacteenheden v.w.b. de door hun land ter beschikking gestelde eenheden. Hierdoor is het Verenigd Opperbevel functioneel supranationaal.

Berichten omtrent de huidige stand van samenwerking tussen de eenheden van de Warschau-Pactlanden duiden erop, dat pogingen worden gedaan om de problemen op het gebied van standaardisatie, opleiding, logistiek en algemene coördinatie op te lossen. De laatste 3 jaar zijn er op het gebied van de integratie belangrijke vorderingen geboekt.

Het propagandistische karakter en de daarop gerichte activiteiten van het Politiek Advies Comité moeten ons niet blind maken voor het feit dat het Warschau-Pact een belangrijk instrument voor de Sovjet-Unie is om zijn positie in de satellietlanden te behouden en de agressieve politiek van het Sovjetblok te steunen.

„Bewaffnung und Ausrüstung der Armeen des Warschauer Paktes”, in „Soldat und Technik”, maart 1965
„Die Politische Bedeutung des Warschauer Paktes”, door dr. Wagenlehner, in „Soldat und Technik”, maart 1965

F. v. d. P.

Nieuwe wegen in de communistische economie

Ernest Conine, voormalig correspondent van de „Los Angeles Times” in de S.U. en andere Oosteuropese landen en bekend commentator geeft in dit artikel een overzicht en een beoordeling van de stand van zaken m.b.t. recent voorgestelde of reeds ingevoerde veranderingen in het communistische macro-economische systeem. Kennisneming van de hoofdzaken van deze ontwikkelingen is dáárom zo interessant, omdat de huidige communistische leiders na 35 jaren van straffe centrale planning thans hun vertrouwen schijnen te willen stellen in principes die in het westen algemeen geldend zijn, nl. het baseren van de productie naar omvang en samenstelling op de effectieve vraag en het rentabiliteitsbeginsel. Frappant is ook het tempo waarin de veranderingen zich aandienen. In enkele jaren veroorzaakt de berichtgeving uit de communistische landen een grote hoeveelheid stof ter overdenking. Hieronder volgt ter illustratie een aantal berichten die karakteristiek zijn voor de hervormingen die zich voltrekken.

— Op 27 oktober 1963 meldt de Pravda dat men in

vele steden slechts lampen van 100 en 150 W kan kopen. Het is niet het eerste jaar dat lampen met een geringere lichtsterkte niet te koop zijn. Andere artikelen die van tijd tot tijd niet verkrijgbaar zijn: scheermesjes, keukengerei en kussens. De centrale planning en/of uitvoering vertonen gebreken.

— In mei 1964 krijgen de „Bolsjewiska en Mayak” textielfabrieken te Moskou en Gorki toestemming om de samenstelling van hun productie vast te stellen op basis van orders ontvangen van winkels of andere verkooporganisaties.

— 20 oktober 1965, slechts een week na de val van Chroestsjof decreeteert het Kremlin dat de principes van het Bolsjewiska-Mayak-experiment medio 1965 ook zullen worden toegepast bij 1/3 van alle schoeisel- en kledingfabrieken in het land.

— December 1964. Berichten bereiken ons over een langdurig debat over de vraag of het pad van de gedetailleerde centrale planning niet voor alle consumptiegoederen moet worden verlaten. Experimenten worden genomen in kolenmijnen en machinefabrieken

om de produktie eveneens te baseren op klantenorders.

— Het Poolse regime sluit in januari 1965 een overeenkomst met de „kapitalistische” industriële reus van West-Duitsland, Krupp. Krupp zal kennis, inzicht, ervaring en uitrusting fourneren; de Polen terreinen, fabrieken en arbeid. De winsten uit verkopen zullen aan beide zijden van het „IJzeren gordijn” terecht komen.

— Een groep Amerikaanse zakenlieden keert terug van een bezoek aan Moskou met het bericht dat Premier Alexei Kosygin onder bepaalde voorwaarden soortgelijke gemeenschappelijke zaken met de V.S. zou willen ondernemen.

— De Joegoslavische regering moedigt de oprichting aan van hotels en restaurants in particuliere eigendom om de buitenlandse toeristen langs de mooie Adriatische kust beter van dienst te kunnen zijn.

— De Hongaarse Kamer van Koophandel stelt dat de opleiding van reclame-experts een urgente zaak is ten einde de export te kunnen bevorderen.

Als men deze feiten projecteert op de toestanden van enkele jaren geleden wrijft men zich toch wel de ogen uit. Intussen zal men wel hebben te bedenken dat dit proces van liberalisatie zich voorshands strikt beperkt tot de economische sfeer. De Sovjetburger leeft nog steeds in een sfeer van onderdrukking, die zelfs bezoekende communistische kameraden benauwt.

Voor een goede beoordeling van de veranderingen die zich nu voltrekken is een nadere beschouwing van de economische geschiedenis van de S.U. nodig.

Centraal geleide economie

Het Russische communisme, gevestigd door Lenin en voortgezet door zijn opvolgers, was in de eerste plaats een systeem om de macht te grijpen en te behouden in een land dat 1/7 gedeelte van het aardoppervlak omvat. In dit systeem verkreeg de centraal geleide economie een natuurlijke plaats in de pyramidale structuur, die tot doel had alle macht in handen van enkele mannen aan de top te leggen. De gecentraliseerde planning deed meer dan drie decennia geleden haar intrede in de Sovjet-Unie. Het eerste doel was een snelle industrialisatie te bewerkstelligen. Daarvoor zijn hoge investeringen noodzakelijk. Door het ontbreken van buitenlands vermogen konden hoge investeringsniveaus alleen worden bereikt ten koste van de produktie van consumptiegoederen. Niettemin slaagde de S.U. erin een investeringsvolume te behalen dat gewoonlijk 25-30% van de bruto nationale produktie bedroeg. In de V.S. beliep dat percentage ongeveer 20% (Nederland 22,5%). De investeringsactiviteiten concentreerden zich vooral op de zware industrie; de landbouw en de consumptiegoederenindustrie moesten zich tevreden stellen met de kruimels van de tafel. Onder Stalin kregen vooral elektrische centrales, de staalindustrie en de machine-industrie prioriteit. Chroestsjof breidde de lijst uit met de petroleum-, aardgas- en chemische industrie. De centrale planners stelden de produktiedoelen vast, rekening houdend met de beschikbare capaciteit. De bedrijfsleiders kregen zonder meer opdracht wat te produceren en hoeveel. De prijsbepaling geschiedde eveneens centraal, vaak zonder dat enig verband met de produktiekosten werd gelegd. De planningbureaucratie regelde even-

eens de toelieferingen, de vervanging en modernisering in de bedrijven.

Zo was in essentie het economisch systeem, dat onder Stalin en Chroestsjof algemeen werd gehanteerd in de Sovjet-Unie, de Europese satellieten en China. De ervaring heeft geleerd dat in dergelijk systeem de industrialisatie zich in een indrukwekkend tempo kan voltrekken. Maar om de hoge investeringsgraad te handhaven moeten grote offers worden gebracht die geen volk ooit vrijwillig op zich nam, nl. het leven onder een straffe staatsdictatuur en het verdragen van vaak nijpende armoede.

De gebreken van het systeem

Thans, nu de S.U. met gemak haar tweede plaats als industrieland handhaaft, blijkt de geleide economie defecten te gaan vertonen die duidelijk samenhangen met de groei.

Het eerste probleem vormt de huidige omvang van de Sovjetecconomie. Thans zijn er ca. 200.000 bedrijven, die gezamenlijk ongeveer 20 miljoen verschillende produkten voortbrengen. Gosplan (de centrale planninginstantie te Moskou) ziet slechts kans om van 18.000 zg. hoofdprodukten (0,1%) de produktie te regelen. De rest gebeurt door de vele lager gestructureerde planningafdelingen. Men verwacht, dat bij handhaving van het huidige systeem tegen 1980 de hoeveelheid werk verbonden aan de centrale produktieregeling $36 \times$ zo groot zal zijn. De greep op industrie en handel blijkt minder vast dan men zou veronderstellen. Er komen meer en meer transacties voor langs illegale kanalen om de produktie en de bevoorrading op gang te houden. Zonder deze zaken zou de Sovjetecconomie met nog meer moeite functioneren. De ernstige tekortkomingen schuilen evenwel in het gehanteerde systeem van produktiebonussen en het nauw daarmee samenhangende gebrek aan terugkoppeling van de afnemer naar de producent. De fabrieksleiding en de arbeiders ontvangen in de S.U. bonussen naar de mate waarin de gestelde produktiedoelen worden overschreden. De produktie wordt voor de bonusberekening uitgedrukt in ongedifferentieerde eenheden als tonnen, aantallen, meters enz. In de Sovjetpers zijn vele voorbeelden verschenen van de averechtse werking van het bonussysteem. Om de planhoeveelheden te halen en te overschrijden maken de managers de produkten bv. onnodig zwaar of zij tornen aan de kwaliteit en de afwerking. Onbevredigde behoeften, slechte kwaliteit, verspillingen en inefficiënties zijn het onvermijdelijke gevolg. Ook de technische vernieuwing en vervanging worden achterwege gelaten, want produktieverlies betekent bonusverlies. Bovendien worden de gunstige invloeden van de verkoopmarkt onder gezonde concurrentieverhoudingen totaal gemist. De klant ziet zich a.h.w. gesteld tegenover monopolisten, waarvan hij volkomen afhankelijk is. Het streven naar autarkie heeft de handel met het buitenland goeddeels uitgeschakeld, zodat ook deze stimulans ontbreekt. Tenslotte kan nog het gelijktijdig vóórkomen van overschotten en tekorten worden genoemd, vooral van consumptieartikelen. Het overschot aan onverkocht schoeisel bv. beloopt een bedrag van 3 miljard roebel (f 11,8 miljard).

De leiders in het Kremlin zijn het meest verontrust door de sterke daling van de groei van de industriële produktie. Hieronder volgen de officieel in Rusland gepubliceerde groeicijfers van de laatste jaren:

1959:	11%	1962:	9,5%
1960:	10%	1963:	8,5%
1961:	9,2%	1964:	7,1%

N.B. De agrarische produktie is hierin niet begrepen. Ware dit wel het geval, dan zouden de dalingspercentages nog markanter zijn.

Hervormingen

Op 9 september 1962 veroorzaakte de Pravda een sensatie door publikatie van het artikel van prof. Y. G. Liberman van het Instituut voor techniek en economie te Charkow. Het zijn Libermans voorstellen die ten grondslag liggen aan de experimenten die thans plaatsvinden. In het kort komen ze hierop neer.

1. De centrale planners moeten voortgaan met het bepalen van de produktiedoelen, het produktieassortiment en leveringsdata.

2. Alle andere beslissingen op het gebied van personeelswerving, beloningen, produktietechnieken enz. worden genomen door de leiding van het bedrijf.

3. Bonussen voor de leiding en de arbeiders worden niet meer gerelateerd aan de ruwweg gekwantificeerde produktie, maar aan de netto opbrengsten van het bedrijf. Hoe hoger de netto opbrengst, hoe hoger de bonus. „Wat goed is voor de gemeenschap is ook goed voor het bedrijf”.

4. Het bedrijf ontvangt geen opbrengst voor onverkoopte of geweigerde produkten of diensten.

Wij zouden deze hervormingen, die thans nog in het experimentele stadium verkeren, kunnen samenvatten als een poging om een markteconomie in communistische stijl te creëren. Het is interessant om kennis te nemen van de toelichting die prof. Liberman zelf gaf op het eerdergenoemde experiment bij Bolsjewiska en Mayak kledingindustrie, gepubliceerd in het Engelse tijdschrift „The Economist”:

Het totale produktievolume wordt door het centrale planbureau vastgesteld in een geldbedrag en is gebaseerd op een analyse van factoren als toeneming van de bevolking, toeneming van de koopkracht en bepaling van het inkomensgedeelte dat aan kleding en stoffen zal worden besteed. Het plan stelt niet vast welke stijl en welke modellen en maten moeten worden gemaakt. Deze zaken worden geregeld in contracten tussen de fabriek en haar afnemers. De prijzen worden eveneens in het contract opgenomen en zijn gebaseerd op gemiddelde prijzen zoals die voorkomen in de prijslijst van de regering, maar moeten worden aangepast op basis van de nieuwigheid, de aantrekkelijkheid, het gemak, de verpakking van het artikel enz. Het welslagen van de produktie wordt in eerste instantie

beoordeeld naar de verkoopbaarheid en in tweede instantie naar de rentabiliteit.

Als deze voorstellen algemeen toepassing zullen vinden betekenen zij een ware omwenteling in de communistische maatschappij. Het betekent zonder meer een verregaande decentralisatie van de besluitvorming op economisch gebied. Zal deze worden gevolgd door een decentralisatie van de besluitvorming op politiek gebied?

Er bestaat ongetwijfeld verzet tegen doorvoering van Libermans plannen en kritiek op zijn ideeën. Het Russische ministerie van financiën opponeerde in oktober 1964 tegen het „libermanisme”, omdat het zweemt naar het kapitalisme en in de praktijk tot hogere kosten zou leiden. Voorts is het de vraag of het criterium van de rentabiliteit betrouwbaar kan worden geacht zolang prijzen worden gehanteerd, die de economische werkelijkheid niet weerspiegelen.

Het systeem van prijsvorming en prijsstelling zal zeker ook aanpassing behoeven. Ook is het de vraag in hoeverre men in staat en bereid is het de min of meer gunstige vestigingsplaatsfactoren te laten meespreken. Hoe stelt men zich een vruchtbaar samenspel van vraag en aanbod voor bij geheel of bijna geheel monopolistische marktverhoudingen? Zal men bereid zijn om onrendabele bedrijven te sluiten, met aanvaarding van nadelen als tijdelijke werkloosheid en verliezen op produktie en investeringen? Voorwaar, het behoort de critici niet aan munitie te ontbreken. Schr. beschouwt tenslotte de ontwikkelingen in de satellietlanden, waarbij vooral Tsechoslowakije en Oost-Duitsland opvallen door soortgelijke hervormingen. In Joegoslavië, waar reeds 15 jaar geleden tot economische decentralisatie, het aanvaarden van westerse hulp, en een partiële terugkeer tot de particuliere eigendom werd besloten, blijkt de strijd tussen voor- en tegenstanders van de economische liberalisatie nog steeds niet te zijn geluwd (Kardelj-Rankovic).

In hoeverre geven de recente gebeurtenissen nu reden tot de hoop dat het communisme zich zal ontwikkelen tot een soort parlementair socialisme dat niet teveel afwijkt van democratisch socialisme in West-Europa? Volgens Conine is de huidige gisting in vrijwel alle communistische landen slechts reden voor optimistische verwachtingen op lange termijn. Democratie in westerse stijl valt nog nergens waar te nemen. Er is evenmin enige garantie dat de beschreven ontwikkelingen zich zullen voortzetten. Maar de tijd en het voortdurend speuren naar meer economische doelmatigheid pleiten voor een voortgang van de liberalisatie.

„Communism's new economics”, door E. Conine, in „Harvard Business Review”, mei/juni 1965. L.C.v.Z.

Wetenschappelijke benadering van militaire problemen

Momenteel is er een levendige gedachtenwisseling gaande over de vraag, of de strijdkrachten zijn gediend met wetenschappelijk advies. Dit probleem deed zich in feite voor het eerst in de Tweede Wereldoorlog voor, toen door de steeds verder voortschrijdende techniek de besluitvorming van de militaire leiders bijzonder moeilijk werd.

Zowel de strategie als de tactiek zijn steeds aan veranderde opvattingen onderhevig geweest, als gevolg

van wetenschappelijke en technische ontwikkelingen. Tot ongeveer 100 jaar geleden werd de technische ontwikkeling echter in hoofdzaak bepaald door ervaring en inspiratie, zonder dat de wetenschap hierbij eigenlijk een rol speelde. Bijgevolg ging deze ontwikkeling zeer langzaam en het militaire denken kon zich hierbij gemakkelijk aanpassen. In de Eerste Wereldoorlog deed echter de luchtmacht haar intrede en hiermee werd een factor in de militaire gedachtenwereld geïntro-

ceerd, die het traditionele denken vrijwel onmogelijk maakte. Dit bleek duidelijk bij het begin van de Tweede Wereldoorlog, toen beide partijen niet in staat bleken, een realistische evaluatie op te maken van de rol die de luchtmacht zou spelen. Men begon derhalve met een gebruik van deze component van de strijdkrachten op basis van een „trial-and-error“-methode en dit leidde tot opzienbarende mislukkingen. Eerst toen de resultaten van de luchtaanvallen op wetenschappelijke wijze werden bestudeerd, trad hierin verbetering op. Hier deed dus op een zeer laat tijdstip de wetenschappelijke analyse haar intrede in de van huis uit zeer conservatieve militaire wereld. De wetenschap speelde verder een zeer belangrijke rol in de Tweede Wereldoorlog, toen Sir Robert Watson-Watt het radarprincipe — reeds bekend als een laboratoriumfenomeen — wist om te zetten in een operationeel bruikbaar systeem, als component van de luchttoerlog. Hiertoe liet hij door wetenschappelijk gevormde medewerkers niet alleen nagaan, hoe het nieuwe materieel voldeed, doch tevens hoe het in de reeds bestaande systemen kon worden ingepast. Deze vorm van activiteit noemde hij „operational research“, operationeel spuurwerk. Dit spuurwerk is derhalve een wetenschappelijke studie van de operaties, waarbij gebruik wordt gemaakt van zowel experimentele als theoretische technieken. Hierbij houdt de experimentele techniek zich bezig met het verzamelen van gegevens door waarneming, beproeving en meting; de theoretische techniek daarentegen berust in hoofdzaak op de beginselen van de waarschijnlijkheidsleer en de toepassingen daarvan. Het doel van het operationele spuurwerk is bijgevolg het voorspellen van de resultaten van bepaalde veranderingen op operationeel gebied. In het VK wordt doorgaans het operationeel spuurwerk in drie categorieën ingedeeld:

- a. de experimentele analyse van technische en militaire problemen, verbonden aan het invoeren van nieuw materieel of nieuwe technieken;
  - b. de studie van de tactische consequenties verbonden aan de invoering van nieuw materieel of nieuwe methodieken, met name v.w.b. het bereiken van een maximaal rendement;
  - c. de analyse van de militaire plannen in het kader van de strategie; d.w.z. het bereiken van een maximaal resultaat in relatie tot het gestelde strategische doel.
- In wezen zijn er echter nog twee andere vormen van spuurwerk, die niet onvermeld mogen blijven:
- d. de analyse van operationele systemen, voorafgaand aan de ontwikkeling van specifieke wapensystemen, waarbij niet alleen de componenten van het systeem worden onderzocht, maar tevens hun interrelatie en gezamenlijk rendement;
  - e. de analyse van plannen m.b.v. „speltechniek“ ten behoeve van o.a. de besluitvorming.

Al deze vormen hebben ongetwijfeld grote waarde, indien met vaste parameters kan worden gemanipuleerd; dit is echter lang niet altijd het geval, bv. niet zodra de menselijke factoren mede in beschouwing moeten worden genomen. Het is dan ook nog de vraag, in hoeverre de nieuwe technieken van theoretische analyse bij onbepaalde parameters kunnen worden toegepast. Analooq aan het verschijnen van het vliegtuig in de Eerste Wereldoorlog kan thans het nucleaire wapen niet worden benaderd op basis van ervaringsgegevens.

De twee op Japan afgeworpen kernwapens vormen immers onvoldoende houvast voor een diepgaande analyse! De kernwapendreiging is echter een gevolg van de moderne wetenschappelijke vorderingen en het is voor de hand liggend, dat alle problemen aan deze dreiging gerelateerd, slechts via een wetenschappelijke analyse kunnen worden benaderd. Geen wonder, dat het aandeel van wetenschap en techniek bij de ontwikkeling van moderne wapensystemen steeds toeneemt, terwijl het zuiver militaire aandeel voortdurend afneemt, indien althans onder het militaire aandeel de vruchten van werkelijk militaire ervaringen wordt verstaan. Zeer in het algemeen kan dan ook worden gesteld, dat naarmate meer wetenschappelijke en technische kennis in een wapensysteem worden samengebracht, het bepalen van de juiste gebruiksmethoden goed via de lijnen van het traditionele militaire denken zal kunnen geschieden. Bijgevolg zullen thans oorlogvoering en militaire plannen slechts mogen berusten op een degelijke wetenschappelijke analyse. Het opmaken van militaire plannen bestaat in wezen uit:

- een evaluatie van de dreiging;
- het vaststellen van de benodigde machtsmiddelen, hun samenstelling, hun structuur en hun gebruik in relatie met de geëvalueerde dreiging.

Plannen op korte termijn zijn gebaseerd op de aanwezige middelen aan beide zijden op dit moment en in de nabije toekomst. Het operationele aspect is hierbij derhalve dominerend. Teneinde van advies te kunnen dienen — o.a. op basis van een wetenschappelijke analyse van militaire oefeningen — moeten wetenschapsmensen en technici worden toegevoegd aan alle hogere staven. Hun werk zal resulteren in meer efficiënte toekomstige oefeningen en verbeterde doctrines op strategisch en tactisch gebied.

In nog veel sterkere mate is het noodzakelijk wetenschappelijk gevormde medewerkers te betrekken in de plannen op lange termijn. Hierbij is het immers nodig voorspellingen te doen over de mogelijke wetenschappelijke en technische ontwikkelingen in de komende 10 à 15 jaren. De moeilijkheid hierbij is, dat deze ontwikkelingen — in tegenstelling met zaken als bv. de groei van de wereldbevolking — in wezen niet zijn te voorspellen, daar ze afhankelijk zijn van het al of niet optreden van een „break-through“. Wel kunnen bepaalde tendensen worden vastgesteld en een zekere mate van „voorspelling“ is zeker aanvaardbaar, indien de beperkingen daarvan worden gerealiseerd. Op internationaal niveau, o.a. AGARD, zijn dan ook succesvolle pogingen gedaan om op deze basis te komen tot gezonde plannen op lange termijn. Door wijlen prof. von Karman werd bv. ten behoeve van de NAVO een voorspelling opgesteld over de wetenschappelijke ontwikkelingen in de komende 10 jaren en hun consequenties op militair gebied. Voortdurende revisies — volgens von Karman iedere 3 jaar! — zijn daarbij echter noodzakelijk.

De militaire wereld is er thans één, waarin de situaties zich niet meer herhalen. Op straffe van foutieve beslissingen moet momenteel de besluitvorming berusten op wetenschappelijke methodes, zowel v.w.b. de militaire politiek, als de strategie en de tactiek.

„Scientific approach to military problems“, door R. Schrader, in „Military Review“, juli 1965 R.H.

De drogreden van de „domino's”

De toestand in zuidoost-Azië wordt vaak vergeleken met een serie in één rij opgestelde dominostenen. Indien één daarvan valt, vallen ze alle. In feite heeft deze meer of minder officieel aanvaarde analogie — de zg. „dominotheorie” — het denken over dit deel van de wereld in de laatste tien jaren bijzonder sterk beïnvloed. In concreto gesteld zou een eventuele inbezitting van Vietnam door de communisten volgens deze theorie onvermijdelijk moeten worden gevolgd door een soortgelijk lot voor Cambodja, Laos, Thailand, Maleisië, Birma en Indonesië; wellicht zouden zelfs ook de Filippijnen daaraan niet kunnen ontkomen. Slechts de grote macht van de V.S. zou in staat zijn, dit proces te doorkruisen.

De analyse van deze theorie leidt tot een conclusie, die slechts zeer zelden wordt getrokken. De stelling dat „de val van één, alle anderen doet vallen” impliceert immers eveneens, dat „indien er één blijft staan, allen overeind zullen worden gehouden”. Indien deze gevolgtrekking echter in de praktijk wordt onderzocht, blijkt zij geenszins houdbaar. Terwijl Vietnam energiek wordt verdedigd, blijkt immers Indonesië bv. steeds sterker naar het communisme af te glijden. Deze ironie van het lot wordt in Australië wellicht beter aangevoeld dan in de V.S.

Maleisië als staat kraakt eveneens in zijn voegen als gevolg van de Indonesische „confrontatiepolitiek”. Veel te weinig wordt in dit verband ingezien, dat één van de blijvende legaten van een koloniaal bestuur een groot onderling wantrouwen tussen de gedekoloniseerde landen en een sterke relatie met de vroegere koloniserende natie — zij het in positieve of negatieve zin — blijkt te zijn. De interrelatie van de nieuwe staten laat alles te wensen over, voor het lot van het andere land bestaat weinig of geen belangstelling, gemeenschappelijke belangen zijn niet aanwezig.

De gehele „dominotheorie” is hiermee van twijfelachtige waarde geworden. Het is immers zeer goed mogelijk dat Zuid-Vietnam zou voortbestaan onder een niet-communistisch regime, terwijl Indonesië wel communistisch wordt geregeerd en Maleisië in een toestand van desintegratie geraakt.

De door Mao-Tse-Toeng geformuleerde regel voor de guerrilla-oorlog — „de steden omgeven door het land” — wordt thans in zuidoost-Azië op zeer grote schaal toegepast. Zuid-Vietnam is dan de — belegerde — „stad”, Indonesië, Birma en straks wellicht Maleisië het „land”!

Er zijn nog andere, tot nu toe niet in het geding gebrachte, factoren in de interrelaties van de Aziatische landen, die de „dominotheorie” aanvechtbaar maken. De voor het koloniale tijdperk bestaande relaties — hoe gering overigens ook — waren doorgaans vijandig van aard. Na het dekolonisatieproces zijn deze vijandige gevoelens onmiddellijk weer opgelaaid. Zo zijn bv. Thailand en Birma uitgesproken vijanden geweest, en Cambodja was steeds in gevaar van overweldiging door Vietnam en Birma. Spanningen tussen Malakka en Thailand bestaan eveneens reeds eeuwen lang. Dat hierdoor de politiek van deze landen thans sterk wordt beïnvloed, is alleen maar vanzelfsprekend.

De huidige vijandigheid tussen Indonesië en Maleisië is evenmin alleen maar een gevolg van de ambities

en emoties van Soekarno. Malakka en Sumatra waren vóór het koloniale tijdperk in feite een eenheid, slechts zelden speelde Java een politieke rol in dit gebied. De Japanners hebben in het laatste deel van de Tweede Wereldoorlog zelfs nog getracht deze oude toestand — etnografisch juist! — te herstellen. Zowel een desintegratie van Maleisië als een verbrekken van Indonesië zou tot een dergelijke samenvoeging aanleiding kunnen zijn. Aanspraken van de Filippijnen op Saba (Noord-Borneo) en de geloofsgrenzen in de Filippijnen zelf (Moslims — Rooms-Katholieken) zijn verdere overwegingen in dit verband. Al deze aspecten zijn voor de bevolking van de landen in zuidoost-Azië veel belangrijker, werkelijker en urgenter dan de strijd pro of contra het communisme. Het axioma „de vijand van mijn vijand is mijn vriend” is in dit deel van de wereld nog zeer geloofwaardig.

De dominotheorie berust voorts op een veronderstelling, die nauwelijks vleiend is voor het begrip „democratie”. Deze veronderstelling is, dat het communisme een grote aantrekkelijkheid bezit voor de bevolking van de betrokken staten, en dat de innerlijke kracht tot weerstand daartegen ontbreekt.

Ondanks de afwezigheid van communistische legers in dit gebied verspreidt het communisme zich snel, dank zij de activiteiten van bv. Viet-Kong, Patet-Lao, enz. Om dit tegen te gaan zijn Westerse strijdkrachten noodzakelijk. Deze redeneertrant komt echter erop neer, dat het communisme de gunst van de bevolking weet te winnen, doch dat het anti-communisme is aangewezen op militaire steun van buiten! Een conclusie met een wrange smaak!

Een dieper onderzoek van deze materie voert tot de gevolgtrekking, dat niet het communisme, of anti-communisme, indruk maakt op de betrokken bevolkingen, doch dat het nationalisme de beheersende factor bij de publieke opinie is. Dit nationalisme was, en is nog, in de meeste gevallen vereenzelvigd met het voeren van een anti-Europeaanse politiek. De aanwezigheid van Westerse strijdkrachten rechtvaardigt derhalve direct iedere daartegen gerichte activiteit. Dit feit heeft de communisten enorm geholpen. Waar het Westen zich terugtrekt, verliest ook het communisme veld (Malakka!). De confrontatiepolitiek van Indonesië is noodzakelijk, daar Maleisië grotendeels door Britse troepen wordt verdedigd en bijgevolg kunnen de nationalistische gevoelens in Indonesië beter worden uitgebuit. Derhalve is de dominotheorie een drogreden, daar ze juist die krachten oproept, die ze wil weerstaan.

Tenslotte dient nog te worden onderzocht, in hoeverre de communistische wereld — en in het bijzonder China — de dominotheorie in de één of andere versie aanhangt. Nu is de communistische theorie omtrent de bevrijdingsoorlog inderdaad meer of minder in overeenstemming met de dominothese, daar een geslaagde revolutie het model is, waarop in een ander land wordt voortgebouwd. De zwakheid hierin is echter eveneens het veronachtzamen van het nationalisme. In ieder geval leert de praktijk, dat het communisme niet volledig van de theorie uitgaat. Getracht wordt immers — met gebruikmaking van de nationalistische emoties — *overal* revoluties te bewerkstelligen. Het is voor de communisten van belang, het

Westen in het aanhangen van de dominotheorie te sterken!

De paradox hierbij is echter, dat juist het nationalisme in een later stadium ook het communisme parten zal spelen. De Indonesische confrontatiepolitiek wordt momenteel gesteund door de Indonesische communistische partij en Peking. Zodra er echter een desintegratie van Maleisië uit voortvloeit, moet er onvermijde-

lijk een conflict tussen Indonesië en Peking ontstaan, gezien o.a. de grote Chinese bevolkingsgroep (ca. 33%) in Serawak.

Het Westen realiseert zich bij de gevoerde politiek veelal te weinig, dat China steeds de grote machtsfactor in dit werelddeel heeft vertegenwoordigd.

„The fallacy of the dominoes”, door C. P. FitzGerald, in „Survival”, september 1965 R.H.

Kinesthetische oorlogvoering

Het begrip „kinesthetische oorlogvoering” is afgeleid van kinesthesia, een samenvoeging van: kinein = bewegen, en aisthesis = waarnemen.

Naar de mening van schr. is de uitdrukking „kinesthetische oorlogvoering” typerend voor een toekomstige strijdwijze, gebaseerd op:

- het snel forceren van een beslissing
- het invoeren van nieuwe strijdmiddelen met gebruik van de laatste technische ontwikkelingen.

Deze strijdwijze zal worden gekenmerkt door:

1. een verfijnde vorm van waarneming, op grote diepte in het vijandelijk gebied;
2. verplaatsing door de lucht;
3. grote snelheid en beweeglijkheid tijdens het gevecht;
4. verrassend optreden, gepaard aan grote stootkracht.

Een vergelijking met de door de Duitsers gelanceerde „Blitzkrieg” ligt voor de hand; het verschil is echter dat er bij de kinesthetische wijze van oorlogvoering geen begrenzingen zijn v.w.b. het optreden in de diepte en dat de waarnemings- en verkenningmogelijkheden schier onbeperkt zijn. Kan een luchtlandingsdivisie een beperkt gebied, diep in het vijandelijk land, gedurende een beperkte tijd aanvallen, de nieuwe, hier ter sprake zijnde, strijdkrachten worden in staat geacht in het zelfde tijdvak achtereenvolgens verschillende doelen aan te vallen.

Schr. meent niet dat gehele legers tot dit doel zouden moeten worden gereorganiseerd, doch bv. één legerkorps van een leger. De enorme kosten, verbonden aan het formeren van dit soort strijdkrachten zouden worden goedge maakt door het vermogen om door de inzet van dergelijke eenheden de duur van een oorlog te kunnen beperken.

Deze nieuwe vorm van oorlogvoering is volgens schr. een uitvloeisel van:

- het research- en ontwikkelingsplan van het leger van de V.S. gedurende de laatste 15 jaar;
- de opbouw van de leger-luchtmacht;
- het algemeen streven naar grotere mobiliteit.

Realisering kan nog 10 tot 20 jaar op zich laten wachten, doch de ideeën hebben geworteld in het militaire denken van de V.S.

De achtergrond van deze strijdwijze zou kunnen worden omschreven als het „forceren van een relatieve waardedaling van het vijandelijk potentieel; het streven naar een zodanige superioriteit op het gebied van vuurkracht, beweeglijkheid en inlichtingen, dat hierdoor een groot deel van 's vijands bewapenings- en materieelbestand devalueert.

Wanneer bv. de V.S. erin zouden slagen een ultramoderne, volgens revolutionaire principes ontwikkelde, gevechtstank te construeren, dan zou zulks zijn onmiddellijke weerslag hebben op het gehele bestand aan Sovjet-tanks. In ieder geval zou de S.U. zich gesteld

zien voor de noodzaak van een omvangrijk herzieningsplan.

Op inlichtingengebied zal er nog heel wat moeten worden gecreëerd. Het is bv. noodzakelijk te beschikken over installaties die de binnengekomen gegevens snel kunnen verwerken. In welke vorm dergelijke verkenningselementen gestalte zullen gaan krijgen ligt nog in de schoot der toekomst (aardsatellieten, lange-afstand-raketten of nog te ontwikkelen middelen). Dat dergelijke middelen realiseerbaar zijn moge worde afgeleid uit de omstandigheden dat het 15 jaar geleden onbestaanbaar leek dat een om de aarde cirkelende communicatiesatelliet in één dag een aantal woorden naar de aarde zou kunnen seinen overeenkomend met de inhoud van 6000 romans (prestatie van de experimentele satelliet Courier in 1960). Verder zou er een complete „familie” van luchtvoertuigen moeten worden ontworpen waardoor kinesthetische strijdkrachten zouden beschikken over transportmiddelen waarmee zij in staat worden gesteld in het vijandelijke territorium een serie doelen aan te vallen. Aangezien deze strijdkrachten, wanneer ingezet, alleen kunnen bestaan bij de gratie van de beweeglijkheid, is het vanzelfsprekend dat hun tactische transportmiddelen luchtvoertuigen zullen moeten zijn. Een dergelijke formatie zou moeten beschikken over de volgende soorten luchtvoertuigen/vliegtuigen:

- gewapende tactische transporttoestellen voor het vervoer van de gevechtseenheden;
- begeleidende lucht-grondaanvalsmiddelen ter ondersteuning;
- logistieke transporttoestellen;
- toestellen ter verdediging tegen vijandelijke lucht-aanvallen.

V.w.b. de tactische transporteurs wordt gedacht aan een soort vliegende schotel in verschillende afmetingen. Het type „individueel platform” wordt gezien bij bijzondere gevechtssomstandigheden bv. in bergterrein resp. oerwoud. Het type „onderdeelsplatform” wordt gezien in verschillende uitvoeringen, waarvan de kleinste in staat zou moeten zijn een driemans wapenbedieningsploeg + piloot te vervoeren, en de grootste een peloton infanterie of equivalente lading. Deze toestellen zullen nagenoeg verticaal moeten kunnen opstijgen en landen.

Schr. is een tegenstander van grotere toestellen, ten einde de kwetsbaarheid zo laag mogelijk te houden; enkele grote doelen zijn immers veel kwetsbaarder dan een groot aantal kleine.

De bevoorrading van dergelijke eenheden zal zowel d.m.v. „droppings” als m.b.v. luchtlandingen plaatsvinden.

Onder bijzondere omstandigheden zou gebruik kunnen worden gemaakt van „transport-drones” (onbemande vliegtuigen).

De inzet van de kinesthetische formaties wordt bepaald

op grond van de verkregen inlichtingen. Het spreekt dus wel voor zichzelf, dat een efficiënte wijze van doel-opsporing en doelanalyse een eerste noodzaak is. Schr. meent dat het systeem van gescheiden en opeenvolgende verkenning — doelanalyse — vernietiging, in de toekomst niet meer bruikbaar is. Het zal noodzakelijk zijn te beschikken over verkenningmiddelen die tevens de wapens aan boord hebben om voor de vernieling/vernietiging van de doelen te kunnen zorgdragen.

Realisering van dit soort middelen zou zelfs de kinesethische oorlogvoering voorbijstreven en leiden tot een situatie die het beste kan worden aangeduid met de term „remote control warfare”.

Voor strategische doelen bestaan al dergelijke middelen in de vorm van „intercontinentale raketten”. In de toekomstvisie van schr. voert een deel van de ge-

vechtstroepen het gevecht m.b.v. zwermen laag vliegende luchtvoertuigen, waarbij de traditionele natuurlijke en kunstmatige hindernissen geen beletsel vormen, en men, van het ene naar het andere terrein „springend”, zelf zijn doelen kiest. Op deze wijze is het naar de mening van schr. mogelijk om de weerstand van een land, ja zelfs van een continent, in betrekkelijk korte tijd te breken.

De achtergrond van deze denkbeelden en toekomstvisioenen is, dat de V.S. hun potentiële tegenstanders niet met dezelfde, doch met superieure middelen en methoden willen confronteren.

„Kinesthetic warfare, mode for the future”, door Col. R. B. Rigg, in „Military Review”, september 1965

H. W.

Ontwikkeling van het militaire denken in de S.U.

In de Russische vakliteratuur wordt momenteel bijzonder veel aandacht besteed aan de betekenis en de gevolgen van de revolutie in het militaire denken, veroorzaakt door de steeds toenemende invloed van wetenschap en techniek. Opvallend is daarbij, dat de desbetreffende publikaties veelal beslist niet van gelijklopende strekking zijn, hetgeen op een zekere, in dat land nauwelijks te verwachten, vrijheid van meningsuiting duidt.

Uiteraard wordt in het Westen — en met name in de V.S. en in de Bondsrepubliek Duitsland — veel aandacht besteed aan deze literatuur uit de S.U. De veelheid van opvatting maakt het daarbij niet gemakkelijk tot een juiste appreciatie van de „hoofdgedachten” te komen. Een poging hiertoe werd gedaan in dit artikel zonder dat overigens een kritisch commentaar werd geleverd. Dit artikel is m.i. een bijzonder goede analyse van het huidige militaire denken in het Oosten en als zodanig dient het dan ook te worden gesignaleerd. Helaas leent het zich juist door deze aard bijzonder slecht voor een uittreksel, daar de inhoud te „compact” is. In afwijking van de normale handelswijze zal derhalve ditmaal worden volstaan met het aangeven van enkele hoofdpunten, die erin worden behandeld; voorts zal een korte beschouwing worden gewijd aan enkele tendensen, die eruit blijken.

Als „hoofdgedachten” in het denken van de militaire autoriteiten in de S.U. mogen worden genoemd:

— het aanvaarden van de beperkte lokale oorlog als reële mogelijkheid, hetgeen een principiële ommezwaai betekent;

— het leggen van de nadruk op de militaire factor bij het nemen van politieke beslissingen; zulks doet eigenlijk westers aan en is volkomen in overeenstemming met de tendensen in onze eigen vakliteratuur;

— het diep ingaan op de consequenties van wetenschap en techniek op de kwaliteit, de kwantiteit en de organisatie van de strijdkrachten;

— erkenning van de noodzaak van het ontwikkelen van abstracte theorieën als basis voor de benadering van de problematiek van de moderne strijdkrachten;

— een hernieuwde aanval op de „gescheiden” bevel-

voering door commandant en „poli-officier”, zowel op het hoogste als op het laagste niveau;

— het vormen van zeer bepaalde gedachten over het begrip „oorlogsbeeld” en de aard van een mogelijke totale kernwapenoorlog;

— het handhaven van de nadruk op de noodzaak van offensief optreden op alle niveaus;

— het onderzoeken van de taak van de in de S.U. bestaande „raket-troepen” als apart wapen;

— het leggen van een bijzondere nadruk op de psychologische factor in het gehele conflict.

In verband met deze hoofdgedachten dient — dacht ik — de aandacht te worden gevestigd op enkele tendensen die het vermelden zeker waard zijn;

a. het militaire denken in de S.U. ontwikkelt zich langs lijnen, die in hun hoofdgedachten beslist parallel lopen aan die in het Westen. Dit feit is zo evident, dat de gedachte van een bestaande wisselwerking moet opkomen;

b. de literatuur geeft blijk van een vrijheid van meningsuiting, die tot enkele jaren geleden eenvoudig ondenkbaar zou zijn geweest. Enerzijds zou dit wellicht kunnen wijzen op het bestaan van een zekere machtspositie van de strijdkrachten, anderzijds mag m.i. echter ook niet een zekere mate van liberalisatie in het wetenschappelijke denken hierbij als oorzaak worden uitgeschakeld.

Tenslotte moet nog worden gewezen op een conclusie, die aan de bijgevoegde literatuuropgave kan worden ontleend. In totaal worden daarin 23 publikaties vermeld, geschreven door een twintigtal auteurs, alle militairen in de rangen van Maarschalk van de S.U. tot Luitenant-Kolonel. Van de 20 met name genoemde auteurs voeren niet minder dan 9 een academische graad in de militaire en/of politieke wetenschappen en de filosofie.

Dit mag, naar ik meen, toch wel worden gezien als een indicatie van de ernst, waarmee in de S.U. de wetenschappelijke benadering van de militaire problematiek ter hand wordt genomen.

„Die Weiterentwicklung des „militärischen Führungsdenkens in der Sowjetunion”, door E. F. Pruck in „Wehrkunde”, juli 1965.

R. H.

Ontwikkeling van de tank

Het samengaan van de V.S. en West-Duitsland bij de ontwikkeling van een tank voor de jaren '70, heeft dit wapen opnieuw in de belangstelling gebracht.

Het financieel-economisch belang van een geslaagd militair produkt wordt geïllustreerd door de vermelding, dat Groot-Brittannië aan de export van Centurions meer dan f 2 miljoen heeft verdiend.

Jarenlang werd de waarde van een tank gemeten naar zijn incasseringsvermogen (pantsering). In deze dagen wordt nog wel eens getwijfeld aan de toekomstige gevechtswaarde van de tank op grond van de evolutie van de atwapens, een opvatting, die blijkbaar geen rekening ermee houdt dat de tank nimmer onkwetsbaar is geweest. De algemeen geaccepteerde moderne opvatting is echter, dat de gevechtswaarde van een tank in de eerste plaats ligt in het vermogen een zwaar kaliber wapen beweeglijker en dus efficiënter te kunnen inzetten.

Aangezien de tankbestrijding geldt als één van de voornaamste taken van een tank, is het vermogen daartoe bepalend voor de gevechtswaarde. Om een vij tank buiten gevecht te stellen moet het tankkanon voldoen aan drie voorwaarden: de vij tank moet worden geraakt, doorboord en vernield/buiten gevecht gesteld. De eerste dertig jaar beschikte men hiertoe alleen over normaal kaliber pantserprojectielen, verschoten uit een kanon, soms voorzien van een kleinkaliber hulp-richtwapen. In deze periode namen alleen V_0 en kaliber langzaam toe. De laatste twintig jaar is men overgegaan op het effectievere APDS-projectiel dat, kleiner van afmeting en met een veel hogere mondingssnelheid, in een licht metalen koker wordt verschoten. Dit projectiel biedt een grotere trefkans en beschikt tevens over een groter doorslagvermogen (V_0 APDS 1400 m/s of meer tegen 900 m/s bij de normaal kaliber pantsergranaat).

Hoewel vroeger 2000 m als de maximum schootsafstand in het tankgevecht werd beschouwd, wordt deze afstand thans gesteld op 3000 m of meer.

Als voorbeeld van de steeds toenemende kalibers van de tankbewapening vermeldt schr. de Centurion.

in 1945 uitgerust met een kanon
van 76,2 mm (17 pndr);
later vervangen door een kanon
van 83,4 mm (20 pndr);
tenslotte vervangen door een kanon
van 105 mm.

Bovendien werd de Centurion de laatste jaren nog gesteund door de zware Conqueror-tank, bewapend met een kanon van 120 mm; momenteel verlaat de Chieftain met een nog krachtiger kanon van 120 mm, als Engelse standaardtank de produktielijn.

Bij de Sovjets ziet men een analoge ontwikkeling:

in 1945 de T 34/85 met een kanon van 85 mm;
vervangen door de T 54 en Se T 55
met een kanon van 100 mm;
tenslotte de T 62 met een kanon van 115 mm;
bovendien nog de zware tanks T 53 en T 10
met een kanon van 122 mm.

De toenemende kalibers veroorzaken uiteraard een steeds grotere terugstoot. Toen men dan ook in de jaren '50 ging vragen om lichtere en meer beweeglijke tanks, ging het Franse leger over van projectielen die hun doordringingsvermogen ontleenden aan hun snelheid, op projectielen met holle lading.

Hierdoor is het mogelijk geweest het gewicht van de

AMX30 terug te brengen tot 32 t (tegenover 51 t van de Chieftain).

Aan het holle-ladingprincipe kleven echter ook nadelen: — lagere snelheid betekent verkleining van de trefkans; — hoewel het doorboringsvermogen zeer groot is, bestaat er twijfel aan de vernielende/vernietigende uitwerking.

De Amerikaanse M60 en de Westduitse Leopard zijn bewapend met een kanon van 105 mm (Brits) dat zowel holle-lading- als pantserprojectielen verschiet. De lagere V_0 van de holle-ladingprojectielen, vraagt om grotere precisie van de richtapparatuur, in het bijzonder het snel en nauwkeurig kunnen bepalen van de doelfstand.

De Amerikanen hebben de M47, 48 en 60 voorzien van een afstandmeter. Ook de AMX30 en de Leopard zijn hiermee uitgerust. Bij de Chieftain wordt de elevatie echter bepaald door m.b.v. een .50 mitr met lichtspoor op het doel in te schieten. Geen van beide systemen voldoet voor 100%. Naar alle waarschijnlijkheid zal de volgende tankgeneratie worden uitgerust met de „laser“-afstandmeter, geconstrueerd op het principe van het uitzenden van een sterke lichtstraal die, door het doel teruggekaatst, weer wordt opgevangen. De omlooptijd is dus bepalend voor de afstand. Hoewel de ontwikkeling hiervan haar oorsprong heeft in de V.S. is momenteel de belangstelling groter in Groot-Brittannië en West-Duitsland en concentreren de V.S. zich ahans in hoofdzaak op geleide projectielen.

De tweede generatie van de geleide wapens heeft zich in gunstige zin ontwikkeld op grond van:

- kleinere afmetingen;
- grotere snelheid;
- semi-automatische geleiding (waardoor het richtsysteem grotendeels onafhankelijk is van ongewenste reflexen van de richter).

Indien verder de lanceerinrichting ook in staat is conventionele (niet-geleide) projectielen te verschieten, dan wordt beschikt over een efficiënt wapensysteem met vele mogelijkheden.

De in de V.S. ontwikkelde raket is de Shilelagh, af te vuren uit een 152 mm kanon/lanceerinrichting. De experimentele lichte General Sheridan tank, vervoerbaar door de lucht, is met dit wapen uitgerust. Ook voor de „post 70 tank“ heeft men tot deze bewapening besloten.

Een geleid-wapensysteem als de Shilelagh biedt theoretisch een zeer grote trefkans en mogelijkheden tot constructie van lichtere en meer beweeglijke tanks. Het zijn echter gecompliceerde installaties en daarom kan, onder gevechtsumstandigheden, aan de efficiency worden getwijfeld.

Een bewapening van tanks, eenzijdig gebaseerd op raketten en projectielen met holle lading, verlost de vijand van de bedreiging van projectielen met hoge V_0 . Schr. stelt dat tanks onder deze omstandigheden een grotere mate van onkwetsbaarheid zouden bezitten dan thans het geval is. Op deze gronden is hij van mening dat geleide wapens een niet geheel bevredigend alternatief zijn voor het conventionele tankkanon. Het is mogelijk de V_0 nog verder op te voeren. Men bereikte bij proefnemingen met gladde lopen reeds een V_0 van 2000 tot 3000 m/s. Het bezwaar is echter dat dan de tank relatief zwaar zal blijven.

Wel is schr. van mening dat de huidige generatie tanks

zwaarder is dan als geschutbasis nodig zou zijn. Het surplus komt dus voor rekening van de pantsering. Omtrent de noodzaak hiervan verschillen de meningen. In Groot-Brittannië wordt zware pantsering op grond van het tankgevecht noodzakelijk geacht (Chieftain, 51 t).

In Frankrijk ziet men de bescherming meer in indirect verband en evalueert men het zware pantser niet hoog meer (AMX30, 32 t). De T62 (S.U.), de Leopard (West-Duitsland) en de M60 (V.S.) liggen er tussenin. De revolutionaire Zweedse S-tank tracht de combinatie te realiseren van pantserbescherming en redelijk laag gewicht (37 t/ door het afschaffen van de koepel. Het kanon (105 mm) is ingebouwd in de romp van de tank. Om het kanon grof in de richting te zetten moet dus de gehele tank worden gedraaid. Uiteraard kan niet worden gevuurd tijdens het rijden, tenzij het doel zich recht tegenover de tank bevindt, doch het nut van rijdende vuren is in hoge mate twijfelachtig. Schr. stelt dat, indien men het hierboven gestelde omtrent het vuren in beweging accepteert, de S-tank een aantrekkelijk alternatief biedt voor de meer conventionele tanktypen.¹

Andere pogingen om het gewicht van tanks te verminderen zonder de pantsering aan te tasten leverden tot dusverre niets op. Het gebruik van aluminiumlegeringen, in de V.S. toegepast bij gepantserde voertuigen en de Sheridan-tank, verschaft meer voordelen van structurele aard dan gewichtsbesparing. Enige gewichtsvermindering zou kunnen worden verkregen door een lichtere en compactere uitvoering van de motor. Op dit gebied heeft men zich de laatste jaren geconcentreerd op de meer-brandstofmotor.

De overgang van bougie- naar compressieontsteking leverde een aanzienlijke vergroting op van het afstands-bereik (Chieftain bijna het dubbele van de Centurion, het bereik van M60 en Leopard is nog groter).

¹ Schr. ziet o.i. over het hoofd dat het ontbreken van de mogelijkheid om tijdens de waarneming het kanon globaal in de schietsrichting te hebben, het ogenblik van vuuropening aanzienlijk zal vertragen, hetgeen de kwetsbaarheid weer nadelig zal beïnvloeden.

Het streven is, motoren te construeren met groter vermogen en kleinere massa. Toepassing van gasturbines heeft in dit opzicht de aandacht in de V.S. Tot dusverre is alleen de Zweedse S-tank uitgerust met een gasturbine in combinatie met een dieselmotor.

De meest recente ontwikkeling is de motor volgens het Wankel-principe, voor het Britse leger in ontwikkeling bij Rolls Royce. Of deze ontwikkeling tot bruikbare resultaten leidt, zal de toekomst leren.

Er wordt, ongeacht het type motor, door de militaire staven gevraagd om meer pk per t. De Leopard en AMX30 staan al op meer dan 20 pk/t. De ontwerpers vechten echter nog met een ander probleem en wel om het verhoogde motorvermogen te kunnen omzetten in een grotere terreinsnelheid. Deze wordt nl. begrensd door het vermogen van de bemanning het schokken en stoten tijdens het terreinrijden te doorstaan. Getracht wordt het gerief in een rijdende tank op te voeren door toepassing van hydropneumatische veren. Er is echter maar weinig uitzicht dat dit vergroting van de „cross-country”-snelheid mogelijk zal maken.

Overigens is het vermogen van tanks om op een bepaalde plaats binnen een bepaalde tijd beschikbaar te zijn, in hoofdzaak afhankelijk van hun gewicht. Dit bepaalt immers:

- welke bruggen wel of niet overschreden kunnen worden;
- het type tanktransporteur;
- de terreinvaardigheid op zachte grond.

Er zijn dus goede redenen te trachten het gewicht van de tank te verminderen. Het minimumgewicht wordt echter in belangrijke mate bepaald door de bewapening. De mogelijkheid om lichtere, meer beweeglijke tanks te construeren hangt dus af van de ontwikkeling van de hoofdbewapening. Dit is dan ook in feite de spil waarom het hele probleem van de tankontwikkeling draait.

„The evolving battle tank” door R. M. Ogorkiewicz, in „Survival”, oktober 1965 (overgen. uit „New Scientist”, 8 juli 1965) H.W.

